CEZAR PETRESCU

Flori de ghiață

COLECȚIA LITERARĂ
A CASEI ȘCOALELOR

CEZAR PETRESCU

FLORI DE GHIAȚĂ

CU DESENE DE
A. MURNU

COLECȚIA LITERARĂ
A CASEI ȘCOALELOR

INSTITUT DE ARTE GRAFICE E. MARVAN — BUCUREȘTI
B-DUL PRINCIPELE MIRCEA No. 10

VALPARAIZO

Trupele guvernamentale au recucerit
Cordoba şi Mendoza. Se bănueşle că şeful
rebelilor s’a refugiat în Chili, la Valparaizo.
(RADOR)

De unde m’a învăluit deodată, senzaţia aceasta de soare cald, de copilărească fără de grijă, ca o palpitare colorată şi aeriană de aripi de colibri?

Adineori, strada era întunecată, trecătorii păşeau în ceaţă fantomatici, gesticulând să-şi păstreze echilibrul pe movile de ghiaţă sleită peste gunoaie. Tramvaele du- ruiau negre şi deşarte în noapte, cu luminile fumegoase, ca sinistre dricuri nocturne de sinucigaşi. Totul era pustiu, îngheţat şi ostil; hâd şi fără speranţă.

Şi deodată, abia aşezat la masa cafenelei, cu gazeta despăturită; de unde inundarea aceasta de lumină şi de boare îmbălsămată cu exotice mirodenii?

Ce souffle étrangement parfumé, d'ou vient-il?

Nici samsarul acesta, unsuros, aşezat în faţa cafelei, absent şi cu privirea înfiptă într'un gol unde-i joacă fără îndoială cifre; nici domnul cănit de alături care-şi zâmbeşte singur citind o revistă umoristică; nici chelnerul cu eczemă de culoarea smetirei pe obraz şi cu şervetul vânăt pe mână; nici domnişoara bălană şi corpolentă de la casă care-şi sprijină sânii de cantalupi pe marginea de marmoră a mesei; nici duhoarea cafenelei, capetele de ţigări aruncate, urmele murdare de halbe, galoşii umezi din picioare, vânzătoarea de cărţi poştale stren- ţuită, provincialul care studiază cu sârguinţă de elev greu de cap lista de preţuri; nimic din ce e urât afară şi trist, aci, în suflet; nimic nu îndreptăţeşte înseninarea aceasta bruscă, versurile lui Heredia, cântând înlăuntru de acolo, de pe marginea oceanelor, de unde peste talazuri şi pustietăţi, peste ape şi continente, adierea a adus un suspin parfumat din ţările de dincolo de noapte.

De unde hohotirea aceasta de soare?

„Revoluţiile din America de Sud, se transmit de la stat la stat. Săptămâna trecută a fost arestat preşedintele republicei braziliene.”

„Abia s'a restabilit liniştea la Rio de Janeiro şi San Paulo, că alte veşti alarmante sosesc din Argentina. Pentru moment trupele guvernamentale au recucerit Cordoba şi Mendoza. Se bănueşte că şeful insurgenţilor s'a refugiat în Chili, la Valparoizo. Dar alte ştiri, pretind dimpotrivă, că a fost vorba numai de retragere strategică, pentru a ataca cu forţe noui”...

Rio de Janeiro, San-Paulo, Cordoba şi Mendoza, Valparaizo şi Santiago de Chili... Împăturesc ziarul sub cot, şi nimic din cafeneaua aceasta nu mai există şi nimic din ce e afară, trist şi rece şi umed şi hâd, nu mai are fiinţă.

Bomanele lui Mayne-Beid, Cooper, Bret-Hart şi Jules Verne: Cap de vultur şi Fiica Soarelui, Şarpele Negru şi Puma cu ochii de chilimbar; peşteri cu mucezite co-

Şi deodată, abia aşezat la masa cafenelei, ...

mori sub lespezi, fluvii somnoroase şi indieni lunecând şerpuit în piroge, în codrii virgini, cu lianele spânzurând deasupra apelor ca un decor fabulos de feerie... Şi nucul scorburos din livadă, de sub care mă ridicam de pe cergă cu coatele amorţite şi cu ochii rătăciţi, când un glas mă chema la masă şi la realitate, tocmai în clipa când Don Bartholomeo Diaz y Leon y Carillo y Belalcazar, prizonierul şefului indian, îşi tăiase frânghiile şi se arunca în şea.

Lume ireală şi mai reală decât cea mai apropiată realitate.

Vecinul de peste gard, domnul cu bărbiţă albă şi cu pălărie tare, ne era indiferent şi strein. Nici odată n'am fost curioşi să ştim unde pleacă la ore fixe, de unde se întoarce din capătul străzii, citindu-şi din mers gazeta; ce gândeşte, când cu acelaş ziar pe genunchi şi cu ochelarii alături, în cerdac, îşi soarbe cafeaua. Dacă ar fi murit a doua zi, ne-ar fi înduioşat evenimentul mai puţin decât moartea Vuturului Alb, indianul scăpat de la spânzurătoare de eroul lui Mayne-Reid şi al nostru, pentru o săptămână, până când altul îi lua locul; din Chili, în Brazilia; din Antile, în Mexic.

Cum ne înfiora emoţia, pe noi, feţele palide, când luam parte la întâlnirea lui

Cortez cu Montezuma, ulti-mul rege al Aztecilor; după descripţia lui Bernal Diaz, tovarăşul conchistadorului. Cât de viu vedeam litiera cu baldachin, împodobită cu pene albastre şi verzi, cu aur şi perle, din care a coborât în manta albastră, cu sandale de fire de aur împletit, Montezuma, încarnarea zeului răsboiului şi a zeului colibri: Huitzilopochili...

Şi cum visam cu ochii închişi, alt cer, pe al cărui al-

bastru, noaptea se aprinde crucea sudului, în locul constelaţiilor noastre bătrâne, uzate şi răscunoscute.

A fost ca un miragiu care şi-a tremurat amăgirea în duhoarea cafenelei, mi-a adus în nări parfum de fructe necunoscute şi miros amărui de frunze de nuc; halucinaţia civilizaţiei dispărute Maya şi halucinarea a două-zeci şi cinci de ani în urmă: Huitzolopochili şi volumul conului, Şarpele negru şi treiurile la matematici; fluturarea minusculă de aripi de colibri şi carcera liceului... Şi ochii domnişoarei Lucia. Unde-o mai fi oare domnişoara Lucia? Şi unde s'au scufundat, în ce negură, soarele de atunci care nu mai este, şi copacii livezilor care au fost tăiate şi atâtea capete neastâmpărate de

copii după pupitre; capete sburlite şi cu ochi drăcoşi, pe care vârsta le-a împodobit cu mustăţi stufoase, cu sprâncene grosolane şi cu veştede cearcăne în jurul pleoapelor, — şi atâtea capete din care astăzi nu mai este nimic, decât undeva sub pământ, un os rotund, o scăfârlie netedă şi un rânjet de dinţi?... Unde sunt? În ce negură oare s'au scufundat?

Acum, iată-mă la rândul meu, plăzmuind şi eu povestiri pentru alţi ochi. Dar ce povestiri fără căldură şi fără soare! Ce povestiri fără eroisme! Ce acre ca viaţa din juru-ne; şi chiar râsul, ce rânjet e, în loc de izbucnirea robustă şi sănătoasă, de veselie!

E de mirare? Sunt de osândă? Îndată ce-am împăturit ziarul sub cot, cu numele sonore de dincolo de ape şi de copilărie, totul s'a astupat ca de de-un negru capac de sicriu, tot din ce era lumină, şi eroism, şi frumuseţe, şi plăsmuire fermecătoare.

Pe urmă, din nou a rămas numai ce este. Cafeneaua cu samsarul moţăind în faţa ceştei golite, chelnerul cu eczemă de culoarea smeurei, domnişoara decolorată şi corpolentă de la casă — şi capetele de ţigări stinse, şi galoşii umezi, şi frigul de afară, şi tramvaele duruind în întuneric,

negre şi goale, cu luminile lor fumegoase,
ca sinistre dricuri nocturne, de sinucigaşi.

FRAŢII INAMICI

CAP. I Unde cititorul află în ce atmosferă încărcată, s'au născut Tip şi Top.

A treia oară, madam Vlădoianu, făcu un semn disperat, rugător şi mut, spre invitaţii său din celălalt capăt al mesei, şi a treia oară implorarea rămase fără efect.

Nu se adresa cu toate acestea unor făpturi cu inima împie- trită. Nici nu repeta cumva, vreun gest misterios, ca semnul după care se recunosc numai francmasonii din cele cinci continente. Doamne fereşte! Conmesenii erau cu toţii oameni de inimă şi săritori la aman. S'ar fi aruncat până la unul, cot la cot, prin foc, prin apă şi prin sabie, dacă madam Vlădoianu le-ar fi cerut ase- menea dovadă de prietenie sau le-ar fi pus la încercare spiritul de jertfire. Iar semnul de rugare mută, era cum nu se poate mai lesne de înţeles. Era un simplu apel la para soneriei, atârnată în şnur din tavan, într'o regiune unde nu putea ajunge gazda, cap- tivă în jâlţul din cestălalt capăt al mesei.

Apelul desnădăjduit se pierdu încă odată, fără să clintească pe cineva. Nici un oaspete nu-l luă în seamă. Nimeni n'avea ochi de văzut şi urechi de auzit aceasta. Toţi discutau cu aprindere problema arzătoare a ordinei de succesiune în monarhiile

consti-tuţionale. Îndârjiţi în opiniile lor crunt intransigente, (fiecare decis să nu cedeze un pas adversarului), nu observau că răstim- pul între feluri se distanţase neobişnuit şi alarmant, pentru o masă cu tradiţia atât de stilată ca aceea a domnei Eliz Vlădoianu.

Îşi smulgeau cu nerăbdare argumentele de pe buzele inter- locutorului devenit inamic din senin, şi-le aruncau reciproc în obraz cu înverşunarea unor proectile de asalt, se priveau agresiv, cu milă, ură şi scârbă; iar la consideraţiuni generale de drept constituţional, anexau cu perfidie, aluzii şi insinuări de ordin strict personal, la incapacitatea de pricepere, la slăbiciunile tăi- nuite şi la cine ştie ce presupuse interese ale adversarului cu pă- rere opusă, încât discuţia înveninată părea gata să despice din clipă în clipă, duşmănie neîmblânzită, până la moarte, între prie- teni care se socoteau cu un ceas înainte, legaţi până la capătul vieţii.

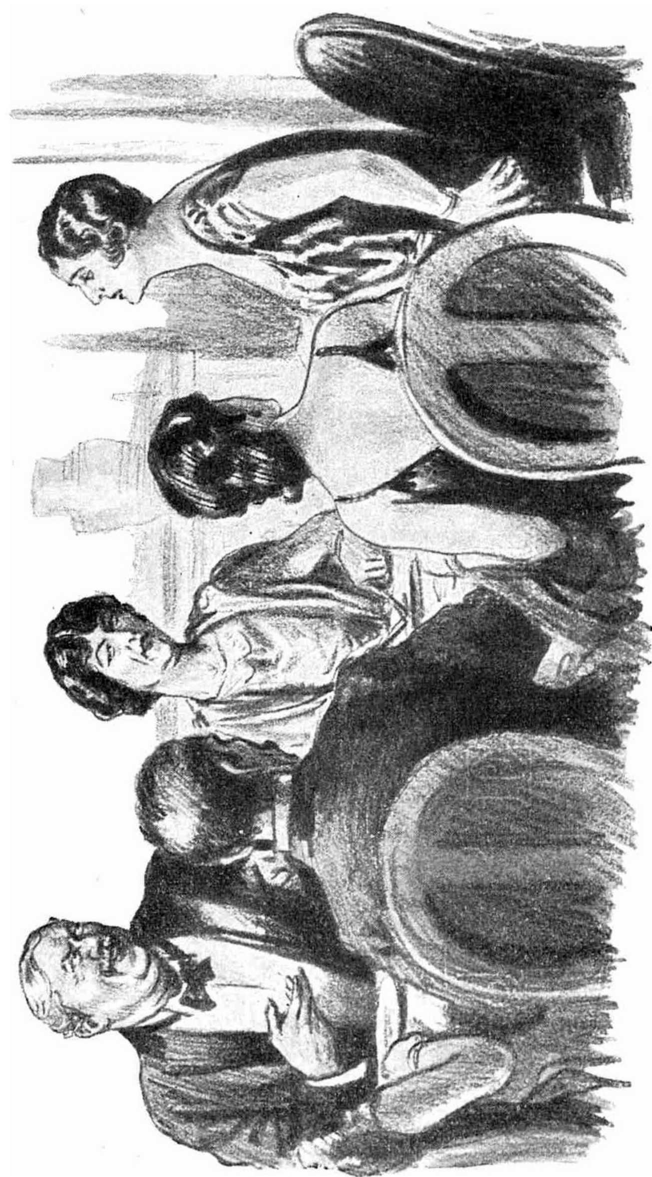
Era o desbatere după chipul şi atmosfera acelei epoci de întâmplări turburi, când ţara se întărâtase în două tabere: pen- tru sau împotriva unui craiu pribegit în surghiun.

Madam Eliz Vlădoianu îşi astupă cu oroare urechile, să se izoleze de acest scandal fără precedent sub acoperişul său paşnic, minunându-se prin ce necruţătoare molimă, prânzu-i lunar cu in- vitaţi de rasă, se transformase într'o încăerare

vulgară de zur- bagii, ca la o cafenea oarecare de periferie.

În pumnii săi trandafirii, larma controverselor vrăjmaşe se înnecă, aşa cum se îngroapă tumultul oceanului în ghioc. Străbă- tea numai un ăuit necurmat şi confuz, de ciclon care se depăr- tează să-şi poarte ravagiile undeva aiurea, dincolo de orizont.

Madam Vlădoianu îşi privi aşa invitaţii, pe rând, dintr'un capăt în altul, şi nu-i recunoscu. Erau unii vineţi, alţii stacojii, alţii livizi. Nu lipsea nici una din culorile spectrului solar, des- compus pe planşele manualelor de fizică. Toţi se provocau cu

A treia oară, madam Vlădoianu, făcu un semn disperat, rugător şi mut...

ochiri pândite de speluncă şi cu rânjete de fiare carnivore, gata să-şi sfâşie reciproc beregatele.

Gazda suspină cu nedumerire:
— Ce au Doamne? Ce se întâmplă cu toţi? Şi ce-o fi fă- când oare Rugica de nu mai serveşte friptura?

Cu o hotărâre eroică, desprinse scoicile palmelor din urechi şi dominând un moment cerbicia zavistiei, imploră o ultimă oară, de astă dată adăugând glas subţire, gestului care apăsa în spaţiu butonul soneriei cu para inaccesibilă:

— Domnule Eladescu, iartă-mă că te întrerup... Te rog, sună! Dumneata eşti mai aproape... Sună dacă eşti bun, apăsat!
Domnul Ştefan Eladescu, care ca şi tizul său, Voevodul cel Sfânt al Moldovei, era o persoană nu mare la stat dar iute la mânie, tocmai ridicase un cuţit să reteze din rădăcină argumentul adversarului.

Se opri readus la realitate. Surâse asasin vecinului cruţat pentru o clipă de replica lui triumfală, prin intervenţia neaştep- tată a stăpânei. Depuse arma şi svâcni pe picioarele scurte să execute dorinţa doamnei Vlădoianu.

Prinse para soneriei între degete, apăsă butonul cu toată energia temperamentului său vehement, iar doamna Eliz văzân- du'şi în sfârşit dorinţa împlinită, respiră cu uşurare, ca biblicul centenar Simeon, care-şi oferise împăcat sufletul

morţii, după ce ochii lui s'au îndestulat mângâiaţi la văzul minunei de mult aşteptată.

În tăcerea lăţită brusc, clopoţelul electric sbârnâi îndelung şi strident. Ecoul fugi ca un bondar de oţel prin toate culuoarele deşarte, se isbi năuc de pereţii albi, până departe în bucătărie, se întoarse îndărăt speriat şi nu găsi o fereastră deschisă, să scape afară, la aer.

Toţi ascultară cu o impresie ciudată. Ar fi jurat că e o so- nerie care a irupt într'o casă pustie. N'ar fi ştiut să lămurească

— apăsă butonul cu toată energia temperamentului său vehement,...

de unde venea această siguranţă — dar nimeni nu se îndoi că bucătăria e goală, culuoarele sunt goale, că sbârnăiala bumbului de oţel în capsula nichelată, chiamă zadarnic tot personalul atât de bine domesticit şi stilat al casei Vlădoianu, printr’o conspira- ţie neînţeleasă, dezertat dela datorie.

Domnul Fănică Eladescu suna înainte, cu frenezie, descăr- când odată cu bateria electrică, toată violenţa replicei adineori înăbuşită pe buze.

— Ajunge! suspină un glas.

Sfatul era binevenit. Domnul Eladescu se afla purces să sune până la sfârşitul veacurilor. Descleştă degetele de pe para de sidef şi, reluându-şi locul pe scaun, ca o veche poziţie cucerită, se pregăti să respingă fulgerător, prin contraatac, ofensiva ad- versarului cu muniţiile sleite.

Dar duhul cel rău se risipise. În răstimpul de acalmie al ar- mistiţiului, toţi oaspeţii reculeşi se desmeticiră din vrăjmăşia care-i îndârjise. Nu mai aveau nici o poftă să reia ostilităţile. Îşi pipăiau nodul cravatelor, îşi aranjau batistele la buzunarul dela piept; cu jenă, se plecau spre vecine să le

întrebe dacă nu poftesc borcanul cu muştar sau să le servească un madrigal, anemic şi cuviincios.

Atunci abia, îşi dădură seamă că dela felul din urmă, tre- cuse un timp nefiresc prelungit şi că slujnica în şorţ de dantele, nu se înfăţişase să înlocuiască farfuriile.

Madam Vlădoianu se scuză, ca niciodată surprinsă de un eveniment misterios şi neprevăzut în ordinea gospodăriei sale, cu disciplina severă şi dată de exemplu în trei generaţii de căs- nicii.

— Nu ştiu ce s'a întâmplat... Dar sunt sigură că s'a în- tâmplat ceva.

— Mă duc eu să văd, tanti Eliz! se oferi Puica, nepoata doamnei Vlădoianu; adorabilă copilă de cinci ani neîmpliniţi, cu spumoasă rochiţă albă, cu ochi de albastrul inocent al ceru- lui şi cu bucle bălane de heruvim.

Mă duc eu să văd, tanti Eliz !...

Spuse şi nu aşteptă aprobare. Descinse de pe scaunul unde se afla cocoţată pe perne ca să ajungă la nivelul persoanelor ma- ture; se răsuci pe călcâiele pantofiorilor de lac şi o sbughi pe culuare, spre bucătăria unde se instalase tăcerea enigmatică şi ameninţătoare, ca în urma unei ireparabile catastrofe.

Uşile trântite în urmă, indicau pe tot parcursul, cu detună- turi tot mai îndepărtate, înaintarea către mister.

— Delicios copil! exclamă o doamnă.

— Şi e atât de cuminte! Are atâta candoare în ochi... re- cunoscu altă doamnă. E inocenţa personificată.

— Întradevăr, o cresc după moda veche, mărturisi cu o orgolioasă modestie madam Vlădoianu. Eu nu înţeleg copiii de astăzi. Nu-mi plac. Pot spune chiar că îi compătimesc. Prea mult cinematograf. Prea multă libertate! Ştiu tot. Aud tot. De- aceia se blazează înainte de vreme şi au să fie nişte nenorociţi... Eu o feresc pe Puica, de tot ce pângăreşte viaţa, ca pe o plantă de seră. După părerea mea, inocenţa e zestrea cea mai de preţ pentru o fată.

— Exact! aprobă cu energie, domnul Fănică Eladescu. Nepoata dumitale e o excepţie unică... Cât despre mine, sunt scandalizat de cele ce aud dela copiii mei. Vă imaginaţi ce m’a întrebat fecioru’meu, Ionel, acum vre’o două săptămâni?

— Ce? se îndreptară curioşi, douăsprezece perechi de ochi.

— N'aveţi să ghiciţi… Pariez!

— Spune. Trebue să fie ceva nostim.

— O să vedeţi dacă e nostim ori nu. O să vă spun şi n'o să credeţi… Acum două săptămâni lucram la birou. Mă trezesc cu Ionel. Văd că dă târcoale. Îl întreb: „Ce e cu tine, Ionel? Care ţi'e pofta?”… El, de colo: „Tăticule, am să te întreb ceva”… „Întreabă şi îţi răspund” — spun eu. „Dar îmi răspunzi adevărat? Nu mă înşeli?” — vrea să se asigure mai întâiu.

„Fireşte că adevărat… Ştii că pentru mine, omul mincinos nu face două parale. Nici nu vreau să-l văd în ochi… Haide, domnule! Întreabă, şi-ţi răspund. N'am timp de pierdut!…” „Bine! Zice el. Dacă e aşa, te rog pe mata să-mi spui ce-o fost întâi pe lume: oul, cocoşul sau găina?…” Iată ce-i preocupă pe copii din ziua de azi!

— Şi ce i-ai răspuns? întrebă foarte curioasă, una din doamne.

— I-am răspuns, să ţină minte cât o trăi. I-am tras un pi- cior în spate. Ştiţi, că eu sunt un tip cam violent! adaugă, după un timp, domnul Fănică Eladescu, în chip de scuză.

— Aceasta n'are să se întâmple niciodată cu Puica mea! îşi asigură oaspeţii cu o privire rotundă şi satisfăcută, de jur împrejur, madam Vlădoianu. Nici nu i-ar trece prin cap să întrebe aşa ceva. Ea crede, că pe pui, ca şi pe copii, îi aduce barza. N'am nici o grijă, despre aceasta.

— Cel puţin pentru o bucată de timp! râse zgomotos şi vulgar, domnul Fănică Eladescu.

Madam Vlădoianu, nu găsi de cuviinţă să remarce asemenea glume grosolane.

Ceilalţi conmeseni, întoarseră priviri de dezaprobare spre vinovat. Pentru toată lumea delicateţa şi grija cu care madam Eliz Vlădoianu îşi creştea nepoata orfană, era un prilej de admiraţie şi de înduioşare. Cum putea gândi cineva atât de trivial şi vorbi atât de ordinar? Se cunoaşte că e tatăl unui copil care, la şase ani, se interesează în gura mare, dacă oul face găina sau găina face oul şi dacă nu e amestecat în chestia aceasta, cumva, şi cocosul.

Domnul Fănică Eladescu presimţi că a dat greş. Ca să schimbe discuţia, atacă vehement problema servitoarelor din ziua de azi, chestiune pe care era sigur că toţi vor cădea de acord. Un domn slab, profită de ocazie şi povesti o anecdotă lungă. O doamnă deşirată, istorisi la rândul ei o întâmplare scurtă, din care nimeni nu înţelese concluzia.

Madam Vlătoianu renunţase să participe la această foarte actuală şi arzătoare diversiune. Se frământa în braţele jâlţului, ca pe-un scaun de supliciu cu ţintele înroşite la jar. Nu mai pricepea nimic. Rămăsese acolo şi Puica. Se întâmpla ceva. Dar ce?

Se hotărâ să pornească în anchetă, la faţa locului:

— Mă iertaţi... Dar este ceva inexplicabil.

Nu ajunse la uşă, când canatul se trânti de perete.

Puica anunţă din prag, gâfâind, ca soldatul victoriei dela Maraton:

— A născut Foleta!

Madam Eliz Vlădoianu căută cu ochii un jâlţ apropiat, în- tre braţele căruia să cadă cu toată făptura sa, corpolentă şi im- punătoare.

— Pentru numele lui Dumnezeu! Puica!... Puica dragă, cum poţi spune tu aceasta, copila mea?

— Zău, tanti Eliz. Am văzut cu ochii mei. A născut Fo- leta doi căţei. Sunt băeţi amândoi. I-am botezat. Tip şi Top. Nici n'au ochi. Şi să vezi mata cum îi linge Foleta!...

— Încetează, Puica. Te rog, încetează cu ororile acestea! imploră madam Vlădoianu.

— De aceasta a întârziat Rugi cu friptura, se simţi da- toare Puica să dea informaţii suplimentare, precum ca să se ştie. N'a lăsat-o Mariţa bucătăreasa, să vină. Zicea că boierii pot să mai aştepte, fiindă numai Rugica se pricepe ce trebue să facă. Fără Rugica, biata Foleta putea chiar să moară. Mariţa e o proastă. Habar n'are... E aşa de proastă, că se jura ieri că Fo- letei are să-i aducă zilele acestea barza nişte căţei... Aşi ruga-o eu pe dânsa să-mi arate şi mie ce fel de barză! Mai întâi că e iarnă afară şi nici nu sunt berze.

Puica perora, gesticulând foarte însufleţită, adresându-se pe rând în dreapta şi în stânga la mosafiri, chemându-i martori cu privirea ei albastră şi pură, şi aşteptând confirmarea unanimă că Mariţa e cea mai proastă bucătăreasă de pe lume, de vre- me ce îşi închipuie că pe toţi căţeii Foletei, i-a adus barza în cioc.

Madam Eliz Vlădoianu nu-i venea să-şi creadă ochilor şi urechilor. Scufundată în jâlţ, îşi făcea vânt cu şervetul, înăl- ţând privirea desnădăjduită în tavan. Domnul Eladescu, surâ- dea răsbunat şi perfid.

Masa sfârşi într'o atmosferă glacială.

Rugi, care cumula cu modestie oficiul de fată în casă şi de mamoşă a Foletei, încercă de vre-o două ori, schimbând farfu- riile, să dea amănunte victorioase asupra celor întâmplate. Ma- dam Vlădoianu o electrocută cu privirile, deşi o mare şi legitimă nerăbdare o îndemna mereu să întrebe, dacă Foleta a dat naştere iarăşi la bastarzi în loc de căţei de rasă, cum recidiva cu o re- gretabilă îndărădnicie.

Foleta era căţeluşa favorită a doamnei Vlădoianu. De cea mai pură rasă, cu arborele genealogic reconstituit până la cel mai mărunt amănunt şi cu rădăcinile într'o familie celebră, importată din Anglia. Totuşi, printr'o aberaţie neexplicabilă, cu toate măsurile de precauţie, Foleta dovedea înclinări proletare şi o totală lipsă de bun gust şi de demnitate! Căţeii ei, de până acum, reprezentau cea mai odioasă confuzie

de rase, de culori şi de forme. Unii chiar întruneau într'un singur individ, stigmatele a patru-cinci eredităţi încărcate. Rezultatul era monstruos. Căţelul avea urechi de prepelicar, bot de mops, picioare de baset, blană de lulu, glas de dulău. Din această pricină, madam Vlă- doianu suferea adânc, iar consternarea sa era împărtăşită de toţi prietenii casei, nevoiţi să o consoleze după fiecare naştere a Fo- letei, ca după o mare nenorocire familiară.

Servitoarele aveau ordin să extermine asemenea fructe ale păcatului. Foleta scheuna căutându-şi odraslele răpite prin col- ţuri, două-trei zile, cu scâncete umane, pe urmă la cel dintâi pri- lej, o lua dela început.

— Eu am o explicaţie... Cunosc o teorie! anunţă domnul Fănică Eladescu.

Toţi îi amintiră, cu priviri apăsate, prezenţa copilei. Puica se pregătea să afle teoria domnului Fănică Eladescu, deschizând ochii ei mari şi puri.

— Puica, te rog du-te şi te joacă. Ia ziua bună dela toţi! o îndemnă madam Vlădoianu.

Puica plecă cu regret.

Domnul Eladescu, îşi putu desvolta teoria în pace şi onor. Se adresa personal doamnei Vlădoianu, dar apela şi la confirmarea celuilalt auditoriu.

— Ziceţi că de trei ori aţi luat toate precauţiile şi totuşi... E foarte simplu, doamnă. Foleta ispăşeşte primul păcat. E te- oria impregnaţiei. A greşit odată, la început, cu un câine ne- demn,

dintr'o rasă ticăloasă... Atât e destul. Ori ce aţi face, copiii ei au să fie până la sfârşit corciţi de acest suvenir. E stigmatul păcatului dintâi. Există chiar o ramură din ştiinţa creşterii cai- lor, consacrată acestui fenomen. Se numeşte telegonie. Pot să vă asigur că şi la noi oamenii, se întâmplă câteodată. S'au văzut cazuri, când o văduvă remăritată, după zece ani, naşte un copil care seamănă cu răposatul... Pecetea odată imprimată, greu s'o mai şteargă, chiar cea mai mare emoţie şi iubire. De altfel...

Madam Vlădoianu respinse cu amândouă mâinile, în semn de oroare, continuarea acestei demonstraţiuni:

— Orice ai spune dumneata, domnule Eladescu, de data
aceasta nu mai cred. Te asigur că am luat toate măsurile. Por- tiţa de fier închisă la curte, de cum se făcea ziuă. Foleta închisă în casă. N'a mai fost pe alegerea ei, proasta. Am ales eu... Cunoşti căţelul lui madam Stanopol? Cea mai pură rasă. Adus direct din Anglia. L-am ţinut aci o săptămână.. Erau cei mai buni prieteni... Nu mă mai poate convinge nimeni. Pariez pe ce vrei, că Tip şi Top, cum i-a botezat Puica, sunt după chipul şi asemănarea părinţilor. Adică rasa cea mai curată, cum i-au fost străbunii până la al nouălea neam.

— Să vedem! ameninţă încredul, domnul Fănică Eladescu. Eu rămân la teoria mea... De

altfel e simplu... Putem merge să constatăm de vizu...

Madam Vlădoianu acceptă provocarea, pe deoparte fiind- că era convinsă de dreptatea sa, pe de alta fiindcă abia îşi stă- pânea nerăbdătoarea curiozitate, să vadă isprava Foletei.

Au mers şi'au văzut, lăsând ceilalţi invitaţi la cafea.

Din ungherul magaziei de lemne, unde-şi alesese culcuşul, Foleta ridică ochii lăcrimoşi şi materni, lătrând uşor şi lingân- du-şi odraselele cu înduioşată mândrie.

— Aprinde becul să vedem mai bine!, porunci madam Vlădoianu.

Rugica răsuci butonul. Lămuri:

— Pe acesta l-a botezat coca Puica, Top, pe cestălalt Tip.

Larvele, încă umede, abia se mişcau lucioase.

Domnul Eladescu, prinse unul de pielea largă a cefei şi îl ridică în spaţiu, triumfal. Era Top şi era ca toţi ceilalţi prunci ai Foletei asasinaţi din ordinul doamnei Vlădoianu: o mustră de toate rasele şi de toate culorile.

— Ce-am spus?

Madam Vlădoianu scutură capul cu scârbă. Domnul Fă-
nică Eladescu îl depuse satisfăcut, ca după o victorie personală. Foleta începu să-şi lingă odrasla cu aviditate.

— Şi celălalt! anunţă domnul Fănică Eladescu, ridicând al doilea exemplar de ceafă, să-şi

continue demonstraţiunea, din-ainte asigurat de victorie.

Dar celălalt geamăn, Tip, nu purta nimic din stigmatele care desonorau făptura fratelui său Top. Era mic, delicat, fin — miniatura lui Milord, căţelul doamnei Stanopol adus direct din Anglia.

— Vezi? Se bucură madam Vlădoianu.

— Se poate... O excepţie. Orice regulă, e confirmată prin- tr'o excepţie! recunoscu cu un fel de regret, domnul Fănică Eladescu.

Madam Vlădoianu se întoarse spre Rugica şi ordonă:

— Pe Top să-l arunci. Să păstrăm numai pe Tip. Chiar acum să-l arunci, să-l înneci. Treaba ta ce faci cu el. Să nu-l văd în ochi. Ai înţeles?

— ţeles, coniţă! întări fără împotrivire Rugi, care îşi avea planul ei şi nu-şi simţea porniri pruncucigaşe. Îl arunc cum aţi poruncit. La noapte, îl arunc.

CAP. II. — Top îşi găseşte o mamă adoptivă, care n'are idee de selecţia rasei; iar Tip, devine un căţel patrician.

Când invitaţii s'au risipit în cele patru puncte cardinale ale Capitalei, Doamna Eliz Vlădoianu rămase în salonul vast cu un sentiment neplăcut

de iritare, pe ea însă-şi, pe dânşii, pe Rugi, pe Puica, pe Foleta şi pe tot universul.

Ceştile goale de cafea, răvăşite pe mesuţele scunde, restu-

Domnul Eladescu, prinse unul de pielea largă a cefei...

rile ţigărilor strivite în scrumiere, fumul răcit şi acru, îi ofensau ochii şi nările. Prelungeau o prezenţă supărătoare. Aminteau o vulgaritate nelămurită la atâţia prietini şi prietene, cernuţi prin sita cea mai fină într'o viaţă de om.

Madam Vlădoianu, buna şi blânda „Tanti Eliz”, cunoscu întâia oară mizantropia.

Toată umanitatea, îi arătase adineori altă faţă, necunoscută. Discuţia încinsă din senin la masă, glumele şi aluziile deşănţate de mai târziu, îi smulseră o pânză amăgitoare de pe ochi.

Fusese întotdeauna mândră, că isbutise după două decenii de minuţioasă, chibzuită şi aspră selecţie, să-şi alcătuiască o mică dar adevărată curte de oameni subţiri, cuviincioşi şi discreţi, cu gusturi fine şi conversaţia irizată de acel spirit impalpabil, care scântee ca sclipetul soarelui în burele dela sfârşitul ploilor lumi- noase din miez de vară. La masa ei şi în salonul cu mobile amintind graţia altui veac, se refugia o lume neconsolată de brutali- tatea acestor timpuri de parvenire lacomă şi de apucături gro- solane. Era ultimul bastion, unde rezistau ultimii supraveiţuitori ai unei tradiţii în crepuscul.

Aşa îi socotea. Aşa îi ştia. Aşa se mândrea cu dânşii.

Iar toţi îi arătaseră deodată, ca printr'o vrajă întreruptă, adevărata lor fire, cu rânjetul lor hâd şi cu înveselirea lor lu- brică. Acum înţelegea că au plecat să continuie, odată cu di- gestia, şi clevetirea lor scârbavnică, despre toaletele,

năravurile tăinuite, sursele odioase de venituri ori desgustătorul oportu- mism politic al foştilor vecini de masă. Nu cutezaseră oare să înceapă chiar în faţa ei, sub ochii ei, spurcând auzul cu vorbe care n'au sunat niciodată între pereţii albi şi caşti, ca o chilie de monăstire?

Madam Vlădoianu sună. Porunci:

— Rugica, deschide ferestrele. Alungă fumul. Strânge ceştile. Şi vezi, dacă n'au ars cumva covoarele. N'ar fi de mi- rare!...

Pentru cine o cunoştea bine, numai această presupunere rostită cu glas tare, că mosafirii săi

Chiar e ars, coniţo! exclamă Rugica.

ar fi putut să ardă covoarele cu mucuri de ţigară lepădate în neştire, cum fac cheflii unei sin-
drofii de suburbie, dovedea o bruscă, totală şi ireparabilă dis- graţie.

Şi culmea! — bănuiala se dovedi întemeiată.

— Chiar e ars, coniţo! exclamă Rugica. Uitaţi-vă colea. Bunătate de covor, tuni-ei drac de mama lor.

— Aci o stat domnul Eladescu! rosti cu oarecare satisfac- ţie madam Vlădoianu. Mă aşteptam!

Cu un gest fatal al degetelor inelate, madam Vlădoianu îl şterse definitiv de pe lista viitorilor invitaţi. Era un început. Primul, dintr'o duzină de sacrificaţi.

Se întoarse cu o îngrijorare alarmată:

— Biata Foleta, ce face? I-ati dat de mâncare? S'o mutăm numai decât din magazie. Aşează'i culcuşul aci, aproape de mi-ne, s'o am sub ochi.

Ca orice autentică misantropă şi cu pasiune de neofită în această proaspătă religie, madam Vlădoianu desgustată de oa- meni, îşi îndrepta tot excedentul disponibil de altruism spre do-bitoacele fără cuvânt. Foleta fu mutată aşa dar în antret. Lângă calorifer, într'un coş de paie, capitonat cu saltea moale. Tip şi Top, se ghemuiră voluptos, în dogoarea uscată, scâncind şi cău- tând orb cu gingiile lor ştirbe, sfârcul biberonului matern.

— Bagă de seamă, ce ţi-am hotărât odată, Rugica! repetă madam Vlădoianu. Pe acesta urât şi corcit, să nu-l mai văd mâine dimineaţă. Ai înţeles?

— ţeles, coniţă! afirmă Rugi, cu toată convingerea.

Ea pricepea, în felul ei, ferm convinsă că va săvârşi la noapte fapta generoasă, salvându-l dela moarte şi încredinţân- du-l bucătăresei de peste drum. Mintea ei slabă, nu scruta zările viitorului mai departe. Nu era pătrunsă că după principiul de selecţie, individul trebueşte sacrificat fără îndurare rasei, aşa precum spartanii cei tari şi cruzi, îşi aruncau pruncii schilozi în râpă, ca neamul să rămână vânjos şi falnic.

Condamnatul la execuţia capitală, sugea avid, în nevinovata lui ignoranţă, nepresimţind ce-i pregătea soarta. Foleta îşi pri- vea stăpâna cu ochi lăcrămoşi, fideli şi recunoscători. Pentru ea, madam Vlădoianu înfăţişa fatalitatea care până acum îi răpise sistematic toate odraslele, pentru o vină neînţeleasă. Şi poate mai ghicea că de astădată, fatalitatea măcar pe jumătate, s’a îm- blânzit.

— Proasto! o desmerdă pe creştet madam

— Proasto! o desmerdă pe creştet madam Vlădoianu, ...

Vlădoianu, ple- cându-se ocrotitor deasupra ei. Proasto, altădată să nu mai gre-
şeşti... Să-i faci pupuia, pe toţi!

Proasta îşi linse cu orgoliu amândouă odraslele, fiindcă pentru dânsa nu exista deosebire între fructul stigmatizat al pă- catului şi fructul, ca să spunem aşa, legitim şi autorizat.

Odată cu umbrele nopţii, strecurându-se cu paşi de cons-
piratoare, Rugica traversă strada şi bătu în fereastra bucătăriei de peste drum:

— Madamă Sultană, l-am adus.

— Madamă Sultană, l'am adus.

Madama Sultana, desfăcu ploconul din faşele de cârpă. Îl aşeză pe masă, în lumină.

Încleştă mâinele în semn de admiraţie:

— Îi frumos care nu se mai află! Aşa o mai avut boeru
unu, la noi acasă în Moldova. Are să-i placă grozav câtu-i de dolofan!

Precum se vede frumosul nu se măsoară cu aceiaşi unitate, chiar în două case de peste drum. Ceiace pentru madam Vlă- doianu era un obiect de oroare şi de dispreţ, pentru madama Sultana şi stăpânul ei, devenea o splendoare „care nu se mai află”.

— Îl chiamă Top. Aşa l’a botezat coca Puica, adăugă Rugi ca informaţie suplimentară.

— Top să rămâie! admise madama Sultana.

Top se târa orb şi lucios pe masă, ca un sobol scos din ga- leriile lui subpământene.

— I-am pregătit mamă. O mamă de gumă, rosti cu înve- selire bucătăreasa, scoţând din dulap un biberon şi răsucindu-i gâtul să toarne lapte cald. Să vedem cum îi place dumnealui.

Îi vârî degetul de gumă, în silă, între gingii. „Dumnealui”, îl respinse întâi indignat, pe urmă, când dădu de lichidul călduţ, începu să sugă cu lăcomie, mişcând apendicele coloanei verte- brale, subţire ca o coadă de şopârlă.

— Acum să sugem şi noi o leacă de biberon! anunţă ma- dama Sultana, dând la iveală din dulap o sticlă de spirt.

Turnă în păhărele, se cinstiră şi cinstiră pentru sănătatea şi viitoarele isprăvi ale lui Top, bastardul.

Apoi Rugica traversă strada îndărăt, cu paşi de conspi- ratoare în noaptea opacă.

— L'ai aruncat la canal? întrebă madam Vlădoianu, a doua zi dimineaţă, când inspectă culcuşul Foletei.

— La canal, coniţă. La canal, sărmanul de el. Am închis ochii şi i-am dat drumul. Mă durea sufletul, parcă omoram un copil... Oare să nu fie păcat? se îngrijoră cu ipocrizie.

— Lasă prostiile Rugi! Eşti fată în toată firea. Ţine acea- sta pentru tine...

Madam Vlădoianu întinse doi poli mototoliţi, preţul pă-catului. Rugica îi capitaliză la zestre.

*

*   *

Tip, creştea cocolit, alintat şi cu nazuri patriciene, în cul- cuşul capitonat. Făcu ochi şi prinse glas. Cu ochii luă cunoştinţă de minunile universului vizibil, cu glasul asurzi tot personalul domestic al casei Vlădoianu.

Când începu să se aventureze din coşul de paie, alergând împleticit pe picioarele subţiri şi nervoase, madam Vlădoianu îl împodobi cu funtă roz şi cu un mic zurgălău de alamă. Puica, nepoţica bălană cu bucle de heruvim şi ochi de albastrul pur al cerului, încercă de câteva ori să-l

tragă de coadă, în joacă. Dar Tip, avea în loc de coadă, un apendice degenerat din care, ni- meni n'ar fi găsit ce să prindă cu două degete. Ca un adevărat exemplar de rasă din neamul lui, se născuse amputat. Se anunţă, după părerea tuturor, un căţel superb.

Astfel Foleta se reabilita cu prisosinţă, după ce cu atâtea ruşini ispăşise primul păcat al juneţii.

Intr'acel timp, madam Vlădoianu procedase la o revizuire totală a prieteniilor care douăzeci de ani îi înşelaseră iluziile. Mosafirii din salon se împuţinară. Invitaţii la masă erau atât de restrânşi, încât Rugica nu mai avea dece să lungească tăbliile pe picioarele cu rotiţe.

Erau puţini, dar erau aleşi. Se mai aflau legaţi şi printr'o pasiune comună, cimentând efemerele afinităţi elective. Se adu- nau să desbată o mare chestiune de Stat, asupra căreia căzuseră de astădată cu toţii de acord. Aprobau asprimea guvernanţilor, care ţineau în surghiun viitorul Voevod al ţării. Ameninţau că la primejdie, vor descinde în stradă, să pună pieptul lor sub paşii vulgului: căci numai cu acest preţ, călcând peste cadavrul lor, exilatul va putea înainta spre scările tronului. De unde pornise asemenea înverşunare, ar fi fost greu de lămurit. De ce, tocmai doamna Eliza Vlădoianu, persoană paşnică şi blândă, părea ani- matoarea cea mai înfocată a acestei rezistenţe? era iarăşi un mister nepătnins. Presupuneri se ofereau multe şi variate, dar

şubrede toate. Una singură scăpa din vedere, deşi poate era cea mai temeinică.

Micul sobor din casa doamnei Vlădoianu, opunea un veto energic curentului popular, tocmai fiindcă era popular. Cum s'ar fi degradat, oare, să adopte aceiaşi părere şi aceiaşi adoraţie răsbunătoare pentru absent, cot la cot cu mulţimea cea inconştientă şi nevertebrată?

Acestor prieteni fideli, după ce sfârşiau de orânduit trebu- rile ţării, madam Vlădoianu le împărtăşea cu entuziasm progre- sele nemapomenite ale căţelului savant. Tactul stăpânei şi educaţia răbdurie, complectau fericit distincţia naşterii cu „arborele genealogic curăţat de crăci petrede”, aşa cum circula într'acea vreme, o formulă foarte scumpă diregătorilor atotputernici.

Tip ştia să facă sluj, să meargă în două labe, să se roage cu celelalte două împreunate, pentru o bucată de zahăr şi să la- tre cu frenezie apărându-şi patroana, când cineva se prefăcea în glumă că-şi permite să o atingă cu palma.

Mosafirii din salon cădeau în extaz, după asemenea de- monstraţiuni. Atunci madam Vlădoianu se simţea îmbunată şi dispusă să acorde umanităţii o largă iertare, cu excluderea, bine-înţeles, a absentului, care în surghiunul său depărtat, n'avea voie prin legile ţării să-şi poarte nici numele.

— Tip, salută pe madam Stănoiu!

Tip se ridica în două labe, înainta cu paşi laborioşi de echi- librist şi ducea palma la tâmplă, cum ar fi purtat-o la cozorocul unui chipiu invizibil, dacă ar fi fost un galant sublocotenent, sa- lutând o domnişoară în grădina publică a garnizoanei.

— Dă pa, Tip!

Tip „dădea pa”. Doamna Stănoiu, recunoştea că e ceva ex- traordinar.

— Şi acum o surpriză! anunţă madam Vlădoianu. Ascul- taţi şi priviţi, vă rog.

Toţi se mişcau pe scaune, pregătindu-se să asculte şi să pri- vească.

— Tip, micule! Ce faci tu dacă vine, ştii tu cine?

Tip se repezea îndârjit, lătrând furios, clănţănind din dinţi, mârâind şi dând asalt fantomei invizibile şi fără nume, care ar fi cutezat să sosească în patrie, călcând pe cadavrul său şi al doam- nei Vlădoianu.

— Bravo, Tip! Eşti genial! exclamau toţi, aplaudând şi schimbând priviri admirative.

— Vino la mămica, să-ţi dea o bucată de zahăr! îl poftea madam Vlădoianu, cu glas mai dulce decât pătratul alb, suspendat în spaţiu cu două degete.

Tip sărea să-şi primească recompensa, crănţănea bucata de zahăr, pe urmă se avânta în jâlţul cel mai larg şi-şi făcea culcuş pe perna cea mai moale, de unde privea mica gardă a doamnei Vlădoianu, cu ochi blazaţi şi cu o indiferenţă

arogantă. Tot aşa artiştii, încărcaţi de glorie, îşi tratează cu dispreţ auditoriul entuziasmat.

— Numai nu vorbeşte, micul de el! constată doamna Stănoiu. Cât e de inteligent, sunt sigură că ar avea de spus lu- crurile cele mai nostime.

— Tip, salută pe madam Stănoiu !

Tip nu vorbea. E adevărat şi era regretabil. Dar dacă mi- nunea s'ar fi întâmplat, ar fi produs o mare deziluzie stăpânei şi mosafirilor care-l adorau. N'ar fi avut nimic de spus: nici nos- tim, nici mai puţin nostim. El nu gândea nimic, despre nimeni şi despre nimic. Era un câine alintat de salon şi, ca orice creatură vanitoasă şi plină de sine, socotea că universul a fost urzit cu singurul scop să-i procure o pernă caldă sub căpătâiu, masa la ore fixe, porţiunea de zahăr cubic şi exclamaţii de admiraţie, când venea ceasul să defileze, să dea „pa" şi să se fandosească în mijlocul mosafirilor, ca un cabotin ahtiat de succesul scenei.

Dacă ar fi căpătat graiu, madam Vlădoianu, înaintea tutu- ror, ar fi rămas scandalizată la descoperirea că Tip se comportă întocmai după chipul şi asemănarea oricărui june pomădat, în-crezut, impertinent şi sec, din generaţia pe care o dispreţueşte şi căreia ea nu'i deschide uşile salonului. Era un câine standardi- Zat, un câine de salon-tip; fără opinii, fără personalitate şi fără caracter.

Poate nu era prost. În orice caz nu spunea prostii. Ceiace constituia fără îndoială o superioritate, faţă de făpturile cuvân- tătoare.

Musafirii, dânşii, aveau glas. Deci vorbeau.

Tip îi măsura din creştet până în tălpi, printre pleoapele întredeschise din culcuşul molatec, până

când somnul învăluia salonul doamnei Vlădoianu într'o ceaţă aromită.

Lătra speriat în vis de o arătare neaşteptată.

— Visează că a sosit **cel care nu se spune**... surâse cu mult înţeles, doamna Stănoiu.

— Aceasta nu o tolerez, nici prin vis! anunţă cu fermitate, madam Vlădoianu, răsucindu-se scandalizată între braţele jâl- ţului.

CAP. III. — În care se vede că povestea lui Cain şi Abel, va dura cât lumea.

Stăpânul madamei Sultana, era un bătrân scund şi pietros, cu pălărie mare şi cu hainele neperiate. Cărturar şi dascăl ajuns la anii de pensie, se strămutase în Capitală ca să se afle mai a- proape de biblioteca Academiei, unde purica urice vechi şi hrisoave prăfoase, pentru o lucrare demult făgăduită şi demult aşteptată.

Sosise însoţit de madama Sultana, care, ca o slugă vrednică şi veche ce era, a dat din întâia zi locuinţei închiriate, înfăţişa- rea patriarhală a gospodăriei moldoveneşti de unde plecase.

Casa era mică şi strâmbă, cu ferestrele înguste şi cu acoperişul tuflit pe ochi, ca o pălărie de chefliu la ziuă. Dar avea curte largă şi doi salcâmi jigăriţi la poartă, care se chinuiau în fiecare primăvară să parfumeze strada cu florile lor mărunte şi anemice.

În faţă, locuinţa doamnei Vlădoianu, vastă, severă şi sură, cu grilaj de fier şi cu scări de granit, cu ferestre spaţioase şi cu uşi grele de stejar, părea înălţată înadins pentru a umili prin constrast, aşezarea modestă a pensionarului.

Peste drum, se opreau şi plecau, din zori până noapte târ-ziu, trăsuri şi automobile. Cărturarul venea şi pleca pe jos, cu umbrela subsuoară până la staţia de tramvai. Tot ce se întâmpla pe lume îl interesa foarte puţin. Pentru dânsul, tot ce se petrecuse vrednic de luare-aminte în istoria omenirii, luase sfârşit în anul 1528, când Petru Rareş abia îşi începuse domnia şi la care dată se încheiau cercetările sale. De acolo înainte, peste faptele şi gândurile supravieţuitorilor, trecea cu oarecare milă, ca peste zadarnice svârcoliri fără rost şi fără înţeles.

Despărţit de prietenii vechi şi în neputinţă să lege prietenii
proaspete, se simţea în exil, în acest oraş mare, sgomotos şi gră- bit. Madama Sultana, văzu că tânjeşte şi înţelese din ce pricină. De aceia se gândise să'i caute prieten nou şi credincios.

Domnul Ilarie arătase pe vremuri mare dragoste pentru un câine miţos şi plin de purici, care îl întovărăşea în plimbările din târgul moldovenesc şi dormea deacurmezişul pragului, în nop- ţile când lucra în odaia lui cu rafturi de cărţi. Câinele se stinsese de bătrâneţe, fonf şi surd. De atunci, nu găsise altul vrednic să-i ţină locul cu cinste. Madama Sultana se hotărî să încerce o lo-

vitură de stat. De aceia intrase în tratative, cu Rugica, slujnica de peste drum şi introdusese pe Top, bastardul, în casă. În faţa faptului îndeplinit, domnul Ilarie nu putea să aibă încotro.

De altfel, Top se înfăţişa cu mari însuşiri, care aveau să câştige de îndată simpatia şi stima noului stăpân. Era negru în cerul gurii, ciolănos şi dolofan, fruntos şi viteaz. Madama Sul- tana îl crescu în taină, într’o lădiţă de zahăr ascunsă sub pat, până când făcu ochi şi se încumetă să-şi încerce puterea picioa- relor. Numai după aceia, căutând un moment prielnic, când domnul Ilarie îşi sorbea cafeaua, îl prezentă scoţându-l de sub poalele şorţului, ca de sub o cortină.

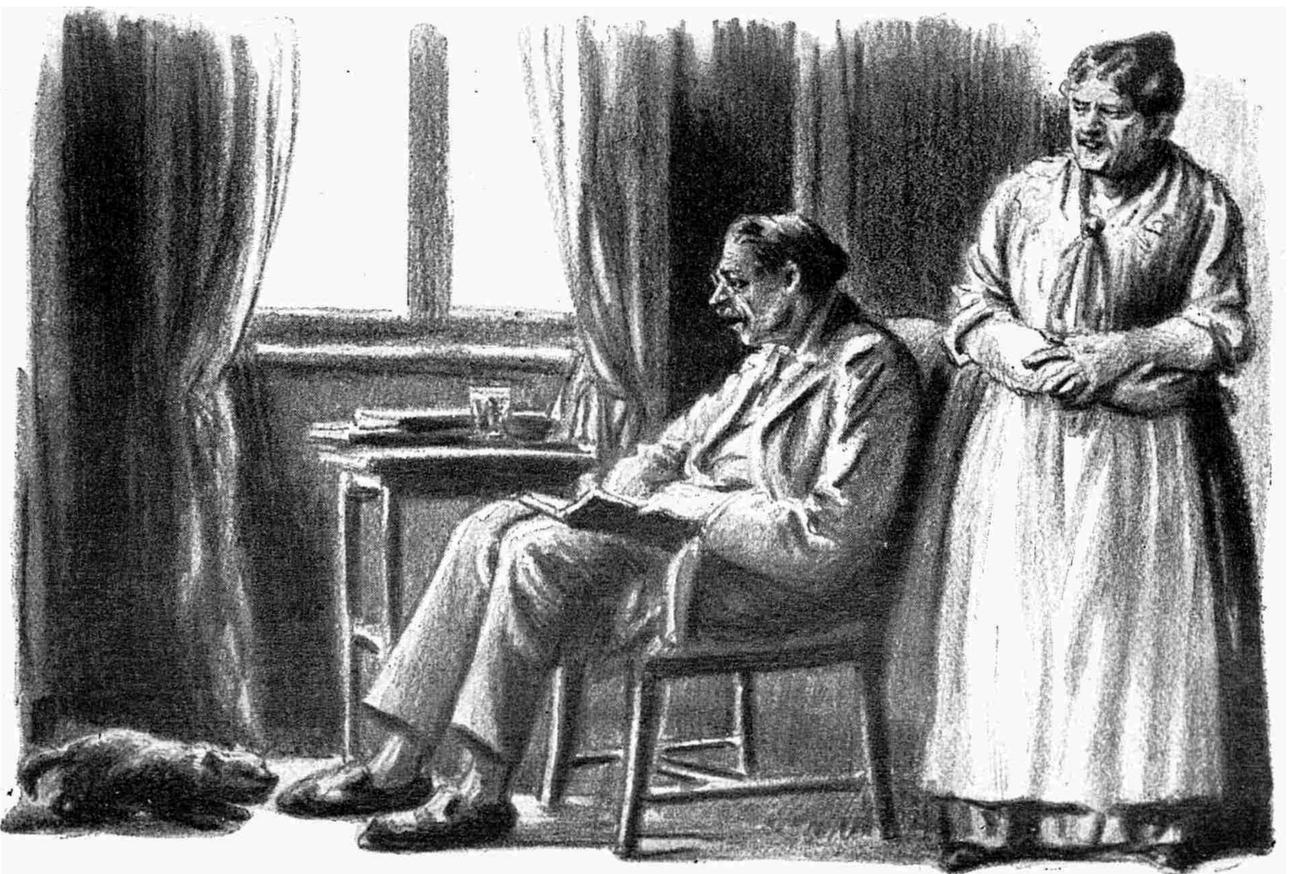
— Ce e asta? întrebă domnul Ilarie, depunând ţigareta de chilimbar pe marginea farfurioarei de cafea.

— Căţel! declară laconic, madama Sultana.

Top înaintă brav pe covor, înfruntând primejdia şi începu să adulmece cu nările papucii cărturarului. Se sprijini în labele dinainte şi lătră scurt.

Dar se vedea bine că nu e un lătrat agresiv. Era o articu- laţie de bucurie şi de curiozitate satisfăcută. Papucii domnului Ilarie, miroseau altfel decât papucii madamei Sultana.

— Şi de unde l-ai scos? Ce vrei să faci cu el? continuă domnul Ilarie, interogatorul.

Top înaintă brav pe covor, înfruntând primejdia şi începu să adulmece cu nările papucii cărturarului.

Madama Sultana înţelese că bătălia e câştigată. Pentru asi- gurarea victoriei definitive, abundă în elogii:

— E un căţel de rasă. Straşnică rasă! Care nu se mai află de rară şi scumpă...

Domnul Ilarie îl privi cu luare aminte din faţă şi de'a coasta. Aşa rasă nu mai văzuse. Rosti cu nedumerire şi cu oarecare in-teres:

— Nu ştiu ce fel de rasă vrei tu să spui, Sultană. Eşti o babă nebună şi proastă. Uită-te la el! E mai degrabă un corciu. Cel mai teribil corciu, care mi-a fost dat ochilor să vadă vreodată. Fugi cu dânsul de-aici! Piei din ochii mei, urâtule!

Îl alunga convins numai pe jumătate. Era urât, dar inspira încredere. Top, ca şi cum ar fi presimţit că soarta lui se juca în- tr'un moment decisiv, se propti în picioarele pretimpuriu vân-joase şi lătră cu hotărâre. Spunea în limba lui:

— Aci sunt şi aci rămân, dacă vrei. Dacă nu, sunt curios să văd ce-ai să-mi faci?...

— Ţi-am spus să-l iai de aici...

— Îl chiamă Top, se prefăcu a nu auzi Sultana.

— Top? Alta, e acum. Ce fel de nume e acesta, Top? Înţeleg Aron, Movilă, Bontaş...

— Îl chiamă Top, perzistă cu încăpăţânare baba Sultana. Răspunde la Top. Dacă răspunde la Top, ce pot eu să-i fac?

Top se gudura greoiu în jurul papucilor de pâslă, unde se aflau scufundate picioarele, providenţei care îi dădea lapte cald şi îi aşternea culcuş de cârpe. Încercă să se caţăre de poale.

Mormăi mulţumit, de câteori îşi auzi numele pronunţat.

— Vezi şi mata... îl chiamă Top şi pace!

Madama Sultana îşi făcu drum cu tablaua de cafea şi uită căţelul, ca din întâmplare. Top se întoarse la papucii noului stăpân. Era se vede o chestie pe care nu o lămurise de- plin. Îi mirosi', îi încercă scuturându-i cu dinţii şi trăgându-se în-dărăt.

— Marş de aci, potaie! se supără domnul Ilarie.

Top fugi. Dar fugi cu tot cu papucul pe care isbutise să-l smulgă, şi se refugie sub pat.

Când madama Sultana se întoarse târziu, tiptil, să constate cum se desfăşoară evenimentele, Top dormea tolănit pe hala- tul de lucru al stăpânului, iar domnul Ilarie nu se îndura să-i tragă haina de sub el.

Top crescu în libertate, lipsit de educaţie şi ignorând buna cuviinţă. Cum nu se afla nimeni să-l înveţe ce e frumos şi ce poate provoca entuziasmul şi admiraţia, se cârmui numai după instinctul său proletar şi direct. Nu ştia să facă sluj şi nici nu înţelegea la ce i-ar fi de folos. Nu purta funtă cu zurgălău. Nu saluta. Nu dădea pa.

Mârâia şi lătra, când vedea că un strein cată a cuteza să păşească dincoace de portiţa grilajului. Lătra cu tărie, iar dacă streinul se încăpăţina să înainteze, Top îl încolţea dacă nu de pulpă, cel puţin de pantalon.

Noţiunea dreptului de proprietate, era în cugetul său în destul de turbure şi în orice caz subiectivă. Îşi apăra cu înverşunare osul. Dar dacă îi cădea la îndemână, nu se dădea în lături dela orice risc, ca să poată intra în stăpânirea altui os, prin rapt sau violenţă. Când scăpa pe poartă, după misterioase explorări, nu arareori se întorcea cu un trofeu de războiu, de preferinţă comestibil. Larma schelălăiturilor care durau încă în capătul străzii, dovedea că lupta a fost cruntă şi că inamicul înfrânt, încă îşi linge rănile sângerânde.

Top deveni un câine temut.

Cuminte, paşnic şi grav, păşea numai când domnul Ilarie, îi îngăduia să-l întovărăşească în plimbările singuratice de seară.

Atunci, dacă întâlnea un adversar pe stradă, întorcea ochii, către stăpân. Întreba:

— Ce zici? Să-l încolţesc?

— Cuminte, Top! poruncea domnul Ilarie.

Top se alătura cu regret la mersul liniştit al stăpânului,

— Ce zici ? Să-l încolțesc ?

după ce arunca mai întâi pieziş, o privire plină de lămurită pro- misiune:

„Ai noroc, acum; dar lasă că ne mai întâlnim noi, amice!” Privirea era atât de elocventă, încât celălalt câine o tulea prelins pe lângă ziduri, schelălăind fără pricină.

— Eşti un bandit! Un teribil bandit! îl mustra cu sceptică filozofie, domnul Ilarie.

— Ce să’i fac, stăpâne? dădea din coadă complice, Top. Mă dau după vremuri. Nu vezi şi

dumneata că în ziua de azi, numai bandiţii găsesc teamă, ascultare şi respect?

*

*   *

La ora patru după orariul de iarnă şi la ora cinci după cel   de vară, (cu excepţiunea sărbătorilor legale), Puica începea osânda cotidiană a lecţiilor de clavir.

Profesoara, persoană uscată, autoritară, asexuată şi fără vârstă, nu arăta nici o toleranţă pentru slăbiciunile omeneşti. Era virtutea, exactitudinea şi simţul datoriei, fericit întrupate într'o singură făptură, cu negi pe nas şi cu tulee ţepoase de mus- taţă, deasupra buzelor subţiri.

Toate încercările Puicii s'o târască în ispită, se isbeau în- tr'o intransigenţă de fier. Domnişoara profesoară nu ştia de glu- mă, nu părea de fel curioasă să afle evenimentele casei. Nu se înduioşa şi nu se minuna de întâmplările fabuloase povestite de Puica, dela uşă, cu o abundenţă teribilă de gesturi şi cu o pasio- nată însufleţire, în nădejdea că va amâna astfel începutul supli- ciului.

Îşi încăleca ochelarii pe nas. Consulta ceasornicul cu capac de email, atârnat în şnur negru după tendoanele gâtului şi răs- chirând palma uscată, zăgăzuia brusc avalanşa peripeţiilor:

— Ajunge, copila mea! N’avem timp de poveşti. E cinci şi două minute. Începem!

Puica suspina resignată, se cocoţa pe taburetul înalt şi pur- cedea să-şi silabisească lecţia pe clapele de fildeş, cu o docilitate agresivă.

Prin geamul deschis, notele dădeau busna în văzduhul li’ ber al străzii, poticnindu-se sonor: **mi-do-si-mi-mi-si-la**...

— **Re-la! Re-la!** Unde vezi **si?** D’acapo!

Puica o lua d’acapo, oţărându-şi fruntea bombată şi mică, sub care mijeau crâncene proecte pentru exterminarea totală a profesoarelor de piano din cele cinci continente.

În decursul unei asemenea lecţiuni, Top se întorcea pe sub fereastră, fluturându-şi triumfal coada stufoasă, după o victorie care semănase panica şi dezastrul în toate patrupedele lătră- toare ale cartierului.

Sol-do-re-do-re-mi-re — sburau notele în aerul acidulat al primăverii.

Top se opri. Înălţă coada şi ciuli urechile. Întâi nedumerit. Mai apoi iritat. O mânie inexplicabilă şi atavică, îi clocoti surd în gâtlej. S’ar fi spus că acolo, în casa doamnei Vlădoianu, des- coperise însfârşit duşmanul ireductibil, vrednic de ura şi răsboi- nicia lui.

Re-mi-sol-re...

Provocarea era evidentă. Aceasta nu o mai putea trece cu vederea. Se propti în picioarele voinice, lungi gâtul şi începu să urle sub fereastră. Fără greş şi fără grabă, metodic, cu o hotă- râre

tenace să acopere glasul inamicului invizibil: **au-u-uuuu! au-u-uuu!**

Domnişoara profesoară se ridică să trântească fereastra.

Puica profită de ocazie şi încercă să descrie cu ditirambice elogii, buna creştere a lui Tip, câine simţit şi educat, care nu şi-ar permite în ruptul capului să urle ca un derbedeu de stradă.

— Dacă vrei, pot să-l chem aci. Toată lumea spune că Tip e un câine fenomen. Să-l vezi cum mai...

— Ajunge, copila mea. Au trecut douăzeci de minute din oră. D'acapo!...

Puica strânse buzele şi continuă: **re-mi-sol-re...**

Sub fruntea rotundă şi mică se lămurea hotărârea şireată, ca la lecţia viitoare să-l introducă pe Tip în salon, ca din în- tâmplare. Profesoara nu va rezista. Lui Tip nu-i rezistă nimeni. Şi astfel va câştiga jumătate de oră cu siguranţă, arătându-i câte

...privea în jos, cu scârbă și dezaprobare, la câinele care urla proletar în stradă.

isprăvi nostime ştie să săvârşească favoritul Tantei Eliz. Păcat că nu s'a gândit mai demult! Tip poate să fie cel mai credincios aliat şi complice, întru mai grabnica săvârşire a ceasului de tor- tură muzicală.

Dar Tip avea acum altă grijă.

Dela fereastra deschisă de alături, privea în jos, cu scârbă şi desaprobare, la câinele care urla proletar în stradă.

Schimbă picioarele, scutură zurgălăul de alamă şi’l admo- nestă cu un lătrat senioral: „Hei, mocofane! Unde te trezeşti? Aci ţi-ai găsit loc să-ţi arăţi arama?...”

Top înălţă ochii. Conteni din urlet. Stupoarea îi tăiase glasul. Nu mai văzuse încă asemenea jivină, cu surtucaş de postav albastru, tivit cu mătase, cu funtă la gât şi cu zurgălău.

Şi această stârpitură, mai cuteza să-l latre!

Top privea de jos în sus, la Tip. Tip privea de sus în jos, la Top. Gemenii nu se recunoşteau. Dar înţeleseră în aceiaş clipă, că de acum înainte, pentru liniştea celuilalt, unul din doi trebue să piară. Atât de adevărat e că glasul sângelui, a fost o superstiţie născocită numai de închipuirea romantică a poeţilor din veac.

Top rânji colţii puternici. Tip arătă dinţii delicaţi. Top mârâi gros. Tip lătră ascuţit.

— Pofteşte jos, onorabile dacă-ţi dă mâna! îl invită Top pe Tip.

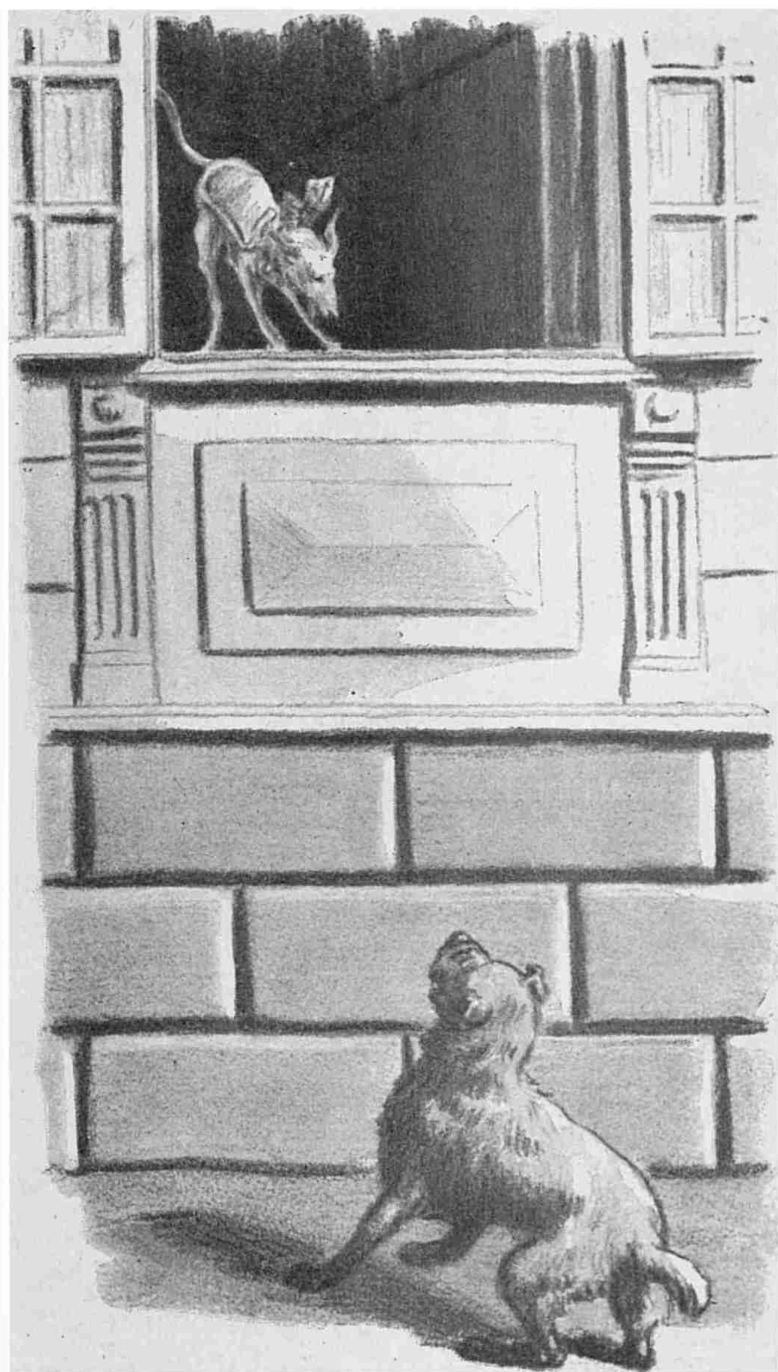
— Am să pun slugile să te ia în bice! ţipă Tip, scos din răbdări.

Top se repezi să escaladeze fereastra, dar geamul era prea înalt. Tip schelălăi, cuprins de spasmuri, tremurând şi sărind dintr’un capăt în altul al pervazului, cu spume la gură.

Alături, lecţia de piano, continua într’un vacarm de in- fern.

— Ce este? Ce se întâmplă? sosi alarmată madam Vlădoianu, isbind uşile din a treia cameră şi repezindu-se la Tip. Ce e cu tine, micule?

Îl luă în braţe. Tip micul, tremura de indignare, lătrând,

— Pofteşte jos, onorabile dacă-ţi dă mâna! îl invită Top pe Tip.

scheunând şi mârâind. Ridica pe rând ochii la stăpână şi îi pleca spre fereastră afară.

— Cine l'a supăra pe el? Cine a vrut să'i facă lui rău, ca să-l bată mămica? îl alinta madam Vlădoianu. Uite în ce hal l-au adus!...

Madam Vlădoianu se sprijini cu o mână în pervaz, cu cea- laltă strângând la piept, odorul extenuat. Văzu jos, câinele col- ţos, păros şi îndârjit.

— Marş, tu, fiinţă ordinară!

— „Fiinţă ordinară”, era ultima insultă şi cea mai gravă, pe care o putuse pronunţa vreodată buzele doamnei Vlădoianu.

Top primi insulta impasibil. Mârâi cu voce de bas:

— Ce te amesteci? cu tine n'am nimic. Cu domnişorul acela în surtuc albastru, aş vrea să mă răfuesc!

Tip scânci:

— Uite ce spune. Eu nu mai pot suporta asemenea obrăz- nicii!

Madam Vlădoianu îl înţelese şi închise fereastra. Îl mustră cu blândeţe.

— Vezi ce păţeşti, dacă te pui la discuţie cu asemenea in- divizi? Acum, hai să'i dea mămiţa, păpiţă şi apiţă, ca să ne calmăm...

Afară, Top mai privi la fereastra închisă. Se întoarse cu paşi înceţi şi cu regret, uitându-se din când în când în urmă. Privirea lui spunea lămurit:

— Cu aceasta n'am terminat, stimabile! Ne mai vedem noi. Chiar dacă o fi să te caut la tine acasă şi tot ne mai întâlnim.

Din ziua aceia ostilităţile se încordară crescând, între ge- menii inamici. Se căutau, se pândeau, se aşteptau.

Tip, de pe meterezul înalt şi inaccesibil al ferestrii, împroşca lătrături sfârşite în scrâşnet şi schelălăială. Top, dela picioarele fortăreţii îl poftea cu hămăituri groase, la câmp deschis şi la luptă dreaptă.

Lecţiile de piano, erau fără nici o scutire acompaniate de răsunetul acestui răsboiu fraticid. Domnişoara profesoară de- veni nervoasă. Puica se prefăcea că n'aude comanda „de-acapo" şi poate nici nu o auzea. Eleva şi profesoara răcneau acum una la alta, ca într'o ceartă de surzi. Madam Vlădoianu nu ştia cum să curme acest scandal nemaipomenit. Tip pierduse pofta de mâncare, dezerta din salonul cu invitaţi, executa programul de salturi şi defilări, preocupat, cu atenţia în altă parte. Cum gă- sea uşa întredeschisă se furişa până la postul de observaţie, unde ştia că jos, Top, îl aşteaptă neclintit, cu coada bârzoiată şi cu ochii vrăjmaşi.

Domnul Ilarie, constată la rândul său, că tovarăşul de plimbare, îl acompania în silă. Mergea până la capătul străzii şi de acolo se făcea nevăzut. Se întorcea cu nerăbdare la postul de atac.

— E o situaţie intolerabilă! se plânse madam Vlădoianu mosafirilor din salon. O adevărată barbarie. Am să trimit dom- nului aceluia un bilet, să-l invit să-şi ţină bestia sălbatică în lanţ. La extremă, o să mă plâng autorităţilor. Ce ţară şi ce vremuri, Doamne! Oricine îşi permite orice.

Numai după ce mosafirii epuizau îmbărbătările şi consolă- rile, conversaţia intra în făgaşul obicinuit şi adâncit, la chestia arzătoare a zilei.

Ziarele cu toate propeliştile aspre, strecurau ştiri voioase despre hotărârea exilatului fără nume, să revină în ţară şi să se aşeze în scaunul domniei deşert. Ţara părea nerăbdătoare, să vadă mai grabnic hotărârea trecută în fapt.

— Care ţară, mă rog? se indigna madam Vlădoianu. Cine e ţara? Ce e ţara aceasta, vă rog explicaţi-mi şi mie.

— Mulţimea, dragă doamnă! Poporul. Trebuie să recunoaştem că suntem o minoritate. Poporul îl doreşte şi îl vrea. Îl aşteaptă şi e capabil să-l primească cu aclamaţii şi urale.

— Poporul! Mulţimea! suspină madam Vlădoianu, ridi- când braţele grăsune spre tavan. Să nu-mi vorbeşti de mulţime! Ştiţi cu cine compar eu poporul? Cu acest câine de afară, gro- sier şi brutal, care ne asurzeşte urechile de ne scoate din casă; cu acesta îl compar. Mon Dieu, dacă a ajuns el să dicteze, nu ne rămâne decât să ne expatriem...

— Şi noi suntem ca Tip? trase concluzia logică, surâzând, un domn în vârstă înaintată, cu

mustăţile cărunte şi cu floare albă la butonieră, care aducea poate într adevăr cu imaginea viitoare a lui Tip, căţelul cu funtă şi cu zurgălău, când va ajunge la bătrânete.

Madam Vlădoianu, nu se ofensă la auzul acestei asemuiri. Se răsuci în jâlţ şi rosti cu gravitate.

— Domnul meu, dumneata o spui aceasta în glumă. Eu o primesc foarte serios. Da, suntem ca Tip. O minoritate, o ex- cepţie... Mie mi se pare însă, că minoritatea are întotdeauna dreptate. Şi pot să adaug, că oricând mă simt mai fericită să fiu comparată cu un exemplar de rasă şi de lux, ca Tip al meu, de- cât cu o brută vulgară, ca individul de sub fereastră. Brutalita- tea, forţa şi numărul, nu mi'au impus niciodată respect. Oroare, da! Dispreţ, da! Dar nu respect. Dacă Domnul acela vrea să vină în tară, fiindcă îi deschide braţele mulţimea cea multă, adică brutalitatea, forţa şi numărul, n'are decât. Noi o să-l primim...

Căută o imagine teribilă, ca să arate cum îl vor primi.

Dar cum nu găsea una îndestul de înfricoşată, privirea doamnei Vlădoianu căzu asupra lui Tip, care dormita încolăcit în fotoliul cu perna moale. Găsi ce căuta. Spuse:

—Arată tu, Tip, cum o să'l primim, dacă vine, **ştii tu cine...**

Tip deşteptat din somnolenţa agitată de visuri urâte, sări speriat în picioare. Pentru el, „**ştii tu**

cine”, până acum invizibil şi abstract, căpătase fiinţa aevea. Era vrăjmaşul de afară, veşnic prezent, de veghe, sub fereastră. De aceia svâcni în picioare, mârâi, lătră în gol, şi deodată, fără pricină, începu a schelălăi, ca şi cum l’ar fi încolţit o haită întreagă de dulăi.

— M’ai făcut de râs, Tip! declară consternat domnul bătrân, cu floarea albă la butonieră.

—Vă spun că e un adevărat scandal! îl scuză doamna Vlă- doianu. Existenţa aceasta a devenit imposibilă. Bruta cea de afară, iertaţi-mi cuvântul, canalia aceasta de stradă, l-a exaspe- rat. Bietul Tip!... Ce-au ajuns nervii tăi, sărăcuţul de tine! Vino aci, Tip, la mămica...

Tip se urcă în poale, scâncind uşor şi lingând pudra de pe bărbia doamnei Vlădoianu.

*

* *

Domnul Ilarie aşeză tocul tacticos pe suport şi închise foile scrise mărunt, între scoarţele de carton.

Răsuci o ţigară groasă, o înfipse în ţigareta de chilimbar, trase ceaşca de cafea alături şi începu să soarbă, pe rând, un gât de cafea, şi un fum de tutun, cu mulţumirea omului care şi-a încheiat cu bine munca dintr’o zi. În cugetu-i, stăruia încă în- ceputul din cuvântarea lui **Neagoe-Vodă**, cel de-al patrulea Basarab, către fiul său mort, copilul **Voevod Petru**, transcrisă în filele din scoarţa de carton:

„O, fiul meu Petre, iată că-ţi trimit coroana, surguciul şi diademele, pentru că tu erai stâlparea mea cea înflorită, de care pururea se umbria, şi răcoria ochii mei au rămas arşi şi stinşi de jalea înfloririi tale. O, iubitul meu Petre! eu gândiam şi cuge- tam să fii Domn, şi să veseleşti bătrâneţele mele oarecând cu ti- nereţele tale şi să fii biruitor pământului, iar acum”...

Domnul Ilarie, privi visător în spiralele albastre de fum. Vorbi, confidenţial către Top, culcat la picioarele lui:

— Aceia erau oamenii şi acelea erau timpuri! Ce zici, Top?

Top cu botul lungit pe labe, ridică numai ochii şi mişcă din coadă.

— Adică vrei să zici că eşti de altă părere, domnule Topule? zâmbi cărturarul. Eşti un câine ignorant şi încăpăţâ- nat. Şi trebue să-şi mai spun, că ai un spirit de contradicţie in- suportabil amice, insuportabil! Destul să spun da, ca tu să spui nu. Aşa e, domnule Topule?

Top, dădu din coadă a împotrivire.

— Vezi? Mă aşteptam. Eram sigur. Ai un caracter impo- sibil. Aceasta mi-o scrie în bileţelul de colea, şi doamna din casa de peste drum. Mi se pare că o să te pun în lanţ. Ai supărat-o şi-mi cere sancţiunile cele mai aspre. N’am ce să-ţi fac. Mâine dimineaţă, Sultana are să-ţi cumpere un lanţ şi o să te punem la post şi la rugăciune, până ţi-o veni mintea la loc.

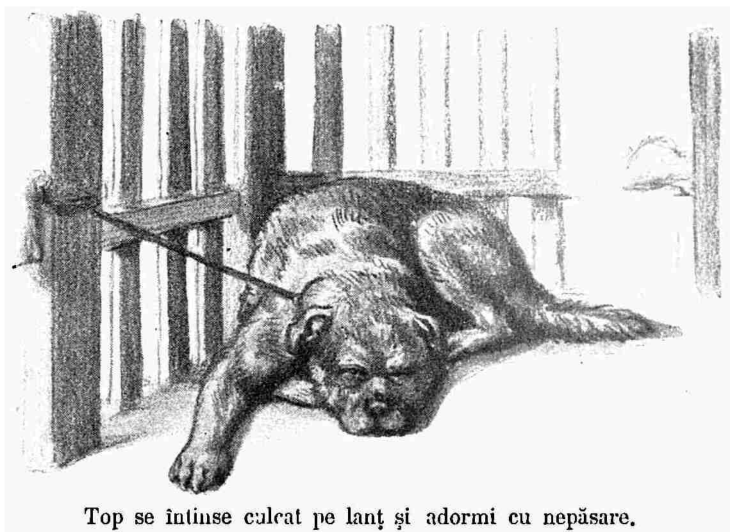
Top se încruntă şi mârâi nemulţumit: „Va să zică te dai cu dânşii? Mă pui la lanţ pentru un filfison cu surtucaş albas- tru şi cu zurgălău?... Nu te scârbeşte cât e de laş şi de înfumu- rat? Eu îl poftesc la luptă dreaptă. Dumnealui pune pe alţii să scrie bileţele... Bine! Cumpără, lanţ. Numai să văd cum ai să mă prinzi”...

Poate acestea le spunea Top, în mârâiala lui înăbuşită. Poate altceva... Domnul Ilarie crezu însă aşa a înţelege şi, plecându-se îi netezi fruntea cu degetele care miroseau a tutun:

— Ţi-am spus eu că n'ai s'o sfârşeşti bine... Deocamdată, să aşteptăm al doilea bileţel. Am să te ţin legat un ceas şi am să te fac scăpat. Dar aceasta să rămână între noi, domnule Topule. Te fac scăpat şi aşteptăm evenimentele. Ai înţeles?

Top încuviinţă din ochi: „Dacă e vorba numai de un ceas, bine! Mă resemnez”.

A doua zi, Top cunoscu regimul umilitor al lanţului, pus în cătuşe la poartă, aşa ca să poată constata şi madam Vlădoianu dela fereastră, că dorinţa i-a fost împlinită.

Top se întinse culcat pe lanţ şi adormi cu nepăsare.

De peste drum, dela înălţimea pervazului, Tip lătra trium- fal şi batjocoritor.

Top se întinse culcat pe lanţ şi adormi cu nepăsare.

El ştia că stăpânul nu minte niciodată... Şi mai ştia că peste un ceas, cu orice preţ, îndată ce-şi va recuceri libertatea, va plăti cu prisosinţa umilinţa de acum. Dela aceasta, nu avea să-l oprească nici o putere din lume.

Peste un ceas, domnul Ilarie, cu umbrela cenuşie subsuoară, se pregătea să iasă la plimbare. Madama Sultana, sosi asudată şi găfâind, cu un ziar cumpărat dela chioşcul din colţ.

— Se întâmplă minune! spuse, ştergându-şi fruntea bro- bonită cu poalele şorţului. M'am dus la brutar şi dela el am aflat minunea. S'a întors

Prinţul... Toată lumea vorbeşte şi se bucură care nu se mai află... Am cumpărat un jornal. Zic, poate vreţi să aflaţi ce scrie şi cum s'a întâmplat aşa o istorie mare...

Domnul Ilarie împături ziarul cu indiferenţă şi îl strecură în buzunarul hainei. Pe el, nu-l interesau decât istoriile care s'au întâmplat până cel mult acum patru sute de ani. Păşi spre portiţă. Din mers se opri, privi peste drum să vadă dacă nu-l observa nimeni dela fereastra din faţă, se plecă şi desfăcu pe furiş sgarda lui Top, din belciugul lanţului.

— Cum constaţi, m'am ţinut de cuvânt, domnule Topule! Acum să văd şi eu, dacă ţi-a venit mintea la loc.

Top n'avea însă timp să asculte. Cum se simţi liber svâcni peste drum.

De astădată nu la fereastră.

La poartă.

Poarta era deschisă. Intrau şi ieşeau trăsuri şi automobile. Se trânteau uşi. Se auziau glasuri şi exclamaţii de mirare, de consternare, de indignare.

— A sosit! anunţase doamnei Vlădoianu, domnul cel bă- trân cu păr cănit şi cu floare albă la butonieră.

— Imposibil! exclamase madam Vlădoianu, căzând în jâlţ şi ridicând braţele spre cer.

— E un scandal întreg... Toată mulţimea îl aclamă! vestise al doilea sosit.

— Şi ce face guvernul? Armata? Cum stau toţi cu braţele încrucişate? Trebue să luăm noi măsuri, dacă toţi sunt inca- pabili...

— E un adevărat delir... Abia am străbătut pe Calea Victoriei! istorisi al treilea mesager, o doamnă care îşi trăsese în fugă un pardesiu peste haina de casă şi sărise deadreptul în au- tomobil, fără să mai dea cu roşul pe buze. E inconcevabil! Nu mi-am imaginat niciodată că...

Madam Vlădoianu n'a aflat niciodată, ce nu şi-a putut imagina doamna, care n'avusese timp să-şi schimbe haina şi să dea cu roşul pe buze.

N'a aflat, fiindcă în aceiaşi clipă, în mijlocul tuturor, în- cremeniţi, năvăli în salon, un demon negru cu ochi fosforici şi rânjet alb.

Svâcni, isbind uşa cu fruntea, se opri rotind privirea şi săltă direct, la jâlţul unde dormea Tip, caşicum demult ştia unde ar fi trebuit să'l caute.

Îl smulse din culcuş. Îl târî, de surtucaşul albastru de pos- tav, jos, pe covor.

— Poftim! păru că spune, aşteptând.

Tip tremura, clătinând grăuntele de metal în zugălăul gal- ben. N'avea nimic viteaz în înfăţişare. Un biet căţel, în vest- mânt ridicol şi împopoţonat, implorând îndurare.

Caută un refugiu, cerşi ajutor cu ochii disperaţi la toată asistenţa care îl admirase şi care îl iubea.

— Nu aşa! îi reteză scurt retragerea, Top.

Şi în aceiaşi clipă, îl şi încolţi.

Prompt, cu îndemânarea unui călău expert.

O singură muşcătură, adâncă, sub bărbie, în beregată. Car- tilagiul trosni sub funta albastră. Tip n’avu când să scoată glas. Căzu moale şi rostogoli peste cap, privirea coagulată.

După această ispravă, Top arătă tuturor rânjetul colţilor plini de sângele fratern, gata să înfrunte urgia. Dar nimeni nu se clinti. Petrificată de oroare, garda doamnei Vlădoianu rămase mută şi neclintită.

Atunci, câinele aruncă asistenţii o privire rotundă de scârbă şi de compătimire. Făcu stânga împrejur şi porni, cu mers ne-

Şi în aceiaşi clipă, îl şi încolţi.

grăbit şi sigur, spre uşa deschisă.

Pe covor, balta de sânge se lăţea treptat, sub trupul cu haina smulsă, cu funta desnodată şi cu zurgălăul strivit. Din ca- mera de alături, notele

clavirului gângăveau monoton, igno- rând avalanşa de catastrofe:

Sol-do-re-fa-re! D'acapo!

Madam Vlădoianu se scufundă sdrobită între braţele foto- liului. Afară, tumultul sărbătoarei populare, se apropia crescând.

Top năvăli întru întâmpinare, cu glas voios de insurgent biruitor.

BUCOLICĂ

Prietenul Stoichiţă dispăruse dintre noi — ca să zicem aşa, subit.

Într’o bună zi glasul nu i se mai auzi la cafeneaua unde se adunau roată în juru-i, amici şi neamici, să-l asculte cu mare desfătare, fiindcă era plin de duh şi neîntrecut în observaţii ingenioase, care prindeau omul ca o gâză înfiptă definitiv în ac. O anecdotă de-a lui, atunci născocită şi potrivită evenimentelor, zugrăvea actualitatea zilei ca un creion ascuţit de caricaturist şi-ţi îngăduia să simţi un caracter, cum ai pipăi între degete o stofă.

Câteva rămăseseră de pomină.

Ascultătorii ciuleau urechea, le memorau pe drum până acasă, le transportau în alte zone mai depărtate ale Capitalei, printre amici şi rude, unde încercau să le strecoare pe compt propriu, ca întâmplări ştiute, văzute sau născocite de dânşii. Vană osteneală! Nu mai aveau nici un haz. Numai

Stoichiţă singur, era în stare să le vadă, să le ştie, să le născocească şi mai ales să le povestească.

De aceia era în acelaş timp iubit, admirat şi invidiat. Poate se întâmplase să fie şi cel mai înzestrat dintre noi. Picta, cânta minunat la vioară, improviza stihuri duioase sau pline de vervă, cu o mimică fără pereche ştia să ne înfăţişeze făptura şi ticurile celor mai diverse personagii. Toţi păstrau astfel convingerea vai! prea întemeiată, că ar fi ajuns un mare pictor, un mare muzicant, un mare poet ori un mare actor, dacă ar fi vrut.

Dar nu voise.

Se mulţumea să parcurgă viaţa în diletant, cu pălăria pe ceafă, fără grijă, amuzându-se o clipă aci, culegând de dincolo o floare, surâzând femeilor şi succesului fără să le ia prea mult în serios; trecând mai departe şi vânturându-şi morişca bastonului de trestie cu o voioşie contagioasă.

Prietenul Stoichiţă

Îi păstram pentru aceasta mai ales, recunoştinţă unanimă. Nu se lua în serios. Deci nu ne concura pe tărâmul îndeletni- cirilor noastre grave, de poeţi, compozitori, pictori sau actori, unde îndată ne-ar fi lăsat cu o poştă în urmă, numai să fi plecat puţin urechea la ceeace demonul vanităţii şopteşte oricui.

Îl mai invidiam şi pentru chipul discret şi chibzuit, cum îşi cheltuia un venit de altfel modest, dar pentru el atât de îndestu- lător, încât îi îngăduia să ne ţină uneori locul unchiului nabab

— Cât puiule ? întreba, şi scotea fără ifose ostentative, ...

— pe care bine înţeles nu-l aveam nici unul. El era ultima re- zervă şi cea mai sigură, în ceasurile noastre de catastrofă buge- tară. Ne ghicea din ochi şi ne scutea de umilitoare introduceri.

— Cât, puiule? întreba, şi scotea fără ifose ostentative, port- biletul întotdeauna generos, chiar când cuprindea numai o sin- gură şi ultimă efigie, din cele editate de „Banca Naţională”.

Era într'adevăr un băiat **ţucăr**, cum îi şi rămăsese porecla printr'o autohtonizare fonetică şi ortografică a vocabulei nem- ţeşti, care indică produsul brut sau rafinat, cubic, tos sau căpă- ţână, al trestiei şi al sfeclei de zahăr.

Ţucăr era zeul şi providenţa noastră.

Şi într'o bună zi, **Ţucăr** dispăruse fără urme.

Prepusurile noastre au fost multe, pasionate şi diverse. S'au epuizat, când altul i-a luat locul la masa de la cafenea, fără însă să-l înlocuiască nici pe departe. Era un epigon fără haz şi fără personalitate. **Ţucăr** fusese unic şi incomparabil.

Ne mai aminteam rar, cu un suspin de regret, în ceasuri târzii, când chemam fantome nelămurite din trecut, să populeze mesele noastre de noapte, acum tăcute şi fără însufleţire. Unii dintre noi ajunseseră între timp pictori cu expoziţii şi cu barbă, alţii poeţi cu premii, ceilalţi compozitori aplaudaţi la concertele de la Ateneu sau actori cu turnee subvenţionate generos de Stat. Unii aveau burtă; alţii nu mai aveau păr. Unii căpătaseră glo- rie; alţii numai reumatisme. Dar ne încăpăţânam să ne întitulăm „vechea gardă a tinerei generaţii”

şi să ne adunăm măcar odată pe lună, când crepusculul înaintează cu paşi perfizi de felină, ca să ne spionăm unul pe figura celuilalt, ce-a mai devastat tim- pul dintr'o juneţe pe ducă.

Atunci, numele lui **Ţucăr**, apărea irestibil pe toate buzele.

— Ce-o fi făcând oare, **Tucăr?**

— N'aţi mai auzit unde-o fi, **Ţucăr?**

— Fraţilor, cine lipseşte acum dintre noi să se bucure de toate succesele noastre, e **Ţucăr!**

— Bietul **Ţucăr!**

— De ce: **bietul Ţucăr?** N'avea grija lui. Cine ştie, ce în- vârte acum **Ţucăr** şi cine ştie pe unde!...

În ascunzişurile noastre tăinuite de cuget, păstram o con- solare, mărturisesc, ticăloasă.

Dispăruse dintre noi cel mai bun prieten. Dar luase cu el şi pe cel mai primejdios concurent. Cine ne-ar fi garantat oare că rămas aci, printre noi, nu l-ar fi apucat odată şi odată gluma să se ia în serios? Adio atunci, toate succesele noastre. El ar fi cules cele mai furtunoase aplause la Ateneu; el ar fi fost cel cu volumul premiat; el ar fi vândut cele mai scumpe tablouri şi el cu graţie lui de muşchetar, ar fi cules în vârful degetelor, ordonanţa de subvenţie a turneului oficial. Era precum se vede o consolare josnică şi nu prea desinteresată. Dar cu atât mai complectă.

Până când, într'o zi, **Ţucăr**, apăru tot atât de neaşteptat, pe cât de subit dispăruse.

S’ar fi spus că ştiuse mai dinainte în ce colţ de stradă anume şi la ce oră, ne putea întâlni pe fiecare.

Toţi am sosit seara, strigând ştirea senzaţională din uşă:

— Fraţilor, l-am întâlnit pe **Ţucăr!**

— Ştiu. Tocmai aceasta le-o spuneam...

— Pe mine m’a oprit adineori...

— Ei drăcie, tocmai când eram sigur că vă fac o surpriză!...

Ţucăr, ţinuse să ne facă el surpriza personal, fiecăruia. E drept, pe fugă, dar dovedind că din amintirea lui, nici unul din- tre noi nu fusese şters şi nici nu scăzuse în preţuire.

Venise şi plecase.

Ne anunţase că e gospodărit, tată de familie şi că a rupt-o
definitiv cu oraşul. Trăeşte acum o viaţă patriarhală şi plină de mulţumiri sănătoase, pe care noi nu le putem cunoaşte şi pentru care ignoranţă ne compătimea din toată inima. De aceia în- cheiase, invitându-ne să-l „călcăm” neapărat într’o Duminică,

— Pe mine m'a oprit adineori...

numai pentru a ne înfrupta şi noi dintr'un asemenea paradis bucolic, aşa cum ni-l zugrăvise el şi cum ne apăruse ca raiul gravat în ediţiile flamande ale Bibliei.

Toţi, fireşte, n'am mai discutat în acea seară, decât fabu-

loasa metamorfoză a lui **Ţucăr**. Şi toţi fireşte, am sfârşit prin a-l invidia. Nu era de mirare, că tot dânsul găsise cheia adevăratei fericiri. Era destul să ne amintim lumina pacificată din ochii lui albaştri („ca albastrul cerului de vară” adăogase unul o com- paraţie foarte oportună); era destul să ne amintim obrazul bronzat, vigoarea tânără şi elastică, de om trăit în mijlocul natu- rei, în soarele şi în vânturile vastelor orizonturi. Ne-am descifrat întâia oară cu o lucidă solidaritate în mâhnire, ravagiile anilor pe figurile noastre, fără să ne mai bucurăm de astădată că unul fusese mai cruţat şi că timpul scobise mai adânci cute, numai pe chipul celuilalt. Eram toţi egali. Tristă egalitate, în iremediabilă mizerie! Oameni ai oraşelor, cu faţa bolnăvicios albă, cu ochii îneguraţi cu muşchii atrofiaţi de existenţa sedentară, cu sufletul strâmb închircit de meschine vanităţi şi de succese nesigure, ca umbra şi ca femeea.

Ţucăr se lepădase la vreme, de toate aceste deşertăciuni, ca de tot atâtea haine nevrednice. Sănătatea trupească şi sufle- tească, radiindu-i din ochi, din vorbă, din gest, ne umilise ca o provocare şi deslănţuise dureroase nostalgii.

— Ai văzut frate, cum nu i-a căzut nici un fir de păr?

— Şi să zici, că are măcar unul alb!...

— Mă fraţilor, aceasta am visat eu toată viaţa şi n’am avut parte. O căsuţă la ţară... Livadă...

Câţiva stupi... Te trezeşti în gânguritul hulubilor. Ieşi, colo, în cerdac, în halat şi în papuci calzi, de pâslă. Îţi începi ziua cu un pahar cu lapte cald, proas- păt muls, nu nişte falsităţi de astea de oraş, îndoit cu apă şi lun- git cu scrobeală albastră. Citeşti gazeta, cu cafeaua alături şi besacteaua de tutun Macedonia... Mai stai de vorbă cu un ţăran. Acolo, de la înţelepciunea lui simplă şi sănătoasă, hrănită ca puterea lui Anteu din atingerea zilnică cu pământul, găseşti ade- văratul echilibru sufletesc. Aceasta am visat-o eu întotdeauna. Şi al naibei, **Ţucăr**! Eu visez şi el o face!

Ţucăr a mai apărut şi luna următoare. Şi în alte luni. În- totdeauna pe fugă. Venea să cumpere o pompă de stropit via sau să vândă nu ştiu câte vagoane de nu pricepeam ce. Fugea la bancă, fugea la întâlniri cu grânari şi negustori, fugea la gară şi la ministere. De fiecare dată însă, nu ne uita şi nu contenea să ne amintească invitaţia tot mai stăruitoare.

— Când veniţi, fraţilor? M'am săturat tot aşteptându-vă, parcă v'am chemat la praşilă de nu vă lăsaţi aduşi... Numai o singură condiţie. Nici voi să nu veniţi cu mofturi, nici de la mine să nu vă aşteptaţi la mofturi. Simplu. Ca la ţară. Şi veniţi nea- părat într'o Duminică. Atunci mă găsiţi sigur acasă şi limpede la cap. În celelalte zile, pricepeţi şi voi! Ba la câmp, ba la arie, ba la vie... Duminica sunt al vostru. Ne-am înţeles? Şi cât mai curând!...

Scutura mâna frăţeşte şi se făcea nevăzut printre ceilalţi trecători, care rămâneau caşi noi,

aci, prizonierii caselor sure, ai străzilor răscoapte de arşiţă, ai cafenelelor fumegoase şi ai micului nostru univers; îmbâcsit de nevrednice ambiţii şi înăcrite cancanuri.

— În definitiv, când mergem odată la **Ţucăr**? am început să ne întrebăm. Ce e frate, indolenţa aceasta? Ne chiamă omul cu toată inima şi parcă vrea să ne ducă la tăietoare... N'avem şi noi adică drept, la o zi de evadare?

— Ba eu, să-ţi spun drept, că m'am săturat până aci (gest cu latul palmei, indicând retezat mărul lui Adam). M'am sătu- rat de aceleaşi şi aceleaşi mutre.

— Uită-te la palmele mele! Toate sunt năclăiate de sudoarea imbecililor care-ţi întind mâna şi trebue să le-o strângi... Mi-e
dor de câmp, de aer liber, de apă de isvor, să aud o talangă de vită...

— ...un pahar de lapte proaspăt, aburind, băut în cerdac... la umbră de viţă sălbatecă.

— Lasă viţa sălbatecă!... Mai bine vorbeşte-mi de cealaltă viţă. Ceai zice de un vin tămâios? Îmi închipui că **Ţucăr** tre- bue să aibă la pivniţă, nişte sorturi turbate!

— Cu'n pui fript, cum numai ăi de la ţară ştiu să-l rume- nească...

— Şi cu mujdeiu de usturoiu, adăogă al cincilea dintre noi, plescăind din limbă. E un scandal, monşer! Nici nu vă închi- puiţi voi, de când doresc să mănânc şi eu odată usturoiu în voia

mea! Aci în oraş, ba că miroşi unuia, ba că te duci la teatru, ba nu ştii cu cine te mai întâlneşti...

— Fugi d'acilea cu usturoiul tău! Cum îţi vine să spurci aerul curat de ţară cu duhoare de usturoiu?

— Şi miere de albine, mă dragilor! Asta-i moartea mea. Un fagure adus pe farfurie. Aur curat. Tot parfumul fâneţelor condensat în acest miracol de perfecţie geometrică: fagurele!

Acestea au durat câteva săptămâni. Până când într'o Sâm- bătă seara, telefonul sbârnâi la toţi semnal de mobilizare. Cel mai energic şi mai descurcăreţ dintre noi, pusese mâna pe-un automobil.

— Mâine dimineaţă la opt, plecarea. La unsprezece, so- sirea. Dar nici un cuvânt. Telegramă sau telefon. Nu e nevoie să-l anunţăm. Aduceţi-vă aminte ce ne-a spus. Fără multe mof- turi! Nici n'ar avea haz... Ce nevoie e să te anunţi, când te duci la ţară? Friptura e în curte. Cu pene şi plisc. Într'o oră ai o ju- mătate de duzini de pui gata, rumeniţi la frigare. Şi vinul în cinci minute, ţi-l scoate de la pivniţă mai brumat ca de la ba- terie. Au dragă ăia la ţară, nişte pivniţi cum nici nu-ţi imagi-nezi! Am mai băut eu. Când tragi prima înghiţătură simţi în gât o lovitură delicioasă de pumnal!...

A doua zi, Duminică, la ora 8 precis, ne aflam toţi încăr- caţi în automobil, claie peste grămadă. Şofeurul se scărpină în ceafă, pe sub caschetă.

— Mai sunt? întrebă cu o semnificativă curiozitate.

— Cinci n’ajung?

— Mai încape unul, călare pe radiator! constată pentru sinea sa, cu un humor de cea mai pură esenţă britanică, fiindcă reflecţia nu era însoţită de cea mai palidă umbră de surâs.

Ne-am uitat unul la altul, intimidaţi. Nu era prea vesel şofeurul nostru! În definitiv, treaba lui. Numai să ne ducă bine, cuminte şi repede. Atât numai pretindeam, într’o egală conci- liere a acestor noţiuni contradictorii.

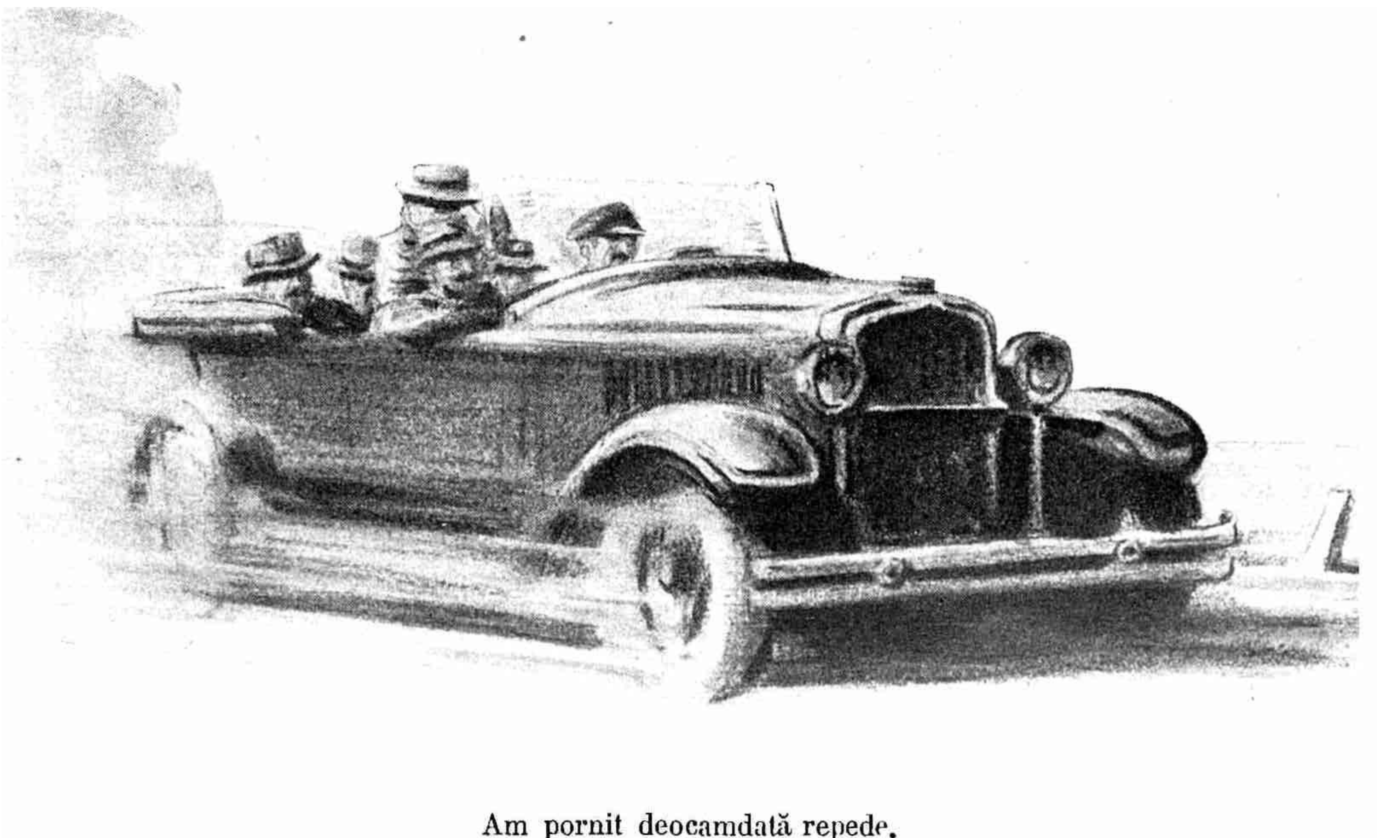
Am pornit deocamdată repede. Mai repede decât ne aş- teptam. Căci la marginea oraşului, unul dintre noi îşi pierdu pălăria la un viraj luat admirabil pe două roţi. Pălăria de paiu purcese întâi în sbor planat peste scaeţi şi gunoaie, pe urmă, când găsi un teren propice de aterizare, o luă la goană, de-a- dura, pe câmpuri, cu o velocitate de pălărie de curse.

Prietenul a strigat. Şofeurul a frânat. Maşina s’a oprit.

Noi ne-am poticnit unul cu nasul în ceafa celuilalt.

Cel mai sprinten dintre toţi, s’a oferit să aducă pălăria rătăcită la sentimente mai fidele, în locul legitimului său posesor, om greoiu şi astmatic. Întru acest sfârşit a sărit şi el agil peste gropi, movili de gunoaie, tinichele, hârburi de sifoane şi pingele conservate ca pastrama prin svântare; pe urmă, scăpat la loc liber, a întins’o la goană

voiniceşte. Era o cursă într'adevăr inte-resantă. Într'o clipă ne-am pasionat toţi, inclusiv şofeurul. Pălăria, (am priceput), era o natură şăgalnică şi cochetă. Îi plăcea să

Am pornit deocamdată repede.

se joace de-a prinsul. Se pitula. Aştepta ipocrită. Se prefăcea că s'a dat învinsă. Până când amicul nostru întindea mâna şi se pleca s'o înşface de urechi. Atunci svâc! o sbuchia printre pi- cioare, îşi făcea un salt aerian ca să observe dispoziţia terenului, se aşeza pe-o roată şi pedala cum ar fi invidiat orice şampion ciclist.

— Are s'ajungă la Târgovişte! observă şofeurul cu imper- turbabilul său humor.

Până când amicul nostru întindea mâna şi se pleca s'o înşface de urechi. Atunci svâc!...

N'am cutezat să râdem, ca să nu-l indispunem. Pe urmă am înţeles că l-am indispus, tocmai fiindcă n'am râs. Căci s'a aşezat într'un cot, pe volan, privind în altă parte, ca să arate că se desinteresează complect de peripeţiile cursei.

— A prins-o! anunţarăm însfârşit uşuraţi.

Prietenul o prinsese cu piciorul. Veni gâfâind şi ştergându-şi şuroaiele de năduşală. Când o dădu

în primire, posesorul nu mai avu nici o îndoială că pălăria fusese prinsă cu piciorul. Se cunoştea bine, din conturul care-şi pierduse puritatea iniţială: precisă şi netă. Acum pălăria avea o formă inuzitată. Puţin turtită, pă- rea un soiu de clac de paiu, care nu se închide complect.

— Plecăm? întrebă şofeurul.

— Gata! anunţăm noi, voioşi.

— Păziţi-vă pălăriile! ne avertiză sever.

Şi maşina sbură, cu toţi cinci ţinându-ne pălăriile, încât s'ar fi spus că ne pregătim toţi să salutăm la acelaş semnal, aclamând, peisagiul desrăsucit vertiginos de pe mosorul şoselei în urmă; soarele, pomii, dimineaţa triumfală...

— Păi dacă mergem tot aşa, în două ore am ajuns! îşi dădu entuziasmat avizul, unul dintre noi.

— Acesta nu se ştie! filosofă sceptic, şofeurul.

Ceva se vede că tot ştia el, deoarece după trei sferturi de oră ne-am oprit. De astădată nu brusc, ca adineauri. Ci după o îndelungată şi repetată pregătire. Întâi, a început a bate ceva neregulat. Pe urmă, a început altceva a nu mai bate de loc. Şofeurul se aplecă, asculta, apăsa pe pedale, dădea din cap, semn că-i cunoaşte meteahna. Apoi, încă ceva refuză să mai bată sau să se mai învârte. Ne-am oprit, când motorul îşi dădu complect suflarea.

— Am spus eu! rânji şofeurul.

Noi am crezut prudent, nici să afirmăm, nici să-l contra- zicem.

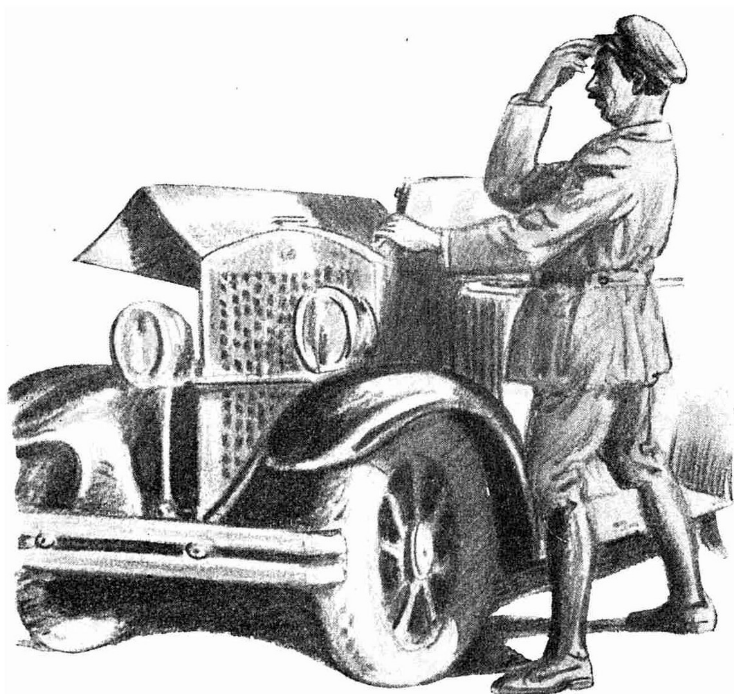
— Aşa îşi face de cap, întotdeauna, să-i rămână în gât supapa cui l-o mai făcut! ne asigură, coborând şi trântindu-şi cascheta pe ceafă.

Deschise capacul, se uită, scuipă scârbit şi decise:

— Aici e treabă de-un ceas! Nici mai mult, nici mai pu- ţin. Chestia e că nu-l pot aduce la rezon, în mijlocul drumului. Trebuie să ne remorcăm la un camion ceva, până la cinci kilo-metri de aci. Ştiu un depozit de benzină, care are şi-un fleac de atelier.

— Ce facem? am întrebat.

— Aşteptăm! Sau poate vrei să împingi

Deschise capacul, scuipă scârbit şi decise:

dumneata cu mâi- nele?

Am aşteptat. După mai multe tentative neisbutite de a opri alţi turişti, prea grăbiţi sau prea grei de cap, (căci nu înţe- legeau ferit-a Sfântul, semnalele noastre îndestul de elocvente), ne-a ajuns din urmă un camion cu lăzi, pe care îl întrecusem mai adineauri cu aroganţă, într’un uragan de praf.

Animal blând şi fără ranchiună, ca toţi coloşii, camionul nu ne păstră pică pentru impertinenţa noastră atât de repede pedepsită. Se arătă dispus să ne remorcheze, contra unei retri- buţii pe care n'am cutezat s'o găsim exagerată, numai de frica reflecţiilor cu humor englezesc, din partea şofeurului.

Am continuat drumul traşi de otgon şi înghiţând în doze parţiale de sub roţile camionului, praful pe care noi i-l servisem într'o singură doză masivă.

La garajul într'adevăr „fleac" n'am aşteptat un ceas, ci trei. Motorul îşi făcuse mai de cap decât întotdeauna, iar scu- lele atelierului erau reduse la o barbară primitivitate,

— Nu vă e foame? se interesă şofeurul, urcându-se în fine la volan şi dând drumul la sgomote infernale de erupţii vulca- nice însoţite de fum, pară şi miros de pucioasă.

— Cam... am răspuns cu jumătate de glas, deşi ne rodea măruntaiele o foame preistorică.

— Mie nu **cam**!... răcni şofeurul, întorcând capul spre noi şi potolind dârdâiala motorului. Nu cam. Mi-e o foame turbată. Mi-a scos sufletul din mine, dihania... Dumneavoastră ce vă pasă! Aţi căscat şi v'aţi plictisit. Dar eu am lucrat întins la pământ, cu faţa în sus...

Pe urmă, după o pauză:

— Ştiu eu, un fleac de cârciumă. Gustăm ceva şi plecăm mai departe.

— Perfect! am aprobat toţi, în cor, pe cinci voci.

Cârciuma era şi ea, într'adevăr, un fel de **fleac**. Iar cârciu- mărul un moroiu. Nu părea de fel bucuros de clienţi. Ne-a servit, parcă mâncasem toată viaţa pe credit la el, svârlindu-ne cu mare dispreţ pe masa soioasă, o duzină de covrigi lemnifi- caţi şi altă duzină de rotiţe de salam, petrificat. Înghiţind cu noduri ne holbam unul la altul, ca apoplecticii în clipa grozavă, când simt că-i păleşte atacul. În schimb, când am tras câte un gât de rachiu, infernal şi ardeiat, am început să ne strâmbăm, să închidem ochii, să căscăm gura arsă de lichidul incandescent, să tuşim, sa strănutăm şi să tropăim, încât nu mai încăpea nici o îndoială că dintr'un atac fatal de dambla chiar, licoarea săgetătoare ne-ar fi adus prompt la viaţă.

— Straşnic! am recunoscut toţi.

Dar am cerut bere. Berea era călduţă ca apa de vară. Şi răsuflată — probabil din celălalt sezon turistic.

— Ceasul meu arată unu... Am pierdut masa! rosti cu melancolie, cel cu pălăria de paiu transformată în armonică.

— Aş! Ce-are aface... E o chestie care se rezolvă în câteva minute, ne consolă unul mai optimist. Ajungem la trei... trei jumătate. Dă ordin **Ţucăr**, bucătăresei să jumulească nişte pui... Până atunci o mămăligă cu ochiuri şi cu brânză... Înainte cu Dumnezeu!

Am purces înainte cu Dumnezeu şi am ajuns la **Ţucăr** la patru şi un sfert, precis, după cronometrul „Paul Garnier” al amicului cu canotiera-clac.

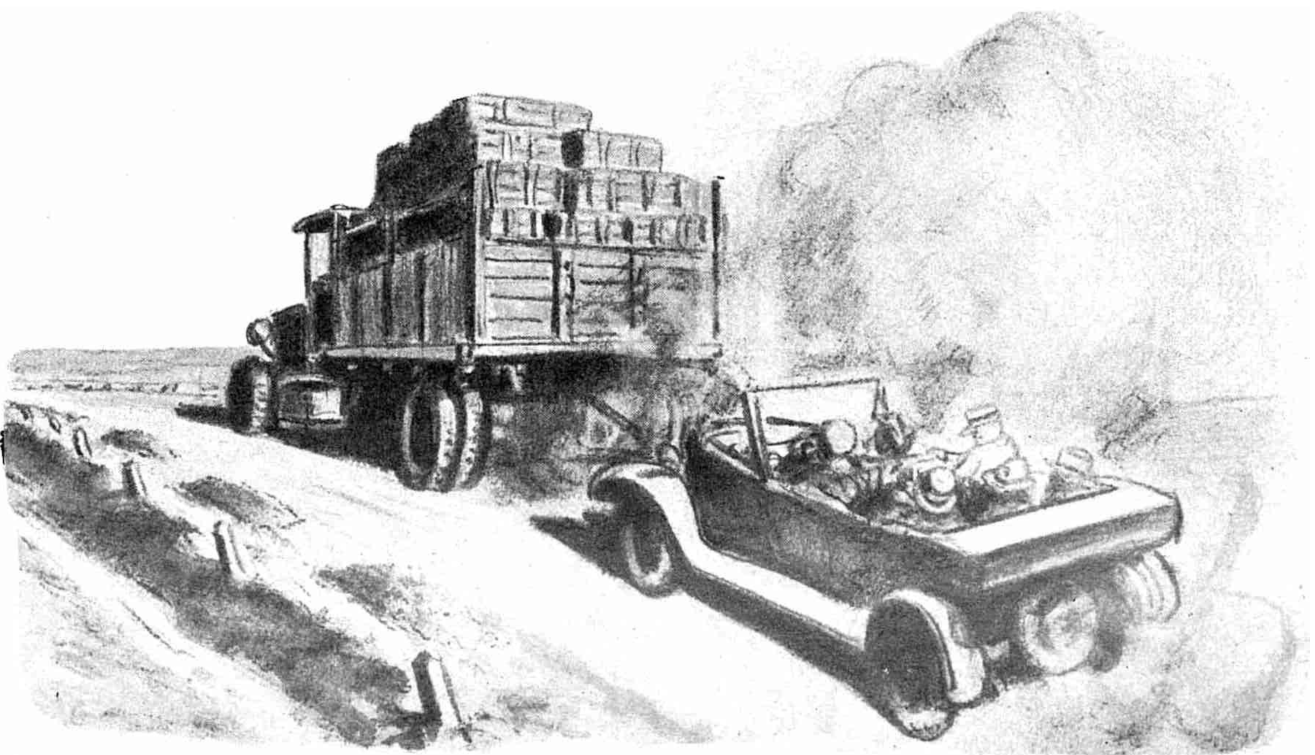
În curte ţipenie de om. Perdelele trase. Numai patru câini ne asaltară cu înverşunare de cerberi, rânjind colţi atât de im- presionanţi, încât toţi ne-am codit să descindem din automobil. Ne simţeam asiguraţi înăuntru, ca într’o fortăreaţă inexpugnabilă.

— Dă-te tu jos!

— De ce eu şi nu tu? Mai bine aşteptăm. Trebue să iasă cineva. Desigur îşi fac oamenii siesta. Mi se pare că s’a mişcat o perdea...

A ieşit o slugă şaşie, calmând frenezia dulăilor şi răc- nind la noi, ca la nişte surzi:

— Ce căutaţi dumneavoastră?

Am continuat drumul trași de odgon.

— Pe boieri... Pe domnul Stoichiţă îl căutăm. Ce, nu stă aci?

— Stă! Dar boierii nu-s acasă! ne informă cu o satisfac- ţie demonică.

— Cum se poate? am exclamat consternaţi.

— Iaca se poate. Au plecat.

— Unde?

— Parcă eu ştiu unde? Ce-s eu, să-mi dea mie socoteală unde se duc?

— Şi când se 'ntorc?

— De unde să stiu eu când se 'ntorc? Doar de asta-s stă-pâni!... Să plece unde vor şi să vină când vor...

Ne-am privit duşmănos, căutând un vinovat. Cel care ne sfătuise să nu ne anunţăm, o luă înainte, încercând să ne îm- blânzească:

— Nu face nimic. Aşteptăm... Ne dăm jos şi-l primim noi acasă la el, cu urale. Să-i facem un tămbălău de toată nostimada!

Nimeni nu se arătă entuziasmat de aceste proecte de toată nostimada. Dar ne-am dat jos şi am pornit să urcăm scările bal- conului.

— Unde vă urcaţi? se repezi sluga să ne taie calea.

— Unde? Vrem să intrăm în casă, să aşteptăm.

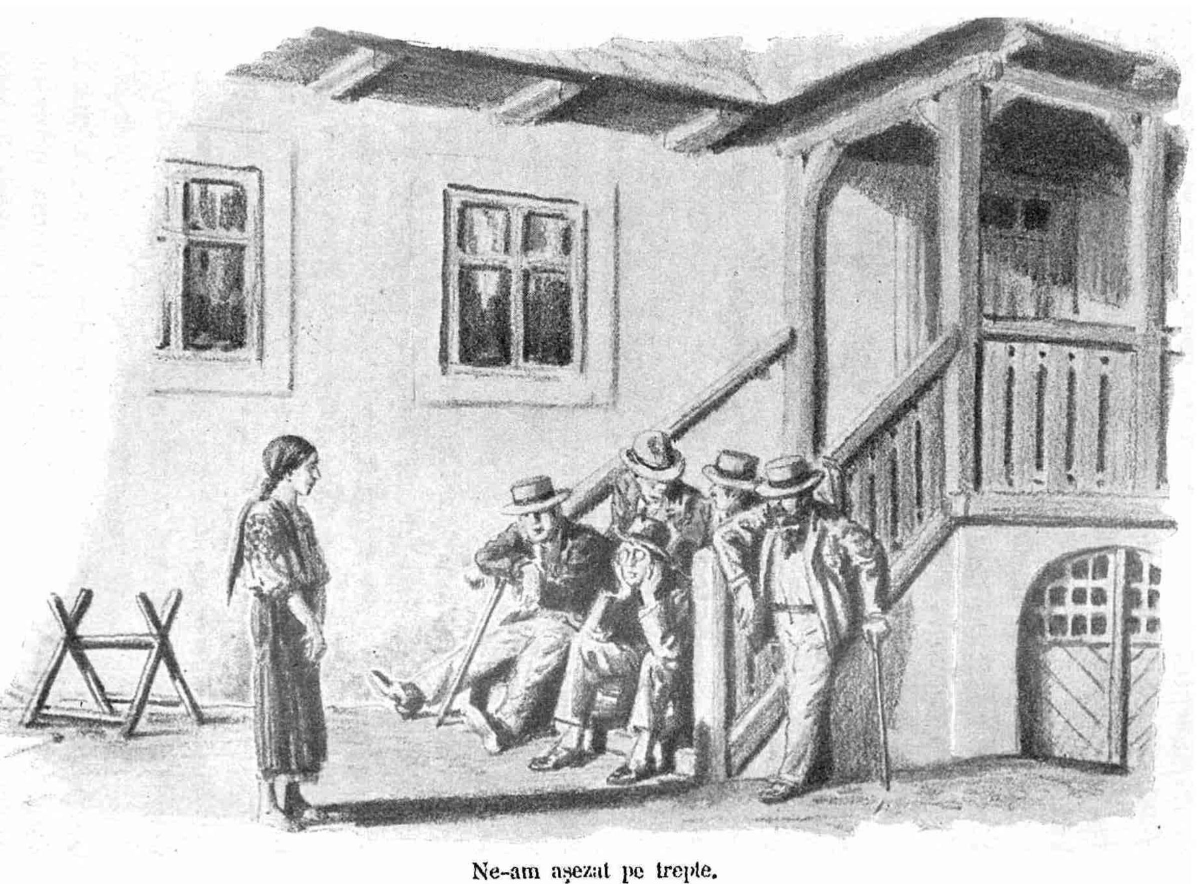
— În casă nu puteţi intra, că'i închisă.

— Cum închisă?

— Iaca bine! Îs încuiate toate uşile cu cheia. Aşa închid dumnealor întotdeauna când pleacă. Că doar n'au să lese casa vraişte!

— Dă’ne atunci măcar nişte scaune, am împlorat. Stăm aci la umbră.

— V’aş da eu scaune.Dară de unde să vă dau scaune, dacă şi ele’s încuiate înlăuntru?

Ne-am aşezat pe trepte.

Argumentul nu admitea nici o replica.

Ne-am aşezat pe trepte. Acolo nu era umbră. Arşiţa lovea drept în faţă. Ne-a lovit şi setea. Lasă că ne lovise demult foamea.

Sluga ne făcea de strajă, cu un ochiu privind sever la noi, cu celălalt îngrijorat, spre o şură.

— Aşteptăm să fete purcica! ne lămuri.

— Du-te atunci acolo şi lasă-ne pe noi.

— Aiasta nu se poate!

Poate se temea să nu ne introducem în casă pe ferestre, prin efracţiune.

Am încercat într'un târziu s'o corupem.

— Ascultă, fetiţo!...

— Că nu's fetiţă.

— Ascultă... (şi căutarăm zadarnic în vocabularul nostru urban, un epitet cât mai insinuant). Ascultă... drăguţo! Da ceva, o dulceaţă cu apă rece? Nişte cafele? Aşa ceva nu s'ar găsi pe la voi?...

— Sau mai bine un păhărel de vin! propuse cel care mai băuse din pivniţele dela ţară, şpriţuri atât de reci încât lăsau pe gât senzaţia delicioasă a loviturilor de pumnal congelat.

— Ce-ai spune tu şi de ceva de gustat?... Suntem plecaţi de azi dimineaţă şi ne-a lovit o foame... o foame... o foame epică, puicuţo!

Sluga ne privi pe fiecare în parte şi pe urmă, pe toţi, în ansamblu. Râse cu sinceră înveselire de naivitatea noastră:

— Mă mir că vă mai vine să vorbiţi! Da de unde să vă dau eu cafele şi dulceaţă, Doamne

iartă-mă? Astea le ţine cucoana închise şi când nu pleacă de acasă. Cucoana încuie tot: pivniţă, dulap, camară, casă... Ne numără şi bucăţele de zahăr. Altfel s'ar alege praf şi amar de toată gospodăria.

Am înclinat frunţile, biruiţi şi convinşi.

— Cred că fântâna nu-i închisă cu lăcata! grăi într'un târziu cel mai puţin deprimat.

— Asta nu! confirmă sluga, înţelegând unde batem şi dând fuga să ne aducă o doniţă cu apă.

Am băut toţi, pe rând, trecându-ne paharul, şi încurajân- du-ne cu exclamaţii şi plescăituri de limbă:

— Straşnică! Teribilă! Extraordinară!

Era într'adevăr straşnică, teribilă şi extraordinară apa din fântâna lui **Ţucăr**, pentru care venisem de la două sute de chi- lometri. Trecea pe gât cu senzaţia delicioasă a unui pumnal în- fipt până'n plăsele, după ce-a fost conservat la frigider. Ne-am răcorit şi am continuat să aşteptăm. Cel cu fâneaţa condensată într'un fagure, profită de lipsa de atenţie a santinelei şaşii şi încercă să se strecoare în livada din dosul casei. Se întoarse tiptil şi şopti misterios: „Văd stupi! Aşteptaţi!” Apoi dispăru. Nu ştiam ce vrea să facă în nebuna lui temeritate. Dar am în- ţeles curând, când am auzit un strigăt de înjunghiere. Prietenul sosi galopând şi vânturând braţele ca un nenorocit care în nebu- nia lui subită, se crede devenit moară de vânt. În

câteva clipe toată fizionomia-i delicată şi pală, se schimbase de nerecunos- cut. Ochii dispăruseră sub ploape enorme. Nasul era triplu. Tot aşa am mai văzut odată, ridicată pe braţe, victima tumefiată a unui match de box.

Isprava ne'a dat de lucru. Punând comprese, polemizând pe chestia remediilor celor mai eficace, consolând şi oblojindu-ne amicul, n'am observat când a trecut timpul.

— Iaca vin şi boierii! anunţă sluga şaşie.

Boerii soseau într'un docar înalt, urmat de alt docar mai puţin înalt şi tot atât de încărcat. Erau mai numeroşi decât în aşteptările noastre.

— Vin şi cu boierii dela Icuşăşti! ne lămuri sluga. Cu domnu Enacache şi cu duduia Elisa.

I-am primit în capul scărilor, cu largi reveranţe şi cu o bu- curie gălăgioasă, care îndată nu ni se păru răsplătită cu aceeaşi monedă.

— Voi eraţi? ne întrebă **Ţucăr**, mai mult mirat decât bu-curos, lepădând hăţurile.

— Noi! am strigat voioşi întrun glas, ca să confirmăm prin auz, ceiace poate amicului nostru scump nu-i venea să creadă aevea, constatat numai prin văzul înşelător.

— Ei bravo! rosti de mântuială şi îndată se întoarse spre slugă, să afle ceva mai important:

— A fătat Gafiţa?

— Încă nu.

— Asta nu-mi place! mărturisi stăpânul contrariat.

— Fată ea, n'avea mata grijă... îl încurajă şpanchia.

În acest timp, populaţia din docare coborîse pe terenul ferm. Alcătuiam acum două tabere aşezate faţă în faţă, cerce- tându-ne cu legitimă curiozitate şi pregătindu-ne să ne înfruntăm. Nu era nimeni să ne prezinte. Nimeni nu cunoştea pe nimeni. **Ţucăr** mai întrebă nu ştiu ce despre Gafiţa, pe urmă porunci n'am înţeles ce, despre apa şi ovăzul cailor.

— Ce aşteptaţi?... Să vă recomand! îşi aminti, întorcân- du-se spre noi şi începu să împartă între cele două tabere, dela una la alta, nume şi pronume din care îndată nimeni nu mai reţinu nimic.

— Şi tu? Ce e cu tine? se interesă distrat, de păţania amicului, care experimentase pe piele proprie, aventura ursului la miere.

— Albinele... murmură pocăit omul cu obrazul cât luna plină.

— Ce fel, albinele? Aşa dar ai vrut să umbli la albine! se miră scandalizat **Ţucăr**. Asta e bună! Dar bine amice, acum e timpul de umblat la albine?... Ai scăpat eftin... Iar tu, Mariţo, tu ce păzeai aici? Ce fel? Vin oameni... Umblă la stupi...

— Parcă eu l'am ştiut ce vrea să facă? se apără slujnica. Am crezut că se duce... de... când colo îi mirosise a miere...

— Nu intraţi în casă, domnilor? ne invită nevasta lui **Ţucăr**, scoţând o chee uriaşă, de biserică, şi răsucind-o în broască.

Din uşă, îşi scoase şi pălăria. Arăta acum o figură de ana- mită, cu o apreciabilă lipsă de nas la cântar. Părea că natura i-a confecţionat o faţă cu trei pometţi deopotrivă de proeminenţi, iar pe cel din mijloc l'a perforat cu două orificii atât de căscate şi adânci, încât nu era nevoie de un aparat cu oglinzi să-i vezi miezul creerului.

— Poftiţi, vă rog!...

Am intrat împingându-ne şi invitându-ne, toată trupa, dar fără **Tucăr**.

Prietenul nostru era nerăbdător să constate personal de ce încă nu e mamă, Gafiţa.

Ne-am aşezat pe marginea scaunelor şi am început a dis- cuta despre timp.

Îndată se iscă o controversă acerbă între madam Stoichiţă, domnul Enacache şi cucoana Elisa, la care se amestecară cu autoritate de mici viitori agronomi şi viticultori, copiii din am- bele emisiuni: **Ţucăr** şi Enacache. Unii erau pentru ploaie urgentă. Alţii cereau încă o săptămână de soare, dar fără vânt. Unii pledau pentru porumb, alţii pentru grâu. Unii pentru sfe- clă, alţii pentru vie.

Apăru şi **Ţucăr**, care se dădu imediat de partea ploii.

— Voi ce ziceţi? ne întrebă cu un ton de zeflemea.

— Ce să spunem, dragă **Ţucăr**? Noi n'avem nici sfecle, nici grâu, nici vie... Dacă e nevoie de ploaie, ploaie să fie!... Dacă e nevoie de soare, cu

atâta mai bine!... Noi am rămas nişte oră- şeni, ignoranţi în aceste chestiuni.

Ţucăr făcu un gest fluturat cu palma, adică: „Vă cunosc, nu mai era nevoe să mi-o spuneţi!” Pe urmă trecu în cealaltă cameră urmat de madam Stoichiţă şi de cei doi prunci, emisia **Ţucăr**. Am rămas numai cu mosafirii şi cu odraslele respective. Dar ne-am mişcat pe scaune agitaţi de mari speranţe. Nu ne în- doiam că prietenul ţinea acum conciliabul ce şi cum să ne pre- gătească mai repede: pui fripţi, ochiuri cu unt, brânză şi smân- tână, vin brumat în pahare...

Am început a plescăi numai la gândul celor ce ne aşteptau. Un stomah ghiorăi proletar, cu glas de ventriloc. Toţi ne ui- tarăm scandalizaţi unul la altul, lăsând să se înţeleagă că nu el, ci celălalt fusese cu pricina. De fapt, poate toţi ne simţeam ace- leaşi aptitudini de ventriloci.

Domnul Enacache, care era foarte mustecios şi se dispensase de cravata înlocuită cu un simplu buton nichelat, ne des- tăinui că el nu poate suferi Capitala.

— Mă mir cum puteţi trăi în cuptorul ăla! Eu mă întorc cu durere de cap.

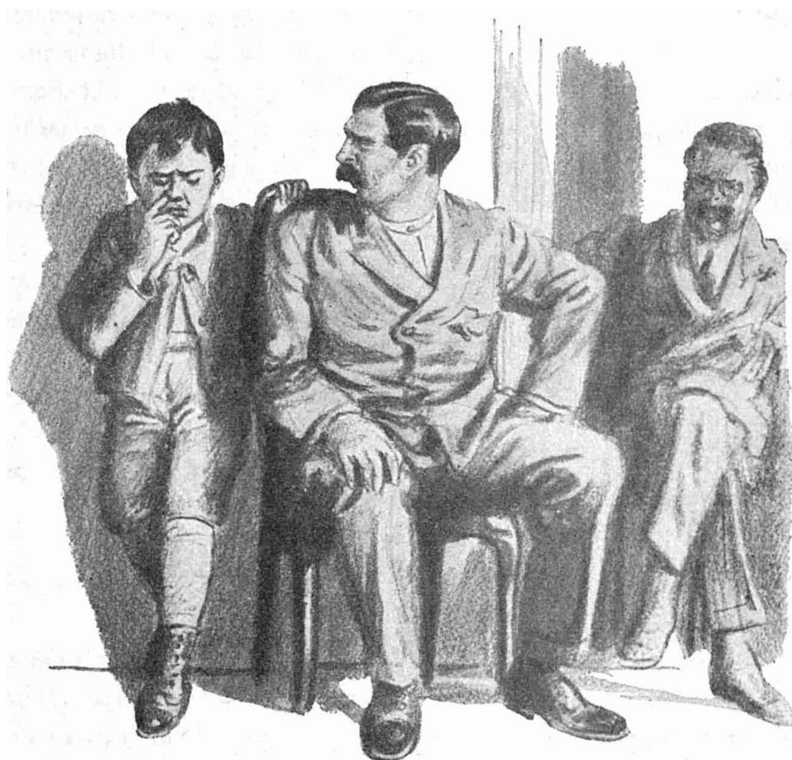
— Comparaison n’est pas raison, Enacache! rosti subţire cucoana Elisa, plasând cam deplasat un dicton, pentru care am înţeles îndată că avea o deosebită slăbiciune. Ba mie, ce să vă spun? Eu mor după Bucureşti!

— Nu începe iar cu Bucureştii tăi, că tot cu ei mă toci toată ziua la cap! tăie aspru expansiunea

soţiei d. Enacache, cu o autoritate răstită de tiran.

Cucoana Elisa oftă şi ridica ochi de martiră în tavan. Se împuţină pe scaun. Dură tăcere. Din camera de alături, răsunară deodată plescăituri repezi de palme şi un glas de copil isbucni în ţipete sfâşietoare.

— Ăsta e Costică! ne informă confidenţial, cu o sadică satisfacţiune, unul din copiii emisia Enacache.

— Cine te-a intrebat? il electrocută privirea paternă.

— Cine te-a întrebat? îl electrocută privirea paternă.

Copilul tăcu şi se scobi în nas, meditativ şi melancolic.

— Puteţi face orice prostie în viaţă, numai copii să nu faceţi! ne sfătui **Ţucăr**, intrând în cameră, trântind uşa în urmă cu piciorul şi frecându-şi palmele roşii.

— Comparaison n’est pas raison, domnule Stoichiţă! ex- clamă tam nesam, cucoana Elisa.

Ţucăr păru că n’aude. Se aşeză la masă şi scrise ceva în- tr’un carnet. Am înţeles că erau cifre, fiindcă de două ori con- trolă coloana de jos în sus şi de sus în jos. Tăceam. Madam Stoichiţă apăru, deschise cu cheia un sertar, din care scoase alte chei, se scuză: „Pardon!” şi dispăru pe cealaltă uşă. Iarăşi am tăcut. Dar cu o lumină de nerăbdătoare satisfacţie în ochi. Sco- sese şi plecase cu cheile. Desigur cheile dela dulap, cămară, pivniţă...

— Voi nu jucaţi maus? ne întrebă **Ţucăr**, închizând car- netul şi ridicându’se.

— Nu! am declarat în unanimitate.

— Păcat. Am fi făcut două mese. Noi asta facem în fiecare Duminică. Venim unii la alţii, cu schimbul, şi jucăm maus. Joc inofensiv. Trece timpul... Auzi, mico? se adresă lui Madam Stoichiţă care intrase în cameră şi-şi pusese cheile în brâu. Auzi? Prietenii ăştia ai mei nici maus nu sunt în stare să joace.

— Se poate? se scandaliză cucoana gazdă.

— Nu e nimic! o consolă **Ţucăr**. Facem masa noastră şi dânşii au să privească. Aşa au fost ei chibiţi toată viaţa! adăogă după o pauză, cu un evident dispreţ.

— Comparaison n’est pas raison! observă cucoana Elisa.

Ţucăr trase o masă cu postav verde la mijloc, scoase din-tr’o cutie un pachet de cărţi destul de

soioase, îşi invită parte- nerii.

— Observaţi atent şi aveţi să prindeţi îndată mecanismul jocului! ne sfătui binevoitor.

— Degeaba. Pot să privesc oricât de atent, nu prind nimic, rosti îndurerat cel mai şugubăţ dintre noi, care moştenise la ca- fenea locul lui **Ţucăr**. Tu nu ştii cât de distrat sunt eu?...

...care intrase în cameră și-și pusese cheile în brâu.

— Nu ştiu! spuse cu nepăsare **Ţucăr**, împărţind cărţile.

— Chiar dacă nu ştii, ţi-o amintesc eu! se încăpăţână prie- tenul care avea de plasat o anecdotă marsilieză, proaspăt citită şi localizată adhoc. Sunt aşa de distrat, în cât eri, nu mai departe, am crezut că m'am întâlnit cu tine pe calea Victoriei. Puteam să jur...

— Ei cum? se miră madam Stoichiţă.

— Foarte simplu, doamnă, declară prietenul, respirând u- şurat, când văzu că însfârşit îşi poate plasa anecdota. Să vedeţi... Aseară treceam pe calea Victoriei! Pe cine să văd în dreptul lui Djaburov?... Pe **Ţucăr**! Trebue să ştiţi, că aşa spunem noi lui Stoichiţă. Îl văd pe **Ţucăr**. Mă vede. Îi fac semn. Îmi face semn. Traversează strada. Îi strâng mâna. Îmi strânge mâna. Îl pup. Mă pupă. Ne privim... Puteţi crede orice despre noi, doamnă! Dar când ne-am uitat mai bine, văd că nu eram nici eu, nici el!...

— Cum asta? se încruntă madam Ţucăr, cu un dureros efort intelectual, care săpă brazdă adâncă pe frunte, în prelungirea nasului lipsă la cântar.

— Comparaison n'est pas raison!... interveni cucoana Elisa.

Prietenul ne privi desnădăjduit. Nimeni nu zâmbise. Era cel mai jalnic efect al unei anecdote povestite vreodată. Toţi neam fi aşteptat să-l vedem pe **Ţucăr** sărind în sus. Era o anecdotă în

genul lui, de odinioară. S’o fi povestit **el**, cu mimica **lui**, cu sublinierile **lui**, şi cu absurdul **lui**...

Ţucăr, număra punctele jocului cu o concentrare de pensionar ramolit.

Tăcerea devenise penibilă. Noroc că intră servitoarea în- tr’un suflet, anunţând cu o expresie de entuziasm:

— O făcut purcica!

— Ei bravo! Aşteaptă că vin... lepădă **Ţucăr** cărţile şi plecă.

Plecă şi madam Ţucăr. Plecară şi copiii, din ambele emi- siuni.

Am rămas iar singuri, cu mosafirii. D. Enacache se întoarse foarte nelămurit, către cel cu anecdota:

— Şi cum spuneai dumneata, te rog, că a fost chestia de- eri? Te-ai întâlnit cu Stoichiţă... Ziceţi că v’aţi pupat. Şi când colo nu era nici el, nu erai nici dumneata. Se poate una ca asta? Ia gândeşte-te mai bine!... De el nu zic. Ţi-o spun eu, că nu era el, fiindcă era aici. A fost cu mine să cumpere nişte boi... Dar dumneata? Poate erai şi nu-ţi aduci aminte. Oricât de distrat ai fi, tot trebue să-ţi aduci aminte. Erai ori nu erai?... Gândeş- te-te cu ce haine erai îmbrăcat şi atunci ai să ştii, dacă erai dum- neata sau poate numai unul care semăna cu dumneata.

Noi ascultam îngheţaţi.

— Comparaison... începu unul din noi, în glumă.

— ...n’est pas raison! complectă surâzând serafic, cucoana Elisa, fericită că ea, spre deosebire de d. Enacache, găsise un su- flet care s’o înţeleagă.

— Doisprezece! Doisprezece purcei! Duzina întreagă! a- nunţă triumfal **Ţucăr**, intrând şi frecându’şi mâinile cu o bucu- rie atât de exagerată, încât oricui i-ar fi părut că a contribuit şi el cu ceva, la opera Gafiţei. Voi nu vreţi să-i vedeţi? O splen- doare de godaci... O duzină de pepeni!

Codeala noastră, fu îndată interpretată drept un refuz.

— Ce ştiţi voi! rosti **Ţucăr** cu nemărginită compătimire. Voi cafeneaua şi prostiile voastre, atât aveţi în cap... Cum e aia? Te’ai întâlnit cu mine, ne’am pupat şi nu eram nici eu, nu erai nici tu... Încă n’am auzit până acum o idioţie mai mare...

Tăcerea deveni solemnă şi glacială, de cavou.

O întrerupse Mariţa care introduse o tablă uriaşă şi fume- gândă. O tablă cu pahare de ceaiu turbure şi cu pesmeţi îm- părţiţi cu porţia, câte trei pe fiecare farfurioară. Nişte pesmeţi decoloraţi, albi şi prăfuiţi, conservaţi în cămară desigur de la ceaiurile de astă iarnă. Pentru aceasta fusese toată povestea cu cheile şi conciliabulul dintre uşi? Ne-am înţeles într’o singură privire. Am început a scoate ceasurile şi a lua mutre foarte în- grijorate.

— Ce, plecaţi?

— De... Suntem cam grăbiţi! spuse fără mare convingere cel cu mujdeiul de usturoiu, sperând să provoace o sgomotoasă indignare: „Se poate? Am pus să taie pui!... Să scoată vin!... întindem o masă afară”.

— Eu credeam că mai staţi măcar o jumătate de oră, fu singura protestare a doamnei Ţucăr, moale şi distrată.

— Aşa sunt ei... Nu ţi-am spus dinainte? Nu pot trăi fără cafenea. Pentru dânşii asta-i viaţa... Ce pricep ei ţară, aer, linişte?... şi explică **Ţucăr** soţiei, dând mai departe cărţile şi des- făcându-şi gulerul fiindcă se înfierbântase de dogoarea ceaiului.

Pe urmă tăcură şi se înfundară în micul lor univers, fume- gos şi mut.

Ne-am ridicat. Am strâns mâinele.

— Mai treceţi pe la noi... Vă aşteptăm cu plăcere! ne bătu pe spinare, **Ţucăr**, pentru a ne încuraja să recidivăm.

— Mai lăsaţi cafeneaua! ne admonestă amical, madam Ţu- căr. Nu vedeţi că viaţa de aci are altceva? Nu ca Bucureştii dumneavoastră...

— Comparaison... strigă unul din automobil, făcând semn de adio cu mâna.

— ...n’est pas raison! complectă cucoana Elisa, din balcon.

ÎNTOARCEREA

CAP. I. A plecat să lupte pentru Împăratul.

Straşnic om era Florea Moldovan din Satu-Nou, ţara Ba- natului.

Chiar baci Sava, moşul, care de când pătimea de maiu şi de punga fierii, vedea toate amar şi nu-i mai plăcea nimeni; chiar baci Sava, nu găsea pentru Florea Moldovan decât cuvinte bune, de laudă.

— Fain om, n'am ce dziece! Pui ge hogină nu'i arde şi niece de răchie. Că niece la giovăneală lungă nu stă, de-i baş anevoie la fapce. Grădina lui iaste mândră cum nu vădzi niece la domni şi bucatele lui mi-s tărie faine. Bace-l toaca, că nu-i iclean şi dat la răle, ca ceilalţi tcineri, tune-i drac în soba lor. Ia'n gină la baci Sava, să te ţuce, feciorul moşului!

Florea Moldovan, nu aşteptă să-l ţuce baci Sava.

N'avea vreme.

Abia însurat de-un an, îşi durase casa mândră, cumpărase patru jugăre de pământ să-şi rotungească hotarul moştenit din părinţi, plătea banii la bancă la zi, şi acum aştepta să-l dăruiască Domnul cu un prunc.

Măcar de-ar fi băiat ori fată, el se gândea de pe acum să-i agonisească zestre. Toate acestea nu se fac, stând cu braţele în-crucişate, duhănind din pipă şi ascultând ce moşmoneşte un moş- neag surd şi cam într'o ureche, ca baci Sava.

Ziua îl apuca pe câmp, noaptea îl prindea în grădină, iar răsboiul cel mare, al noroadelor, l-a găsit în pădure, când încărca stâlpi de stejar, pentru poarta împrejmuirii.

N'a avut vreme decât să deşarte trunchiurile necioplite

Florea Moldovan, nu aştepta să-l ţuce baci Sava.

încă, de gorun, lângă grajdul vitelor şi să-şi pregătească legătura cu straie de drum. Ana l-a petrecut cu ochii plânşi până la tren. Şi femeia rămase în colb şi în dogoarea soarelui, printre alte fe- mei plânse, când trenul se mişcă în chiote şi cântări, purtând voinicii care plecau să moară pentru Împăratul.

Ana l-a petrecut cu ochii plânși până la tren.

Pe urmă, o mare tăcere se făcu în sat. Toţi aşteptau cărţi dela cătane. Dar cătanele scriau rar şi cărţile se pierdeau pe drum, dacă nu erau cumva pierdute înadins de către stăpânire, ca să nu se ştie câţi au murit şi unde le-a fost moartea.

Răsboiul încăera toate neamurile, ca un foc care se întinde mânat de vânt din casă în casă. Florea Moldovan, nici nu prin- dea să înveţe bine cum se numea ţinutul în care lupta rigimen- tul lui, că ordinul venea să purceadă cu toţii înainte sau îndărăt, după soarta bătăliilor.

Din luna întâia, oastea Împăratului, multă câtă frunza câm- pului, potopi în ţara sârbească, sfărmând oraşele şi pustiind sa- tele. Sârbii luptau crunt. Îşi apărau viziunile, cu mâini încleş- tate pe arme puţine şi slabe dar desnădăjduite. Fiecare palmă de pământ era câştigată de oastea împărătească numai după aprigă vărsare de sânge, iar când vedeau că au curăţit drumul înainte, din spate se prăvăleau stânci şi năvăleau cu chiot cei din urmă supravieţuitori, între moarte şi fugă, alegând moartea.

Din cea dintâi lună Florea Moldovanu nu-şi putu ascunde mirare şi milă, pentru oamenii desbrăcaţi şi flămânzi, careţi apă- rau cu atâta înverşunare satele lor sărace.

Când punea puşca la ochi, pe brânci, dosit după peretele unui şanţ sau când năvălea cu baioneta în ruinile prăbuşite de bătaia artileriei, oricât alunga gândul el venea înapoi, stăruitor ca albina când a simţit mirosul perelor coapte. Iar

gândul acela, era că tot aşa, dacă în satul lor acolo departe ar năvăli un străin cotropitor, tot aşa şi-ar apăra cu toţii, ca femei şi copii, cu moş- negi şi becisnici, fiecare casă şi fiecare grădină, cu topoare şi coase, cu tot ce poate sfărma şi ucide.

Dar ordinul împăratului era ordin şi jurământul pe stea- gul cu pajură, rămânea jurământ.

Pentru duşman, nu erau îngăduite asemenea începuturi de
milă şi de şovăială. Se împotrivea, trebuia îngenunchiat. Se a- păra, trebuia ucis.

Oastea înainta după bătălii înfricoşate, prin munţi aspri cu poteci înguste şi cu repezi râuri înroşite de sânge. De pe un pisc se vedea în vale un sat mic şi alb, în livezile cu frunza au- rită de începutul toamnei. Până seara, satul era o movilă de ruini, cu aţe de fum şi cu leşuri sdrobite sub piatră şi cărămidă. Şi cârduri de ciori se înălţau şi se lăsau cârâind, peste hoiturile neîngropate în soare şi peste leşurile din spânzurători. Căci aşa era porunca neîndurată: orice prins fără straiu militar să fie spânzurat spre pildă şi înfricoşare.

Florea Moldovan ucise trei duşmani şi capătă o cruce. Gân- durile lui rămâneau ascunse şi închise cu şapte zăvoare, pe din- lăuntru. El era un mic vrednic, supus, cu orânduială în tot ce înfăptuia. Gospodarul de frunte, de acasă, devenise soldatul de frunte din reghiment, pentru care îndată căpitanii avură cuvinte de laudă, ca şi baci Sava, din Satu Nou.

O singură dată a călcat porunca şi atunci n'a ştiut nimeni şi nici n'avea de unde să afle.

Ziua, fusese bătălie îndârjită la marginea unui sat căţărat la poale de munte, în codri întunecoşi, de unde ţâşneau speriate de împuşcătutri sălbătăciunile. Satul era neînsemnat. Treizeci- patruzeci de case chincite sub stânca sură, adunate ca puii de cloşcă în jurul unei bisericuţe cu acoperiş de şindrilă. Dar oa- menii îşi apăraseră săracele adăposturi, cu o desnădejde măreaţă. De după ziduri, femeile despletite trăgeau cu arma haiduceşte şi de sus, copii rostogoleau bolovanii de piatră ca să astupe strâm- toarea. A fost o luptă, cum se vor fi întâmplat altele, numai în vremuri vechi, când năvăleau hoardele asiatice, pe cai mărunţi şi păroşi, să samene în urmă pârjol şi vaet. Cu deosebirea, că de astădată, armatele năvălitoare aveau arme iscusite şi multe, iar
cei care-şi păzeau vetrele din bătrâni şi morţii din cimitirul stră- vechiu, erau nişte biete femei şi nişte bieţi moşnegi şi nişte sărmani copii, cu arme de întâmplare.

Îndârjirea luptei, întărâtase cu atât mai mult mânia co- mandanţilor. Ordinul sunase neîndurat.

Copil sau femee, moşneag sau nevolnic, fără deosebire de vârstă şi de vină, trebuiau trecuţi prin sabie. Odată cu amurgul, bătălia sfârşi; printre surpăturile fumegând, leşurile de copii stăteau cruce peste morţii în haina ostăşească. Florea Moldovan fu din nou lăudat pentru

neînfricarea cu care se aflase mereu în linia întâia de foc. Căpitanul îl bătu pe umăr şi-i dărui o cutie de ţigări scumpe, cu vârf aurit.

După haosul împuşcăturilor şi detunările artileriei, tăce- rea se făcuse deodată atât de adâncă şi nefirească, încât se auzea foşnetul frunzelor în codru şi ciripitul păsărilor întorcându-se somnoroase la cuib. Dar lumina mai dura albăstrie. Era o amur- gire tăcută şi plină de taină, ca în zilele cele bune şi acum atât de depărtate, de pace.

Din urmă, pe drumul îngust, cine ştie de unde, străbătea, scârtâitul chesoanelor. Era o scrâsnire surdă de roti, care aducea cu dânsa, moartea şi pustiirea.

Şi asfinţirea fu deodată tristă şi neliniştitoare, ca o ame- ninţare.

CAP. II. Era o femee străină şi au fost doi copii desculţi.

Florea Moldovan, păşise adânc în pădure, răsleţit, cum sunase ordinul. Fiecare, înainte de căderea desăvârşită a nopţii, avea poruncă să scormonească toate cotloanele, să scoată fu-garii ascunşi şi să-i târâie la moartea cea repede, fără judecată,

A fost o luptă, cum se vor fi întâmplat altele, ...

unde leşurile spânzurate în crăci trebuiau să slujească pildă de crâncen judeţ, satelor mai de departe.

Urcă din greu pe stânca ascuţită. Se opri să-şi răcorească arşiţa, într'un şipot limpede cumu-i cleştarul şi rece ca ghiaţa. Aprinse o ţigară din cele aurite, şi de acolo, de sus, privi la sa- tul cel ruinat, unde soldaţii întinseseră corturi şi aprinseseră focuri. Atunci se rostogoli o bucată de piatră drept deasupra capului. De'un lat de palmă să fi trecut mai aproape, îi sfărma ţeasta şi-i împroşca creerii în tufele de feregă.

Nici n'a ştiut când a svârlit ţigarea şi cum s'a repezit cu un scrâşnet de fiară, ameninţată de primejdia nevăzută. Se aştepta să găsească duşmani fioroşi, cu armele lor de ţărani: topoare şi coase.

În scobitura stâncii, ca într'o gură de peşteră, se aflau nu- mai o femee şi doi copii. Un băiat şi o fată, să nu fi trecut nici unul de zece ani. Femeia cu ochii larg deschişi de spaimă, cu o mână îi strângea la piept, cu cealaltă întinsă, cerea îndurare, ocrotindu-i.

Cerea îndurare, în graiul ei sârbesc. Florea Moldovan în- ţelegea graiul. Nu degeaba în satul lui treceau în fiecare an din vecini, negustori şi pălmaşi sârbi.

— N'au ştiut ce fac! se tânguia femeia. Sunt nişte copii fară minte. Dacă-i găseşti vinovaţi, uite, plătesc eu pentru dân- şii. Trage! Spintecă!

îşi desveli pieptul. Pe mine ucide-mă. Nu- mai lor cruţă-le viaţa... Fii bun. Fii om. Eşti creştin ca şi noi. Ai milă... Poate ai copii.

Florea Moldovan lăsă vârful baionetei în jos. Îşi şterse fruntea. Femeia semăna cu Ana lui de acasă. Tot aşa şi-ar fi apărat şi ea satul. Tot aşa, copiii, când se vor naşte şi vor fi mai măruţi.

— N'au știut ce fac! se tânguia femeia.

— Trage! Ucide aci… Dar nu pe ei! Ai milă. Nu pe dânşii.

Femeia îşi întindea pieptul, cu o dungă de încordare între sprincene. Copii se strânseră la poalele ei şi începură să plângă înăbuşit, cu pumnii mici care au vrut să omoare, duşi la ochi. Erau nişte copii şi nimic mai mult.

Şi îndată după aceia, se întâmplă minunea. Se auziră paşi. Un glas întrebând. Florea Moldovan, răspunse cu voce tare şi stăpân pe el:

— Pe aici nu-i nimeni, camarade… Dar vezi repede, la dreapta… Mi s'a părut că la dreapta am văzut strecurându-se cineva şi am auzit glasuri…

Nu i se păruse nimic la dreapta, nici nicăiri. Cu trupul lui făcuse uşă gurei de peşteră să astupe vederea. Dar gândul îi fu împlinit. Patrula trecu mai departe, troznind crăcile uscate sub picioare.

Când se întoarse, ochii femeii răspunseră cu o mulţumire mută, mai înduioşătoare ca orice cuvânt omenesc.

— Şi acum? întrebă Florea Moldovan. Ce faci cu ei? Ce faci cu tine?

Femeia strânse din umeri. Arătă ruinile de jos, acum a- proape înecate în negura albastra, a înoptării. Casă nu mai avea. Bărbatul răpus. Nu mai căuta pe nimeni şi nu mai aştepta ni- mic, de la nimeni.

— Este un drum de fugă, peste munte… Acolo este un oraş mare şi oaste sârbească… Am să încerc să ajung până la dânşii…

Dar până acolo, erau atâtea santinele şi atâtea patrule şi atâţia soldaţi băteau ascunzătorile, să caute fugarii pentru ju- decata cea cruntă!

Florea Moldovanu aprinse iar o ţigare cu vârf aurit. Cea
dintâi nu'i tihnise. Era să fie pentru el ţigarea cea dinainte de moarte. Se mai uită la copiii. Aprinse, scuipă şi se gândi. Se ho tărî, scurt:

— Mergi înainte, pe unde ştii poteca. Şi când auzi paşi ori glasuri, te opreşti. Răspund eu pentru voi, patrulelor...

Femeia se supuse. Dar cu frică, privind mereu înapoi. Gân- dea poate că din clipă în clipă, cătana va înfige ascuţişul baio- netei în spatele unui copil. Au mers aşa, dibuind, poate un ceas. Poate mai mult. În vârful muntelui se căscă priveliştea nopţii, cu văile negre de cealaltă parte, cu sclipirile apelor în lumina cornului de lună, cu cerul înstelat deasupra.

— De aci, încă trei ceasuri de drum şi ajungem! oftă fe- meia.

Un copil începu a scânci. Îi era foame. Îi era sete. Îl ustu- rau picioarele goale, jupuiate de stânci. Florea Moldovan des- legă sacul, dădu cutia de conserve, pesmeţii, sticla de rom.

Pe urmă îşi luă noapte bună. Femeia vru să se lase înge- nunchi şi să-i sărute mâna, târându-se, că i-a iertat viaţa. Catana Împăratului o opri.

Şi Florea Moldovan, catana Împăratului, coborî tăcut, în noaptea slab luminată de argintul lunii. Coborî valea înapoi, în satul care râdea

astăzidimineaţă, cu albele căsuţe în soare; iar acum era un morman de ruini şi de leşuri. Mergea tăcut şi era alta, catana împăratului.

N'a fost decât o clipită că n'a înfipt oţelul alb, în carnea crudă a copiilor. Şi n'a fost o clipită, de n'a ascultat ordinul care spunea să-i aducă jos, unde-ar fi spânzurat acum în ştreang, cu limba neagră scoasă la stele. Pentru ce vină cumplită? Fiindcă îşi apăraseră cu puterile lor, casa lor şi biserica lor mică, surpată de tun; satul acela care nu făcea nici un rău nimănui şi avea drept la viaţă ca oricare altul, sub soare.

Când ajunse în tabără, mulţi dormeau. Unii beau ceaiu şi fumau. Răniţii gemeau pe brancarde. Câteva cruci albe şi proas- pete, însemnau locul de odihnă veşnică a celor morţi pentru Îm- păratul.

Cineva îl recunoscu. Vorbi vesel:

— Ei, Moldovan Florea! Ai găsit ceva? Ai pus mâna pe vreun hoţoman de acesta? Te-am crezut prins. Te-am crezut mort. Spune drept, câţi ai lăsat acolo, traşi în frigare?

Fiindcă Florea Moldovan fusese ostaş viteaz, avea faimă de om crunt. El, care înainte de a îmbrăca haina cătăniei, cu greu se hotăra să reteze gâtul unui pui, pentru borşul de Duminecă.

Spuse, gândindu-se în altă parte:

— Trei... Am isprăvit cu trei.... I-am făcut scăpaţi...

Ceilalţi întoarseră capul cu uimire şi cu început de mânie.

— Cum scăpaţi?... Ce fel de vorbă e asta?

Horea Moldovanu îşi dădu seamă şi adăogă, cu un rânjet cât putu mai fioros:

— I-am făcut scăpaţi, în viaţa cea de dincolo... Tirei leşuri, sus, pe munte. Au din ce mânca mâine corbii.

— Aşa da. Înţelegem şi noi! strigă bucuros un glas din întuneric. Aţi auzit, fraţilor? Florea Moldovan a omorît trei. V'am spus eu că e un viteaz. Cel dintâi valah viteaz. Puturos dar viteaz!

Florea Moldovan nu răspunse. Întâia oară simţi o prăpas- tie afundă între el şi camarazii de armă, cu alt graiu şi altă cre-dintă.

Îşi făcu pernă din sac şi se culcă.

Dar nu adormi îndelungă vreme, cu faţa răcorită de roua nopţii, cu ochii deschişi spre cerul albastru şi adânc.

CAP. III. A fost dus rob, în depărtate pustii de ghiaţă.

Pe urmă, răsboiul îl purtă de pe un front pe altul, din spi- talul de răniţi la paza convoaielor de prizonieri; prin oraşe streine şi în ţări cu graiuri necunoscute, de la un capăt al Împă- răţiei, la celălalt.

Florea Moldovan, era un soldat tăcut şi supus.

Nimeni nu-i găsea nici o vină, dar nimeni nu-i mai aduse laudă şi nu-i mai prinse cruce pe piept,

fiindcă nimeni nu mai putea spune că Florea Moldovan a mai ucis un om.

Erau vremurile aşa atunci, încât vrednicia se număra după câţi oameni ucideai ori nu.

După doi ani, Florea Moldovan cu grad de plutonier, arăta la faţă aspru şi călit de fumul şi dogoarea bătăliilor. O singură dorinţă îl încercase şi aceia nu i s'a împlinit, nici după ce căzuse străpuns de trei gloanţe şi zăcuse două luni în spital. Ceruse în- voire să se întoarcă măcar pentru o zi acasă, să-şi vadă copila. Primise carte târzie, după ce rătăcise îndelungă vreme, căutân-du-l, în urma righimentului.

Cartea, îi aducea veste că e acum părintele unei fetiţe să- nătoase şi rumene. Ana îi dorea voie bună şi ruga A-Tot-Stăpâ- nitorul, să-l apere în primejdii. Mai spunea că vremurile se arată aspre chiar pentru cei rămaşi acasă. Dar nu spunea cum. Poate fiindcă nu era îngăduinţă. Poate fiindcă nici ea nu putea aşterne pe hârtie, toate urgiile despre care începuse a se vorbi printre cătane şi din a căror pricină, nici nu se mai dădea acum învoială soldaţilor să meargă acasă şi să aducă svonuri neliniştitoare.

Iar după două sau trei asemenea cărţi, scurte şi cu necazu- rile stăpânite în cuvinte puţine care ascundeau adevăratele stări, ştirile încetară.

Florea Moldovan lupta pentru Împăratul, dar Împăratul
nu'i mai dădea voie să gândească şi să afle veste despre satul lui, casa lui, femeia lui, copila lui, pe

care încă nici n'o ştia cum arată la chip. O visase în nopţi grele. Şi întotdeauna visul o arăta într'o negură turbure şi întotdeauna în crunte primejdii. Când înecându-se, într'o apă neagră, care o târa departe de el, şi el nu-i putea sări într'ajutor, ţintuit locului de o putere duşmană. Când muşcată de un zăvod turbat. Când ameninţată de un tăiuş de sabie, gata s'o spintece, aşa cum văzuse aevea măce- lul copiiilor în ziua cea de luptă, din micul sat de munte sârbesc.

Atunci sabia, sfredelea carnea, răsucită în oasele fragede — şi nici o mână nu se îndura să se ridice ocrotitoare, aşa cum a scăpat el dela peire, femeia şi copii care-i voiseră moartea şi s'au căit. Se înălţa tresărind din somn, cu un gemăt. Era bucuros ca totul n'a fost decât un vis rău. Dar adevărul cel aevea, nu era mai puţin înfricoşat. Mereu bubuitul tunurilor. Mereu clănţănitul mitralierelor. Şi mereu tărgile cu morţi şi răniţi: vaetul unora, mirosul greu al cărnii intrată în putreziciune.

Totul părea că n'are să mai sfârşească niciodată.

Pentru Florea Moldovan, sfârşi când se aştepta mai puţin. În şanţurile Galiţiei, după o bătălie necurmată de o săptămână, toată divizia căzu împresurată. Iar Horea Moldovan, porni în convoiu dezarmat, spre depărtatele pustii streine.

Mergea cu fruntea în pământ, dar cu inima uşoară. Cel puţin nu mai lupta pentru un Împărat

care nu-i dădea voie să afle ştiri de acasă, fiindcă acasă, înălţase spânzurători.

Drumul fu lung şi greu. Dar prizonierul văzu lucruri nemai văzute. Stepe ca marea încremenită; munţi până la cer; ape curgând trândav între ţărmuri de trei ori mai late ca Dunărea, Tisa şi Mureşul împreună; oraşe cu sute de turle poleite; herghelii fugind la trecerea trenului, cu ropot de copite ca o furtună care se depărtează... Totul aci, era pe altă măsură. Pe o măsură mai

Mergea cu fruntea în pământ, dar cu inima uşoară.

mare. Apele mai largi, pustiile mai nemărginite, turmele mai numeroase; iar armatele pregătite în uniforme proaspete să pornească spre fronturi, erau câtă frunză şi iarbă. Florea Mol- dovan, a cunoscut astfel că este pe lume o împărăţie mai mare şi mai îmbelşugată, ca a drăguţului de Împărat.

Pe urmă, chipurile oamenilor începură să arate din alt neam. Turtite si cu ochii oblici, lucioase si cu mustătile rare, spânzurând a oală. Oameni pe jumătate sălbateci, călărind pe cai păroşi fără şea, răcnind unii la alţii în graiuri barbare.

Convoiul lor se opri printre aceşti oameni, în pustietăţile dela celălalt capăt al pământului. Cu mare uimire, Florea Mol- dovan descoperi în aceste stepe depărtate alţi tovarăşi români de robie, din toate oştile împărăţiei.

Se adunau seara la focuri, să-şi cânte acelaş viers de acasă. Află dela cătanele din Maramureş şi Bucovina, aceleaşi cimili- turi şi eresuri. Robia nu era prea grea. Mai aspru era cerul aces- tui ţinut, când răscopt de dogoare, când trosnind de îngheţ. Orânduiala stăpânirii îi împărţise la muncă uşoară. În pădure, la tăiatul lemnului sau la tamaslăcurile nesfârsite de vite, de unde pornea carnea sărată şi butoaiele cu unt galben cum e ceara, pen- tru toată armata Ţarului. Alţii căzuseră mai rău, în robie de ocnaşi, la minele de plumb şi de aramă.

Pe om dacă-l duci în pustie, se învaţă cu pustia. Nu se sbate ca fiarele pustiei, pe care dacă le închizi în cuşcă, tânjesc după câmpurile largi şi nu se ogoiesc până la moarte, cercând de o mie de mii de ori, să sfarme gratiile. Florea Moldovan, nu tânjea după libertate. Tânjea după sat, după nevastă şi după copilă. Dar ştia că de-ar scăpa de aici, oastea Împăratului l-ar purta din nou de la un front la altul în neîmblânzita datorie de

a ucide cu necurmare, fără să-i lase o singură zi de răgaz, să-şi vadă satul, nevasta şi copila.

De aceia, socotea că a fost poate un noroc, poruncit de sus, ca în loc să se târâie în şanţuri glodoase şi să ucidă sau să se lase ucis, a ajuns acolo, tocmai la marginea lumii, să aştepte sfârşitul răsboiului, îndeletnicindu-se fără nici o primejdie, cu treburi

In pădure la tăiatul lemnului....

cuminţi şi paşnice de gospodar. Cum era vrednic, lucra cu spor. Cum era ascultător, îşi căpătă încrederea paznicilor. Iar paza, era destul de uşoară, şi fără aceasta.

Un singur lucru nu străbătea până la dânşii. Veşti despre soarta războiului. Încăerarea rămăsese la celălalt capăt al pământului. Aici, despre o biruinţă ori despre o înfrângere, ajungeau ştiri abia după ce înfrângerea se prefăcuse din nou în biruinţă. Şi aşa, după o jumătate de an, când iarna îşi vâjia viscolul din plin, află că ţara românească a intrat încă din vară, cu sabia în

războiu, să răscumpere cu sabia libertatea tuturor românilor de ori unde. Florea Moldovan, se bucură cu ceilalţi tovarăşi de graiu căzuţi în robie, că se vor întoarce acasă, în ţara românească. Pentru asemenea războiu, oricât ar fi fost de greu, acum ar fi avut şi el tăria crâncenă să înfigă baioneta într'un piept şi să ucidă. Îşi aduse aminte de crunta înverşunare cu care femeile, moşnegii şi copii din satul sârbesc de munte, îşi apărau casele lor sărace dar fără stăpânire streină. Se trezi noaptea cântând cântece de dor de acasă. Cântau şi alţii, la fel, măcar că erau unii din Bucovina, alţii din Sighetul Maramureşului, alţii din Făgăraş. Graiul lor era acelaş, cântecele aceleaşi, şi dorul de casă, acelaş. A doua zi, iscodeau să afle de la paznici, veşti din gazete, despre mersul războiului şi faptele oastei româneşti.

Dar ziarele aduceau alte veşti, pe care soldaţii împărăţiei ruseşti, la discutau cu mare aprindere. Puterea Ţarului, se clă-tina din temelie. Revoluţia răsturna o stăpânire veche, să aducă alta nouă.

Pe urmă veştile fură din ce în ce mai încâlcite şi nimeni nu mai pricepu nimic.

CAP. IV. El zăcea într'o colibă de sălbateci, iar afară luptau oameni ciudaţi.

Un ordin, îi strămută pe toţi, în satele singuratice de pe linia unde se înşirau trenurile între capătul Asiei şi capătul Europei. Se înălţau

gări noui, magazii pentru provizii, se dublau liniile de fier, se durau poduri.

Prizonierii însemnau pentru această treabă, mâini eftine şi harnice, fiindcă de la spate mâna biciul cu vârf de plumbi.

Florea Moldovan se posomori şi lucră în silă.

De câteva ori, se sfătui cu tovarăşii de acelaş neam, să fugă dealungul pustiilor de ghiaţă, ca să ajungă până la pământul Moldovei, ca să lupte în straiu românesc, în oaste românească, pentru ţara cea singură, mare şi liberă, a lor. Atunci, veni ştirea că asemenea gând a mijit şi în alte minţi. Că undeva, în nesfârşita Rusie, începeau să se închege sâmburi de armată ardelenească, deslegată de jurământ pentru steagul împărăţiei şi pornind cu righimente proaspete, spre ţara Moldovei.

Florea Moldovan, cântă într'o seară tovarăşilor de robie, cântecul de deşteptare al lui Andrei Mureşanu, pentru care în Monarhie, pedeapsa cea mai uşoară era temniţa Vaţului şi a Seghedinului.

Toţi întoarseră capetele, să-şi ascundă ochii lăcrimaţi. Şi toţi jurară să capete deslegare şi să purceadă la răsboiul celălalt, cel adevărat, sub steagul lor, nu al Împăratului strein.

Afară lemnul colibei trosnea de ger. Vântul sgâlţina ferestrele. În chiotul viscolului, străbătea urletul fiarelor sălbatece. Arar, în noapte, trecea un tren luminos şi cald, care nu se oprea niciodată, întorcându-se din oraşe îmbelşugate şi mergând spre oraşe îmbelşugate.

Ei se simţeau singuri şi părăsiţi, în creştetul îngheţat al planetei, departe de tot ce e cald, prietenos şi bun.

Un om cu cojoc miţos, cu faţa galbenă şi cu ochi oblici, intra pe uşă odată cu o năvală de viscol care tremura flacăra opaiţului. Siberianul mirosea a iuft şi a mahorcă, a untură sleită şi a ceaiu. Dar le râdea prietenos cu ochii lui mici şi înclinaţi.

Se înţelegea prin semne şi prin scurte cuvinte ciuntite. Punea samovarul de ceaiu. Îi ruga să cânte. Ei cântau cântecul deş-
teptării, cu ochii aprinşi, înălţându'se în picioare, fără să-şi dea seama. Şi sălbatecul se minuna foarte de această putere tainică a cântecului care ridica într'un singur suflet, oameni veniţi de atât de departe şi nădăjduind aprins, cine ştie ce îndepărtată fericire.

Pe urmă iarna trecu şi altă vară şi din nou iarna. Gărzile se schimbară. Războiul se strămută dela hotare, înlăuntrul împă- răţiei dislocate din toate încheeturile. Într'o dimineaţă soldaţi cu uniformă românească scoborîră dintr'un tren şi Florea Moldo- van auzi glas de acasă. Minunea se întâmplase. O oaste ardeleană lua fiinţă la Irkuţc. Florea Moldovan, din nou încinse cartuşiera şi merse cu proaspeţi tovarăşi de arme, până în miezul pădurei Taiga, să apere drumul de duşmani noui: armata roşie.

Povestea acelui an de războiu în pustiuri necunoscute, se află scrisă în cărţi. Dar nici într'o

carte nu se află scrise întâm- plările înfricoşate pe care le-a trăit Florea Moldovan.

După două luni de lupte cu soarta schimbătoare, într'o dimineaţă, a căzut cu piciorul sfărâmat, sub copitele cavaleriei roşii. Rostogolit cu faţa în sus, a văzut de o sută de ori ridicân- du-se deasupra frunţii o copită svâcnind în galop, gata să-i sdro- bească ţeasta. Închidea ochii cu spaimă. Şi când îi deschidea, copita cu potcoavă groasă de fier trecuse, dar apărea alta, uriaşă, să sdrobească o frunte de taur. Aşa s'au perindat escadroane şarjând în pulbere albă de zăpadă, până când oastea s'a depăr- tat, şi cu sângele scurs prin vinele piciorului sfâşiat, Florea Moldovan şi-a pierdut cunoştinţa, cu privirea înfiptă în cerul înalt şi gol.

S'a deşteptat într'o colibă de sălbateci care mâncau peştele crud. N'a ştiut cine l-a târât aci, nici de ce. A zăcut aşa săptămâni după săptămâni, pe o laviţă aşternută cu blănuri greu mirositoare, în vreme ce trupele româneşti se depărtau spre Vla-
divostock, să pornească acasă deacurmezişul pământului, peste mări şi oceane.

Oameni ciudaţi, cuprinşi de o cruntă nebunie, treceau şi se întorceau, semănând moartea în urmă şi spânzurând leşurile în stâlpii de telegraf de pe marginea transsiberianului.

Armatele se căutau, se alungau, se ajungeau, se măcelă- reau cu o îndârjire pe care n'o cunoscuse nici războiul fronturi- lor celor mai

vestite, fiindcă nici o ură nu e mai mare decât ura dintre frate şi frate. Armate roşii, armate albe. Ruşii se stâr- peau între dânşii şi porneau mai departe în chiot înebunit. Iar după fiecare armată alungată, stolurile de păsări se lăsau ca o funingine neagră pe zăpada albă, să scoată cu pliscul încovoiat, ochii morţilor încă nerăciţi.

Unii căzuţi mai răsuflau încă. Încercau să se apere. Pasărea plesnea în ochiul viu şi se înălţa croncănind, ca să se întoarcă şi să bată mai adânc în orbita goală, până la creerul moale şi cald.

Cei doi sălbateci în cojoacele lor unsuroase, ieşeau ca diho- rii din ascunzătoare, se întoarceau cu ceasuri şi inele, cu tot ce era mai sclipitor, cu legături de vestminte şi cutii de lapte înche- gat, din care mâncau hulpav cu tot obrazul văruit de sleiu.

Nici nu s'ar fi deosebit care e bărbat sau femee, în făptu- rile lor deopotrivă de hidoase şi în straele lor deopotrivă de mur- dare. Îşi vorbeau, cu degetele repezite în ochi. Ascundeau prada în unghere acoperite cu pământ. Râsul cu gura până la urechi era surd, fără glas, ca într'un vis fioros.

Din patul lui de blănuri, Florea Moldovan îi privea cu spaimă şi totuşi cu recunoştinţă, fiindcă se arătaseră miloşi şi blânzi cu el, din cea dintâi zi. Cea care de bună seamă era femeia, îl oblojise cu leacuri de ierburi şi unsori. Bărbatul, înţelegând prin semne, că Florea Moldovan nu poate mânca peştele crud,

ieşea să'i aducă vânat prins în căpcăni, pe care-l frigea pe căr- buni. De toată trecerea oştilor pe rând învinse şi biruitoare, îl apărase, dându'l drept un bolnav de al lor. Aşa cum era, bărbos şi murdar, cu ochii în fundul capului şi cu pielea verzuie de atâta şedere în aerul înveninat de miasme, nici n'ar fi părut cuiva, bărbatul arătos din Satu Nou, omul cel fain al lui Baci Sava. Şi nici nu-şi mai amintea parcă nimic, din această altă viaţă, pentru totdeauna scufundată în neguri.

Rana cu sângele stricat se prindea greu.

Florea Moldovan, se trezi că a uitat să vorbească omeneşte, de când nu mai schimba cu nimeni un cuvânt omenesc. În cea- şurile cât rămânea singur în încăperea cu duhoare de blănuri sărate şi de untură râncezită, îşi povestea cu glas încet, istorii auzite de copil, numai ca să se asculte în graiul de acasă. Oricine l'ar fi auzit atunci, l'ar fi socotit cu mintea scrântită. Un om care vorbeşte singur ca să nu-şi uite graiul! Cincar crede că există pe lume şi-o asemenea suferinţă într'o pustietate de la margi- nea lumilor?

Alteori, Florea Moldovan, începea să îngâne doine tărăgă- nate, colinde şi hore, până ce-l fura cântecul de deşteptare al Mureşanului. Se oprea ruşinat, când îşi dădea seamă cum un nevolnic ca el, care nu se putea târî decât în coate, cutează să cânte chemarea aceia dârjă şi furtunoasă, la deşteptare şi la faptă. Iar atunci, în singurătatea şi în pustiul lui, în întunericul cutreerat de vânturilor gheţoase, îi cobora cald gândul că şi aşa, fără el,

în ţara lui cu soare auriu şi cu râuri blânde, alţi oameni mai norocoşi, înfăptuiau fără îndoială ceiace îndemnase atât de vijelios, cântecul vechiu.

Adormea toropit. Nu auzea când au intrat gazdele, cu mersul lor târâş, de dihori. Visul somnului îl purta departe... Acasă. În zi de sărbătoare, când toţi în straiu curat, cântă la

Cea care de bună seamă era femeia, il oblojise cu leacuri de ierburi şi unsori.

slujba bisericeasca în cor. Se vedea alături de Ana, cu fetiţa de mână. Şi tot cerul era mai albastru, soarele mai blând, florile mai suav mirositoare, apa isvoarelor mai limpede, mai lină adie- rea vântului şi mai dulce mierea albinelor — ca într'o ţară liberă şi pusă sub paza Domnului.

De mult pierduse răbojul zilelor. Nu ştia când e sărbătoare şi când zi lucrătoare. Oamenii din colibă, cu faţa turtită şi cu ochii înguşti, aveau sărbători şi închinăciuni păgâneşti. Florea Moldovan, gândi că a ajuns şi el un păgân.

Odată cu primăvara, începură să puhoiască apele. Durerea slăbi. Rana prinse a se închide. Sprijinit de pereţi încercă pe în- cetul, câţiva paşi. Gazdele se bucurară şi cu multe strâmbături de veselie, îl îmbărbătau proptindu'l de subsuori. Într'o lună fu pe picioare.

Când se uită în doniţa cu apă şi'şi văzu chipul, se trase îna- poi speriat de faţa aceia păroasă de urs! Prin semne ceru diho- rilor unealta de fier, încrucişată în chip de foarfece. Îşi ciopli barba, îşi reteză pletele. Se cercetă din nou în oglinda apei şi se găsi mai omenesc.

În soarele cald, ieşea să prindă viaţă şi sânge, odată cu toate gângăniile primăverii. Lua aminte că altfel arată aceste gângănii decât cele de acasă. Altele erau păsările. Şi altfel cântecul lor. Şi nu ştia în ceasul acela, dacă şi acolo e primăvară, sau numai a început, sau sfârşeşte...

Într'o dimineaţă chemarea fu atât de puternică, încât hotărî să plece înainte de a

aştepta să prindă toate puterile. Spuse a- ceasta prin semne gazdelor. Perechea de dihori se întristă. Dar nu-l opri nici unul.

Îl însoţiră până departe, purtându-i legătura cu straie dăruite, din cele culese de pe morţi. La despărţire, amândoi începură să se tânguie cu jale şi să-i ureze călătorie bună, în graiul lor, cu semnele lor. Femeia scoase din căptuşala de piele un dar rar. Un ceasornic sclipitor. Un ceasornic care nu mergea, cu rotiţele ru- ginite sau sfărâmate, dar o podoabă pentru ei scumpă. Îl dăruiau, semn de veşnică amintire.

Işi ciopli barba, işi reteză pletele.

CAP. V. Pe urmă, a plecat spre satul lui de departe.

Aşa a pornit Florea Moldovan, cu legătura în băţ, deacurme- şişul lumii, să-şi caute satul şi casa.

Drum lung. Drum greu.

Pe acest trist pământ unde oamenii se războiesc şi se ucid fără pricină, orbecăi ca un orb într'o hrubă. Nu ştia să întrebe. Nu înţelegea ce i se răspunde. Iar fiecare îl credea dat cu vrăj-

maşul. Unii l-au târît în convoaiele de prizonieri. Alţii l-au des- puiat de haine. Ceilalţi l-au vârît în ocnele de plumb, unde iar a pierdut rostul zilelor şi unde au început să-i cadă dinţii şi să-i se desnoade încheeturile degetelor.

Cum a scăpat, nici el n'ar mai fi ştiut să spună. Poate fiind

Aşa a pornit Florea Moldovan, cu legătura în băţ, ...

că l-au târît alţii. Poate fiindcă tot una-i era acum, dacă moare de glonţ ori de foame. Şi iarăşi s'a târît în pustietăţi gheţoase, în păduri necunoscute şi înconjurând lacuri cât o ţară de late.

Acum nu mai avea înfăţişarea de om. Un cerşetor gârbovit. Un stârv.

De aceia poate nu-l mai oprea şi nu-l mai cerceta nimeni.

Prin târguri se târa să doarmă sub poduri şi culegea rămă- şiţe aruncate, luptând cu potăile să împartă prada. Pe urmă simţi că se apropie spre altfel de ţinut, cu soare mai blând şi cu văzduh mai prielnic. Trecuse atâţia munţi şi atâtea ape, printre atâtea neamuri de oameni şi atâtea oraşe, încât îi părea că se târîie aşa de două mii de ani, ca jidovul rătăcitor, şi că nu mai vine din adâncul cel mai îngheţat al Siberiei, ci mai de departe, din adânc negru de veac.

Cea dintâi tresărire îi fu într'o gară, unde înţelese din afip- tele tipărite că se află în anul una mie nouă sute douăzeci şi şase.

Plecase de doisprezе ani de acasă. De zece ani se târa când prizonier, când cerşitor închis în temniţi, când drumeţ fără hârtii: arătare omenească, fără ţară şi fără nume. Învăţase un singur lucru pe care n'ar fi gândit să-l înveţe vreodată, Florea Moldovan, însureţelul fruntaş, vrednic şi mândru, din Satu-Nou.

Ştia acum să se prelingă pe lângă garduri şi pe lângă ziduri, asemeni câinilor fără stăpân. Ştia să se facă neluat în seamă. Să primească sudălmi şi lovituri fără să răspundă. Şi ştia să trăiască din mila altora. Toată mândria-i de atunci, nu era moartă. Era adormită. Răbda şi se târa mai departe. La capătul drumului îl aştepta lumina cea

mare, la care are să îngenunche ca la un altar. Casa lui, copilul lui, satul lui. Şi ceia ce învăţase să preţuiască, în satul sârbesc de munte căzut în ruini: libertatea care preţueşte mai mult decât viaţa.

Acum nu mai avea nici o îndoială. În gangurile unde se în- ghesuiau ascunşi de ochii poliţiei, vagabonzi de toate neamurile şi de toate graiurile, întâlnise oameni, foşti oameni, cu care s'a înţeles în nemţeasca învăţată dela vecinii lui şvabi, de odinioară. De la dânşii, aflase cum s'a sfârşit războiul, cum s'a sfărâmat îm- părăţia şi cum o dreptate mare s'a întins peste toate omenirea, în afară de această Rusie care nu'şi găsea încă aşezare.

O dreptate mare? În această dreptate, intra fără îndoială, în rânduiala dintâi, dreptate pentru românii cei care au gemut sub călcâiul grofilor. Într'o asemenea dreptate, satul lui, Satul Nou, se aflǎ fără îndoială în ţara nouă, în România cea mare, liberă şi nouă. Iar gândul îi dădea proaspete puteri picioarelor şovăelnice şi sângelui sleit.

Ştia acum să se prelingă pe lângă garduri şi pe lângă ziduri, ...

Cu vicleşugul de fiară prigonită, învăţat din atâţia ani de rătăcire, a ştiut să se strecoare peste graniţă, printre paza santinelelor, până într'o ţară nouă. Ţara cehilor. Pe aceştia îi cunoştea. Luptase alături cu dânşii pe frontul sârbesc, pe urmă pe cel rus, pe urmă pe cel italian şi din nou pe frontul rusesc, când căzuse prins, şi mai târziu, cu voluntarii lor, în fundul Siberiei, când a căzut cu piciorul sfărâmat. Îl cunoştea şi le înţelegea graiul. A căpătat îndreptări. A ajuns în oraşul unde un domn român, vorbind româneşte, i-a dat hârtie şi creiţari să ajungă acasă, în ţara Românească.

Domnişorul cel cu sticla în ochi, se minunase

Domnişorul cel cu sticlă în ochi, ...

foarte de atâtea întâmplări şi poate nici nu le credea pe toate.

— Zici ca eşti din Satu Nou? În cazul acesta n’ai nevoie de paşaport românesc... Îţi trebuie unul sârbesc.

Ca să se convingă mai bine, domnişorul îşi aburise sticla din ochi, o înfipse, mai adânc sub sprinceană şi căută pe o hartă. Vorbi pentru sine:

— Da, da! Unul sârbesc...

Apoi, întorcându’se către un alt domnişor de la altă masă, spuse cu mare mirare:

— Tot se mai întorc, monşer, nenorociţi de ăştia. Au înce- put să mă ambeteze...

Horea Moldovan, era învăţat din oaste, dar mai crunt din aspra viaţă a anilor din urmă, că omul e mai bine să tacă şi să asculte, decât să întrebe. Tăcu şi ascultă. Primi hârtiile. Primi creiţarii de drum de fier.

Primi hârtiile.

Domnişorul cu sticla în ochi îl puse să iscălească o hârtie şi strânse din umeri:

— În orice caz, mergi în ţară. Acolo ai să te descurci.

Florea Moldovan, râse întâia oară după atâţia ani, cu din- ţii lui ştirbi, din ocnele de plumb. Că are să se descurce, la el în ţară, la el acasă; treaba asta n'avea nevoie s'o înveţe dela un domnişor cu sticlă în ochi. Se descurcase el în atâtea tări streine, în aşa crâncene vremi, printre atât de vrăjmaşe întâmplări!...

Şi porni cu trenul, în ţară.

Cu bătaie de inimă, văzu steag românesc, haină de ostaş ro- mânesc, auzi glas românesc. Cumpără o foaie şi citi lacom, de-a fira'n păr, ştiri din toate ţinuturile, căutând mai înainte de ori-care, pe cele bănăţene. Află despre o alegere, unde s'au bătut doi, la Caransebeş. Şi află despre un cassar care-a fugit dela Lugoş. Mai citi că la Timişoara...

Dar ce să mai amintim toate? Florea Moldovan îşi spuse că aceste foi româneşti, scriu încă într'o limbă neînţeleasă de el şi despre întâmplări pe care nu le pricepe. S'au bătut doi la Ca- ransebeş? Doi români: un guvernamental şi un opozant. El nu pricepea încă dece s'ar bate 2 români, de la o alegere, şi ce e aceia guvernamental şi opozant. Nu erau oare înainte de toate, toţi români, şi nu erau toţi fraţi într'o ţară liberă? Dar minu- nările lui Florea Moldovan de abia începuseră. Nu s'au oprit la cetirea gazetei.

Mai află lucruri pe care le ştiţi şi dumneavoastră şi care nu sunt din cele mai frumoase. Dar cu care v'aţi învăţat cu încetul, pe când Florea Moldovan le vedea întâia oară, cu

ochii lui proas- peţi şi însetaţi, cu care rătăcise prin pustiuri şi beznă, ca un alt mag de răsărit, să'şi aducă inima lui strivită, în dar pruncului născut în iesle.

Ieslea era; însă pruncul lipsea.

Dar nici despre aceste lucruri să nu mai vorbim. Le cunoaş- teţi şi dumneavoastră şi nu sunt din cele mai frumoase. Florea Moldovan, abia le învăţa.

Cumpărase bilet până la Timişoara. Acolo era rigimentul lui din vremea împărăţiei. Acolo-şi făcuse socoteala să se o- prească între două trenuri, să se înfăţişeze la locul în drept ca să-şi capete hârtiile şi să pornească mai repede, acasă, la Satu- Nou.

La Timişoara, rânduiala fu scurtă. Nici nu începu să po- vestească multe şi ofiţerul îi dădu îndărăt hârtiile de la domni- şorul din Praga, cu sticla'n ochi.

— Ai cam greşit adresa, camarade! Aceasta nu-i de compe- tinţa noastră.

Florea Moldovan, nu ştie ce e aceia competinţă. Lucrul se văzu atât de lămurit în ochi, încât ofiţerul se simţi dator să re- vină:

— Zici că eşti din Satu-Nou? Nu?

— Da, să trăiţi!

— Tocmai!... Trebuia să te adresezi la un consulat al Ju- goslaviei. N'am ce să-ţi fac...

CAP. VI. Du-te! Satul tău e dincolo de hotar.

Florea Moldovan se opri în stradă, şi-şi şterse fruntea cu mâneca.

Într'adevăr, străbătuse el jumătate din lume, în cele mai năpraznice întâmplări şi mai neînţelese amestecuri de noroade şi limbi; pretutindeni tot aflase o deslegare. Aici, acasă la el, în ţara lui, nu mai pricepea nimic. Ce au toţi de vorbesc de sârbi, paşaport sârb, consulat jugoslav?...

La urmă, are să se întoarcă în altă zi. Acuma nu e nici o grabă. Cum au aşteptat toţi doisprezece ani, mai pot aştepta o zi-două. Numai el se mistuia de nerăbdare, să-şi vadă satul şi pe Ana şi copila, pe care n'a văzut-o nici odată, decât în închipuire şi'n vis.

Se duse din nou la gara. Îşi făcea socoteală. Cu orice tren,
oricât de încet şi cu oricâte schimbări, în câteva ceasuri e acasă. Ceru bilet. Omul de după gărduţul de sticlă, întrebă nedumerit:

— Bilet pentru Satu-Nou? Novoselo? Nu există. La frontieră.

Ferestrăuia căzu retezat.

Florea Moldovan se scărpină în cap a doua oară în ziua aceia. Hotărât, în ţara asta nouă şi mare şi liberă, s'au încurcat limbile de nu se mai înţelege om cu om.

Se apropie de un hordar, gândind că mai repede se va în- ţelege cu un om simplu ca el. Îi povesti pe scurt şi lămurit de unde vedea şi unde se ducea. Omul căscă o gură să încapă în ea

toată Timişoara, cu Fabric şi Cetate şi cu toate despărţiturile şi locurile virane din ea.

— Auzi, frate Gavrile! chemă un alt martor, să asculte şi să vadă minunea. Acesta-i un om care vine din Siberia şi nu ştie că Novoselor e în ţara sârbească!...

Cel pe care-l chema Gavril, căscă o gură şi mai mare, să încapă tot Torontalul.

Florea Moldovan, tot nu pricepu. Înţelese, cu inima încleş- tată în pumn de oţel, numai când cei doi hordari îl duseră la un împiegat cu şapca roşie, să-i explice cu degetul pe hartă.

— Din ce lume venea? Pe ce lume trăise? Cum poate exista un om atât de ignorant?

Impiegatul cu şapcă roşie, părea foarte indignat de atâta neştiinţă. Ruşinat, Florea Moldovan plecă fruntea, caşi cum şi-ar fi cerut iertare de atâta prostie, pe câtă o purtase cu el, zece ani, din cele mai sălbatice depărtări ale Asiei.

Se depărtă în afară de calea oamenilor, aşezat pe o piatră, să gândească şi să ia o hotărâre.

Vasăzică, ţara cea mare şi bună, nu era pentru el. Acolo, în satul lui, un stăpân s’a schimbat cu alt stăpân. Cum s’a în-
tâmplat vânzarea aceasta, nu putea pricepe, el care a zăcut în coliba cu cei doi sălbateci, cu ochii înguşti şi feţele turtite, tocmai la celălalt capăt al pământului, în vreme când alţii tăiau cu fierul în trupul crud al Banatului, retezându-l în două.

Pe urmă târziu, poate peste un ceas, poate după mai multe, când îşi desprinse fruntea din

pumni, gândi cel puţin că stăpânii cei noui, nici pe departe nu vor fi semănând cu cei vechi. Îşi aminti iarăşi satul sfărâmat de tun, din munţii Serbiei, vârtoşenia cu care femeile, copiii şi moşnegii îşi apăraseră vatra şi libertatea.

Asemenea oameni cu atâta sete de libertate, nu se poate să nu înţeleagă şi setea de libertate a altora.

Dacă cine ştie ce tainice întâmplări, au făcut să stăpânească o bucată din ţara altuia, fără îndoială că stăpânirea lor e blândă şi mâna uşoară. Se gândi la femeia şi copiii pe care i-a scăpat în codru, în noaptea aceia, apărându-i de moartea în furci. Când oamenii au suferit aceleaşi dureri, nu se poate durerea să nu-i înfrăţească. Şi de pe piatră, se ridică întărit de o hotărâre.

Cumpără bilet până la hotar. Vameşul român se mulţumi cu hârtia domnişorului cu sticla în ochi. Vameşul sârb, îl repezi scurt. Paşaport! Viză! Vorba fu lungă şi fără să ajungă la un capăt. Santinela îi puse arma barieră în piept. Vameşul îi strigă să vină cu îndreptările întregi. Florea Moldovan, rămase pe pământ românesc şi liber, dar încă departe de casa şi de satul lui.

Mai găsi altă piatră să se aşeze şi iar îşi lăsă capul greu în palme.

Dar hotărârea de această dată fu alta. Era învăţat acum să se prelingă prin eşiri oprite şi să călătorească noaptea, ascuns de văzul oamenilor.

Aşteptă noaptea. Se strecură pe poteci ascunse. Ocoli prin porumburi, cu urechea ciulită

să prindă toate vuietele. Merse mult, cum era deprins acum să o înşire la drum. Abia în zori, când roua jilavi frunzele late, căută un dâmb ascuns unde să doarmă un ceas şi să prindă puteri.

Se trezi cu soarele înalt de trei suliţe. O ciocârlie juca în soare, spânzurată de un fir nevăzut; scăpată glonţ, se înălţa ridicată de acelaş fir.

Pe drum, departe, scârţâiau care grele. Mugi un viţel. Dela un sat, de undeva, se auzeau lătrături somnoroase de câini. Flo-

Santinela îi puse arma barieră în piept.

rea Moldovan începea să cunoască locurile. Inima îi bătea înti- nerită. Era ca un ciot de copac uscat, în care a dat deodată pri- măvara, vlăstare proaspete, cu mugurele fraged.

Îşi răcori ochii în ciutura unei fântâni. Îi păru rău, că în atâtea târguri pe unde a trecut, nu s’a gândit să-şi radă mai proaspăt barba, să-şi cumpere din restul creiţarilor dela domni-şorul cu sticla’n ochi, haine mai arătoase ca să nu se înfăţişeze Anei, copilei şi tuturor celor din sat, aşa cum arăta atunci când era altfel de om. În sdrenţele de acum şi cu barba sălbatecă de acum,

nimeni nu l-ar cunoaşte. Şi i-ar fi ruşine să-l cunoască.

CAP. VII. Sfârşitul povestei, îl ştie oricine.

Florea Moldovan merse pe drumuri lăturalnice, să nu dea peste oameni cu ochi prea iscoditori. Când văzu cele dintâi sclipiri ale turlei dela biserică, cele dintâi acoperişuri, se opri să-şi astâmpere bătăile inimei.

Poate era bucuros că nu se arată nimeni în cale, să-i vadă în ochi lacrimile închise acolo de doisprezece ani şi deodată eliberate ca un izvor care a rupt zăgazurile. Pe urmă ocoli, să intre în sat pe uliţi mai dosnice, ca să apară neaşteptat în faţa casei lui. Întâlni oameni, dar oameni necunoscuţi. În doispreze ani, atâtea se schimbă în această nestatornică lume!... Încă o sută de paşi, cincizeci... Recunoaşte acoperişul.

Ce mari au crescut merii puşi de mâna lui! Şi poarta e alta. O poartă înaltă şi mândră. Dar de ce altă mână lucrată? Îl latră un câine străin. Ce prostie a mai gândit! Câinele de atunci trebuie să fie de mult mort, şi chiar dacă printr'o minune împotriva firei ar mai trăi, cum şi-ar mai recunoaşte oare stăpânul, în omul acesta sdrenţăros şi bărbos, în necunoscutul, în cerşetorul a- cesta?

S'a hotărât de altfel, să intre ca un necunoscut. Să bată în poartă şi să intre ca un om

care trăeşte din milă, aşteptând să vadă cine i-ar bănui măcar fiinţa. Nu se îndoieşte că Ana, numai să-şi aplece ochii asupra lui şi are să tresară.

A bătut. N'a răspuns nimeni. Mai bate. Câinele latră în-

tărâtat, smucindu-se în veriga trasă pe sârmă. Latră şi arată colţi duşmănoşi.

A apărut însfârşit cineva. Un necunoscut, încruntat şi cu un cap mare cât o baniţă. Întreabă răstit, sârbeşte:

— Ce vrei calicule?

Şi înjură.

Florea Moldovan a învăţat în doispreze ani să vadă multe, să îndure multe, să aştepte şi să nu se mire de nimic.

Dar oricum, e greu în casa ta, după ce ai mers spre ea de ani nesfârşiţi, să te vezi de odată socotit calic şi înjurat, de un om necunoscut, cu capul cât o baniţă! Se birue cu greu...

Spune cu glasul milogilor:

— Nu vreau decât să mă odihnesc. Şi poate, o cană cu apă.

— Ai şanţul unde să te odihneşti. Iar pentru apă, fântâna-i peste drum. Pleacă! Acum dau drumul la câine...

Florea Moldovan, se scărpină a treia oară în cap, în ziua aceia. Întreabă:

— Dar stăpâna unde-i?

— Care stăpână? Nu este aici nici o stăpână. Eu sunt stă-pân.

— Ana... Ana Moldovan. Ana lui Florea Moldovan.

— Valaha-i moartă de mult. Haide, iesi că dau drumul câinelui.

Florea Moldovan s'a rezemat de gard. Poate să dea drumul câinelui; tot una'i este acum.

Mai întreabă, târziu, cu o ultimă teamă.

— Avea o fată.... o copilă...

— Ei şi? Avea o fată, o copilă... Să fie sănătoasă!... Ce te priveşte pe dumneata?...

— Eu sunt Florea Moldovan.

Omul cu capul cât o baniţă, râse cu mare înveselire:

— Dacă aşa crezi că poţi intra în casele oamenilor să furi ceva, eşti un mare prost! Florea Moldovan e mort de zece ani... Mort în războiu, cum scrie la acte. Şi acuma, ieşi!

Omul cel cu capul cât baniţa, l-a luat de spate şi l-a răsucit să-l împingă afară. A trântit uşa. Dar Florea Moldovan nu s'a depărtat. S'a aşezat pe marginea şanţului şi aşteptă. Aşteaptă ce? Are să se ducă la oameni pe care'i cunoaşte. La tovarăşii lui de cântări şi de joacă. Şi are să afle, ceia ce nu poate înţelege de la un străin cu cap cât o baniţă şi cu îngâmfarea cât o stam- boală. Cu cine să înceapă? A ridicat ochii, fiindcă a auzit paşi uşori.

E o fetiţă care vine cu cărţi subsuoară. O copilă de şcoală. Fetiţa s'a oprit în poartă:

— Vrei ceva, moşule? O bucată de pâine sau ban?

A întrebat sârbeşte. Iar glasul seamănă cu alt glas. Cu un glas venit de foarte departe.

— Nu vreau nici pâine, nici ban! se ridică Florea Moldovan de pe marginea şanţului, răspunzând tot sârbeşte. Dar dacă eşti bună, spune-mi cum te chiamă, copiliţo?

— Livia Moldovan...

Florea Moldovan a sărit s'o cuprindă în braţe, dar fata s'a dat în lături, în faţa acestui cerşetor care poate-i nebun.

Iar de aceasta şi-a dat seamă şi omul zdrenţăros, care a ve- nit pentru un asemenea ceas tocmai din celălalt capăt al pă- mântului.

Se gândeşte să o pregătească altfel, întrebând-o mai pe de- parte ca s'o deprindă cu gândul. Şi fiindcă e carne din carnea lui, îi vorbeşte româneşte.

— Livia Moldovan... Livia. Eu sunt un prieten al părintelui tău venit de departe. N'am ştiut că mama ta, că Ana....

Fata se dă mai aproape:

— Ce vrei calicule ?

— Vorbeşte sârbeşte... Nu înţeleg româneşte decât foarte puţin... Spune-mi cine eşti tu, săracule?

Săracul a plecat fruntea în pământ. Ce-ar fi putut vorbi, sârbeşte, cu copila lui, carne din carnea lui şi inima din inima lui? A plecat fruntea şi câinele i-a rânjit de după gard. Iar străi- nul cel cu capul cât o baniţă, a răcnit la fetiţa din poarta:

— Haide! Intră în curte. De când te-ai învăţat să stai de vorbă cu valahii puturoşi?

Sfârşitul povestei îl ştie oricine.

10 Mai 1929.

Haide ! Intră în curte.

Drum, spre oraşul strein

Scrisoarea sfârşia cu o chemare:

„Vino. E un oraş încântător. Sunt sigur că o să te prindă farmecul străzilor noastre, cu nume de voevozi şi de ctitori. Un oraş pitoresc, cu oameni pitoreşti.

„Însfârşit, voi avea prilejul să-ţi prezint faimoasa poamă rea a familiei, despre care ţi-am povestit cu atâta admiraţie chiar în seara când ne-am cunoscut. Îţi aminteşti? Unchiu-meu, scan- daloasa celebritate a ţinutului, fostul sublocotenent care şi-a păl- muit colonelul, a fost reformat şi trimis la temniţă, pe urmă a străbătut în pas gimnastic, cinci continente, în aventuri fabu- loase: când nabab şi când hamal, pentru ca după treizeci de ani să se întoarcă în urbea natală şi ca un **Candid**, cuminţit, să-şi cultive grădina. Ai să-l cunoşti la el acasă. În bizarul lui muzeu exotic cu panoplii de arme javanesc şi boomeranguri Australiene, piei de panteră şi coarne de ren.

„Dar ce-ţi povestesc? De ghicesc surâzând. Am rămas o mon- struoasă excepţie. Un fenomen. Un

provincial care-şi iubeşte oraşul şi îşi găseşte concetăţenii interesanţi. Aci toţi suntem o mare familie. Tu, care n'ai părăsit niciodată Capitala, n'ai să înţelegi, decât când vei fi aci. Vino! Depeşează-mi din vreme, să te aştept la gară".

Bun prieten! De unde a presimţit, cu ce fine antene a cules din nevăzut, semnalul desnădăjduit de naufragiu?

Tudor Stoenescu-Stoian, avocat cu vagă clientelă şi vag colaborator al unei mai vagi publicaţii juridice, devoră scrisoarea mai lacom decât anunţul unei moşteniri căzute din cer, cifrată la milioane şi dinainte scutită de fisc.

Chemarea sosea în una din acele după amiezi, pustii, când toată Capitala se goleşte de cunoscuţi, ca în preziua unei miste- rioase conspiraţii. Tudor Stoenescu-Stoian se trezise deodată, printre miile şi miile de trecători, într'o solitudine care-l apăsa, ca absurdele panici din visurile rele.

De pe scaunul restaurantului, se descleştase în silă, ultimul consumator, numai după ce chelnerii sfârşiseră de recoltat şervetele, de clădit solniţile în piramidă şi îi dăduseră târcoale cu tusituri de nerăbdare.

Nu ştia încotro să apuce. O pornise întâi pe Strada Regală, pe urmă se răsgândise şi mersese grăbit, deşi fără ţintă, pe Strada Academiei. Urmărise cu luarea aminte a unui edil grav preocupat de problema circulaţiei, spectacolul

vehiculelor imobilizate la încrucişarea liniilor de tramvaiu.

Păru că îl pasionează grozav deslănţuirea înjurăturilor de birjari şi stridenta guiţare a clacsoanelor, asupra cărora nici o putere nu dovedeau semnalizările disperate ale unui agent cu fireturi la şapcă.

Pe urmă, când strada se eliberă şi nu mai avu ce privi, îşi târâse paşii pe Calea Victoriei, ca un licean care-a tras la fit şi aşteaptă să se scurgă ceasurile, verificând amănunţit vitrinele cu oscilaţiile preţurilor, de la o fereastră cu arme şi unelte de sport, la alta cu bastoane şi cravăţi, la fotografiile decupate din re-clama unui film, unde Rudolf Valentino, în costum de Şeic, go-nea cu burnuzul fluturând, într'un deşert cu nisipul incandes-cent spre o oază cu trei pămătufuri de palmieri.

Fictivele aventuri ale actorului fotogenic, îl indispuseră foarte. Simţi împotrivă-i o ură

... la fotografiile decupate din reclama unui film, ...

personală. Înfăţişa temeritatea,

vigoarea, tinereţea; numele lui evoca îndată avuţie, voluptate, glorie, eroism, adoraţia a mii şi mii de femei necunoscute.

Nu era oare aceasta o injustă părtinire a destinului, care-şi risipise prodig toate favorurile asupra unui singur individ, să-i lase lui, numai rămăşiţele cele mai meschine?

Îşi aruncă privirea la Cafenea. Nimeni. Opri un birjar. Toate uşile prietenilor zăvorâte. Unde au plecat toţi? Unde şi-au dat întâlnire, prin ce conjuraţie, părăsindu-l deodată în această mulţime cu figurile ostil ferecate?

Făcu semn cu bastonul în spatele birjarului şi coborî la Ca- pul Podului. Într'adevăr, în oraşul

acesta nimeni nu interesează pe nimeni. Eşti mai singur decât în deşertul peisagiului lunar.

Iar mai mult decât întotdeauna, o simţea aceasta acum, înaintea sărbătorilor, când toţi aleargă cu pachete, sunt absorbiţi de socoteli şi întâlniri, pregătesc prăznuiri şi indigestii, cară cadouri copiilor şi lumânări poleite pentru pomul de Crăciun, a- dună monedă măruntă pentru bacşişuri şi ştiu că îi aşteaptă acasă, miros de untură, de cuptor şi sgomot de piuliţe pisând zahărul. Toţi te isbesc duşmănos de pe trotuar. Nu întorc capul. Nu surâd. Nici măcar nu simt nevoia unei convenţionale for- mule de politeţe. N'au timp. Prinzi fără voie, din treacăt, frân- turi de conversaţie, o chemare, un rânjet răutăcios, o exclamaţie de bucurie: toate desarticulat. Toate în afară de tine. Te pri- vesc şi nu te văd. Nu însemni nimic. Nu eşti nimeni: un trecător, o cifră statistică; după tine altul şi înaintea ta altul, şi lângă tine alţii, mereu alţii... Mulţime pompată dintr'un izvor nesăcătuit, pentru care e indiferent dacă tu eşti mort ori exişti, dacă eşti o canalie ori un geniu binefăcător omenirii, dar încă ignorat. La această mulţime, naşterea ta n'a adăugat nimic, şi moartea ta nu va scădea nimic. Căci dacă te sdrobeşte cumva un automobil- bolid, cadavrul tău transportat la morgă, anonim, nu merită mai mult de trei rânduri sgârcit strecurate la rubrica faptelor diverse şi o coroană de duzină, cu flori de pânză ordinară şi ceruită, acă- ţaţă la carul mortuoar din partea Baroului.

Bun prietin! De-ar fi putut bănui ce lacom s'a repezit Tu- dor Stoenescu-Stoian, să răspundă chemării!

Degetele tremurau nervos răsfoind orariul trenurilor. Cel dintâi tren — cât mai repede!

La ghişeul poştei, indiferenţa impiegatei cu părul superoxi- genat şi cu unghiile lăcuite în culoarea siropului de smeură, mări sentimentul solidudinei totale.

A numărat cuvintele fără să citească textul. Chiotul de evadare, pateticele efusiuni de recunoştinţă, au fost evaluate cu răceală, după un tarif fix. Atâtea cuvinte, atâţia lei — nici n'a ridicat ochii la chipul omului de după gratii, transfigurat de cea mai fericită nerăbdare. A aruncat dispreţuitor restul şi recipisa cu cerneala violetă, ca o prinţesă svârlind pomană guşatului dela poarta palatului. Pe urmă, a dat drumul retezat ferestruei-ghilo- tină, ca să se aprofundeze în lectura romanului mişcător până la lacrimi: „Viaţa şi amorurile lui Rudolf Valentino”.

— Domnişoară!... bătu timid cu degetul în fereastră, Tu- dor Stoenescu-Stoian. Domnişoară, dacă sunteţi atât de ama- bilă!...

Ghilotina s'a ridicat de un lat de palmă. Domnişoara aş- teaptă, fără să ridice ochii de pe pagină. E tocmai la episodul sguduitor, când una din iubitele lui Rudolf Valentino aflând despre a doua căsnicie a prea frumosului şi crudului erou foto- genic, se aruncă disperată în cataracta spumegoasă a Niagarei.

Distanţa e de la cer la pământ, iar comparaţia e pentru Tudor Stoenescu-Stoian, din toate punctele de vedere defavorabilă.

Deoparte omul care lasă în urmă o hecatombă de victime, precum cad spicele retezate; aci individul plictisitor şi anonim, stârcind la un ghişeu telegrafo-poştal. Domnişoara îi ascultă glasul distrată, şi cu o strâmbătură de buze, scârbită.

— V'aş ruga o lămurire, domnişoară. Nu se poate să-mi taxaţi telegrama urgentă? Mă tem să n'ajung înaintea ei...

— La aceasta trebuia să te gândeşti dea-casă! Acum s'a dat; am taxat-o. Nu suntem la prăvălie, să te tocmeşti!

Ghilotina a căzut scurt, şi pagina s'a întors să-l urmărească pe Rudolf Valentino, călcând peste inimi sdrobite, printre mina-

Atâtea cuvinte, atâţia lei — nici n'a ridicat ochi...

retele arabe, de scândură şi de carton, din Holywood, metropola cinematografului şi paradisul himeric al oricărei domnişoare de la poştă.

Tudor Stoenescu-Stoian, a dovedit de mic copil o natură

blândă şi îngăduitoare, întotdeauna recompensată cu lauda pă- rinţilor şi a profesorilor. Dar atâta aroganţă feroce şi nemotivată, îi deslănţuie acum gânduri de cruntă răzbunare.

Ca să'i dea o lecţie de bună cuviinţă, s'ar putea prezintă la ghişeu cu o a doua telegramă, către un prieten imaginar, for- mulată cu cele mai demonice intenţii ofensătoare:

„Află că domnişoara de la ghişeu e cea mai infectă capră oxigenată din personalul poştei române". Sau în stilul biletelor de plăcintă, atât de actuale în această săptămână din ajunul Crăciunului: „Când ai aşa mutră posacă, Rudolf ţi-ar fi preferat o soacră". O găseşti chiar de spirit. Întotdeauna a avut el aşa, un talent de epigramist!

Te pomeneşti însă că individa — în monologul său interior o numea dispreţuitor „individa" — te pomeneşti că după cum n'are obiceiu să citească textul, ar taxa cuvintele telegramei cu cel mai desăvârşit calm. O! Olimpica seninătate a ignoranţei! Ar număra: Atâtea cuvinte, atâţia lei! Şi-ar tăia recipisă cu a- ceiaşi glacială indiferenţă, ca să se întoarcă mai repede la pasio- nantele amoruri ale adoratului Rudi. Toate sunt nebune după el!

Tudor Stoenescu-Stoian, simţi cel puţin satisfacţia consola- toare că Rudolf Valentino e mort, îngropat şi că din cavou, nu-l mai pot învia toate lacrimile celor un milion de admiratoare.

Nu. O asemenea telegramă-revanşă, oricât de mojic formulată, n'ar fi însă destul.

Nu l'ar mulţumi acum, decât o răsbunare mai teribilă. Bună- oară, de-ar fi el Directorul general al Poştelor, s'ar prezintă înar- mat cu toată răbdarea la ghişeu, ar aştepta până ce domnişoara ar ajunge la pasagiul cel mai jalnic al înmormântării, când cele zece mii de neconsolate se înghesuie şi cad leşinate — şi atunci, când Rudolf Valentino e întins pe catafalc sub maldărul de co- roane şi de jerbe, i-ar întrerupe lectura, să ceară cu o perfidă
blândeţe o desluşire oarecare, de cea mai mica însemnătate. Ar suporta toate necuviinţile, zâmbind cu o demonică înocenţă, pentru ca la sfârşit, să-şi smulgă masca şi să-şi desvăluie incognitul.

— Vă plângeţi că semnătura e indescifrabilă, prea amabilă domnişoară? Vă rog atunci, scriţi: Tudor Stoenescu-Stoian, Directorul general al Poştelor. Atât e suficient?... Vă rog, nu vă deranjaţi, amabilă domnişoară. De ce aţi roşit? De ce vă tremură degetele atât de fin manicurate? Rămâneţi la locul dumneavoastră. Sunteţi la orele de serviciu şi eu sunt aci un simplu contribuabil; publicul, bietul public pentru care statul vă plăteşte să-l serviţi, amabilă domnişoară, nu să vă delectaţi cu fan- tasmagoriile născocite pe socoteala acestui erou fotogenic, cu mutră de chelner şi sentimente de bărbier. Nu mă întrerupeţi! Nu vă cereţi scuză! Rămâneţi la ghişeu şi numai pe urmă, când trec orele de serviciu, vă rog să urcaţi la mine; avem de discu-

tat! La revedere, amabilă domnişoară şi bună dispoziţie, la lec- turile dumitale prea instructive!”

Cum ar apăsa, cu un rânjet plin de înveninare, pe amenin- ţarea: „Avem de discutat!”.

Şi cum ar pălmui usturător, cu acel: „Amabilă domni- şoară”!

Ce satisfacţie satanică i-ar da toată agitarea de furnicar spe- riat, din dosul tuturor ghişeurilor; şoaptele alarmante, figurile îngălbenite şi glasurile bâlbâindu’se: „Ssst! Directorul! Canalia aia de Director!”

Căci evident, l-ar urî temându-l; iar ura aceia l-ar creşte şi l-ar întări, ca o băutură vrăjită, pe el Tudor Stoenescu-Stoian, atât de neînsemnat şi de inofensiv, încât nici măcar, nu-l urăşte nimeni.

— Haide, domnule! Ce te-ai emobilizat aci, la ghişeu! îl împinse de la spate un portar de bancă, purtând în mână un vraf de telegrame.

Tudor Stoenescu-Stoian se uitase într’adevăr la fereastra cu gratii, scufundat în proectele diabolice de răzbunare. Fu nevoit să se dea în lături. Păşi anonim şi ghiontit, în forfotul sălii sonore de poştă, unde toată lumea se înbulzea nerăbdătoare ca la o bursă a veştilor.

Afară, ninsoarea calmă, cu fulgi vătuiţi, îi potoli cruntele instincte omucide.

Se aprindeau cele dintâi becuri. Capitala lua înfăţişare ireală şi festivă. Totul era împrospătat şi purificat. Casa de De- puneri arăta ca un magic

palat de ghiaţă dintr'o fantastică cetate septentrională.

Tudor Stoenescu-Stoian, îşi mărturisi că oricum, nu e atât de hâdă şi desgustătoare această Capitală, din care se pregătea adineauri cu atâta nerăbdare să evadeze. Şi se confundă chiar cu oarecare voluptate, anonim în mulţimea anonimă, să sfârşească pregătirile de plecare.

O problemă. Ştia aproximativ că prietenul e însurat. Dar dacă a fost sau nu căsnicia binecuvântată cu prunci numeroşi, cum se cuvine într'o respectabilă familie provincială, aceasta nu o ştie. Încât nu se poate hotărî asupra cadoului. Chibzuind şi re- ducând, de la panerul de papură cu flori de seră, albumele cu poze pentru copii, cutia cu icre negre şi ediţiile numerotate, pe hârtie de Japonia pentru prieten — ajunse la două cutii de bom- boane. Se potrivesc şi pentru copii şi pentru doamna casei. Do- vedesc atenţiune şi în acelaş timp modestie. Ca întotdeauna, Tudor Stoenescu-Stoian se împăcă şi de astădată cu resturile me- diocre şi meschine, de ultima oră, ale intenţiilor lui generoase şi grandioase, din primul moment. Căci viaţa şi-o trăia mereu în dublu exemplar: una himerică unde totul se petrece eroic şi superb, în închipuire; cealaltă, cea reală, alcătutită din mucurile răcite ale celei imaginare. Fiindcă ştia să le împace pe amândouă, cu firea lui molâie şi îndată resemnată — se socotea un matur spirit filozofic.

Mâncă pe fugă, în restaurantul gării, printre copii scăpaţi în vacanţe, popi şi ofiţeri în concediu. Îşi făcu provizie de ziare şi de portocale. Drumul era lung. La miezul nopţii abia ajunge în staţia de schimb, acolo va avea de aşteptat şapte ore, până dimineaţa, când un tren mixt îl va duce în văgăuna orăşelului dintre dealuri.

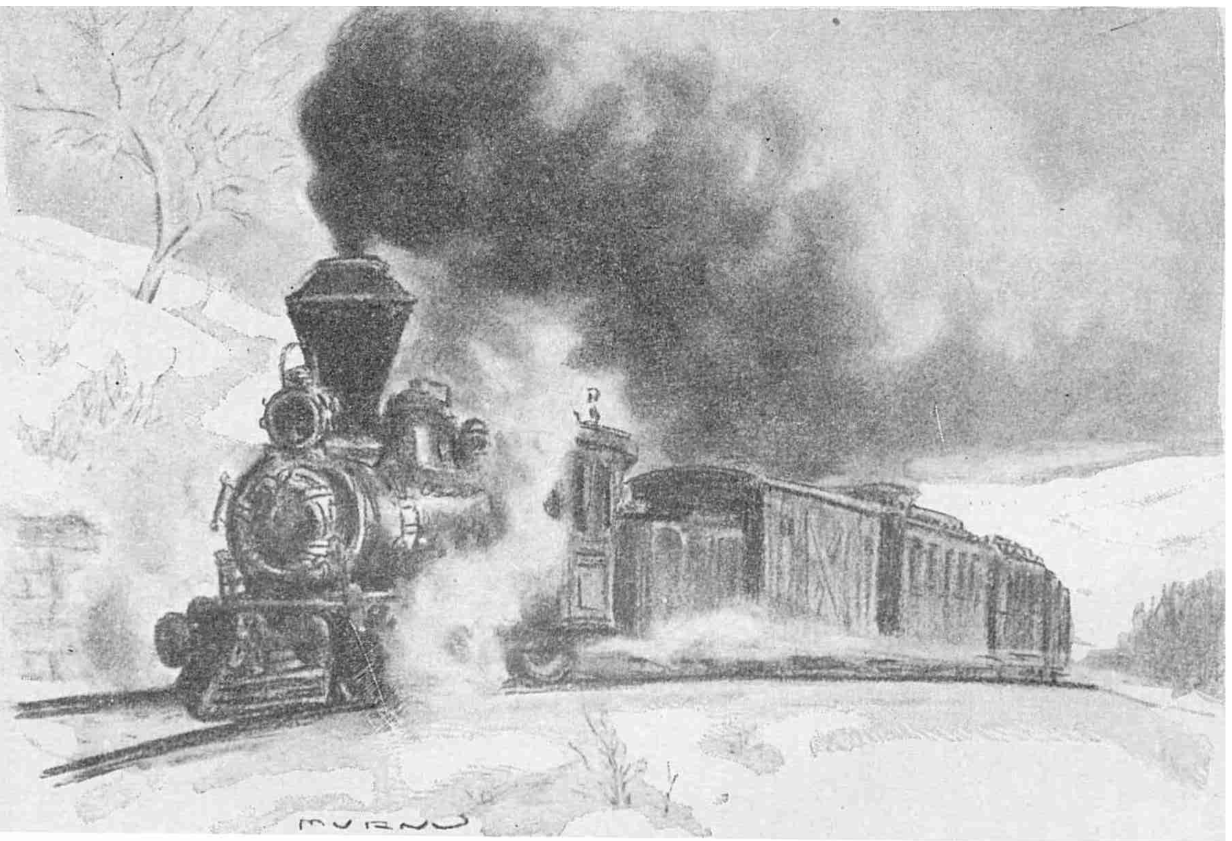
Bun prietin, caldă invitare şi grabnic răspuns! Dar cu ce precauţie de melc înaintează trenul minuscul cu mecanism de jucărie! De la staţia de schimb, în zori, cu ciolanele dureroase de nesomn, Tudor Stoenescu-Stoian, nu s'a mişcat dela fereastra vagonului, să se desfete la priveliştile necunoscute. Şi îi pare că merge nu înainte — ci îndărăt, în timp.

Locomotiva e strivită de capuşonul enorm al coşului ce sea- mănă cu gravura din cărţile de fizică a celei dintâi maşini de aburi. Vagoanele păstrează pitorescul incomod al diligenţelor. Scârţâie, se clatină pe arcuri, oftează din frâne, se vaetă de du- rerile ferului bătrân şi ruginit. Mecanicul schimbă saluturi ami- cale cu cantoniştii, iar şeful de tren transportă bileţele, damigene, curci împiedicate şi coşuri cu ouă, dela o haltă, la alta.

Toţi se cunosc. Fac parte într'adevăr dintr'o strânsă fa- milie.

Sănii cu tălpi de lemn, aşteaptă în staţii. Spre ele se reped copii veniţi în vacanţe, îndată înfăşuraţi în şaluri şi şube, în- gropaţi în culcuş de

paie. Chicote şi întrebări nerăbdătoare se încrucişează în aerul sonorizat de ger:

Locomotiva e strivită de capuşonul enorm al coşului...

— Na venit Mitică? Ce ştii de la Virginia? Când le dă drumul la Mihai Bravul?

După ce odraslele au fost împachetate în fundul săniei şi vizitiul dă biciu, săniile pornesc spre ireala lume a copilăriei, în clinchet de zurgălăi, peste dealuri întroenite, la bucurii şi la fericiri, pe care Tudor Stoenescu-Stoian nu le-a cunoscut nici- odată. Le face cu mâna de la fereastra cu feregi de ghiaţă. Nu pentru ei — căci nu-l văd. Dar pentru el, pentru bucuria lui, scăpând în sfârşit la o vacanţă cum nu i-a dat toată copilăria...

Pe urmă, trenul iar se urneşte, iar gâfâie, iar scârţie. Călă- torii din vagon, proaspăt urcaţi, sunt veseli, cu chef şi povestesc peripeţiile unui botez, la care a asistat chiar prefectul în per- soană. Comentează telegramele ultimei ore din gazeta pe care Tudor Stoenescu-Stoian, a citit-o la cafeneaua din Bucureşti, acum două zile. I

Comentariile sunt pline de energie:

— Ştii, domnule, ce ia-şi spune eu lui Chamberlain şi lui Briand, să fiu eu în locul lui Titulescu, la Liga Naţiunilor? Le-aş spune una să ţină minte şi să-i vâre în draci! Da, domnule! A trecut vremea când eram ţara mică şi ne ţineam de pulpana ce- lor mari. Acum umblăm pe picioarele noastre. Ştii ce i-aş spune eu lui Briand?

Domnul din faţă rămâne bleg, cu portocala în mână şi cu ochii căscaţi, tot atât de mari cât portocala. Nu ştie.

— Hé hé! râde celălalt. Aceasta e! Te-ai intimida. Bonjur, domnule Briand! Cum o duci cu sănătatea, domnule Briand! Toate mofturile diplomatice. Nu, domnule! Eu aş curma mieroşeniile astea. I-aş spune, domnule, verde, că nu mai merge! Cunoaştem noi francmasonieriile dumitale! Politica, dumitale, domnule Briand,— i-aşi spune — e de pe vremea turcilor. Şi cu slănina în pod şi cu curchiul uns. Dar, dumneata, domnule
Briand, n'ai înţeles că nu se poate să fim bine şi cu nemţii şi cu italianul şi cu englezul? Ce? Poţi prosti pe toată lumea? Tre- bue să alegi. Asta e! Scurt. Iară dacă dumitale nu-ţi place, dacă poate nu-ţi convine să te strici cu lumea, lasă să vină altul. Om de fapte, nu de discursuri. Omenirea, domnule Briand, are ne- voie de fapte, nu de discursurile dumitale. Asta s'o ştii de la mine!...

Apoi, trecând brusc, la altă ordine de idei, după ce-a privit afară, prin fereastra îngheţată.

— Iar începe să ningă. Bine că s'a milostivit Cel de sus! Avea nevoie câmpul...

— Sunteţi agricultor?

Nu! mărturisi intimidat Tudor Stoenescu-Stoian, tovarăşului de drum care atât de energic l-ar pune la rezon pe Briand. Sunt avocat şi publicist.

— Din Bucureşti, poate?

— Da, din Bucureşti.

— Atunci îmi pare foarte bine. Dă-mi voe să mă prezint. Stănică Ionescu, Proprietar. Adică,

vorba vine.... Un fel de proprietar... Dacă eşti publicist, să-ţi dau eu domnule o chestie. Am una grozavă! Să rămână toată lumea cu gura căscată şi să văd atunci, ce-are să răspundă guvernul... Aş fi tare curios...   În altă ţară, domnule, un guvern pus în faţa unui asemenea scandal, şi-ar lua frumuşel pălăria: la revedere, la revedere! Şi ar face loc altora mai cu scaun la cap... Îmi pare rău că nu pot să ţi-o spun... Am ajuns, şi trebuie să mă dau jos... Spune-mi, dumneata adresa, am să ţi-o comunic la Bucureşti!...

Îi face semn amical cu mâna şi sare într'o haltă pustie, — baracă pe jumătate îngropată de troene, unde se înfundă mo-dest, ca un geniu ignorat de contemporani, omul care i-ar arăta el lui Briand ce trebue să facă şi ar răsturna guvernul, cu chestia lui, grozavă.

Locomotiva, desigur la ultimul drum, înainte de a intra în muzeul retrospectiv unde va fi conservată pentru posteritate, gâfâie astmatic spre vârful colinelor; cuprinsă de capricioasă

Sunteți agricultor ?
Nu ! mărturisi intimidat Tudor Stoenescu-Stoian...

sprinteneală, coboară cu viteză pantele, luându'şi seamă se o-

preşte; chiuie, flueră, strănută şi împroşcând un nor dens de funingine, se opinteşte din toate ţevile şi supapele, să mai urce un vârf de deal!

Singur, la fereastră, Tudor Stoenescu Stoian, fără voie reconstituie în monolog interior, ce i-ar spune el lui Briand, să se cutremure Europa. O! ar fi o execuţie mai cruntă încă decât şi-o închipuia bietul domn Ionescu Stănică.

Chiar gesticulează:

„Acesta, eşti dumneata, domnule Briand. Un farsor care de treizeci de ani înşeli lumea! Retragere! Eşti un om sfârşit!”

Şi Tudor Stoenescu-Stoian, în clătinările vagonului, în sgâlţăirea fiarelor vechi si a ferestrelor şubrede în încheeeturi, aude ridicându-se ca un singur glas, rumoarea mulţimei vociferând şi tunetul de aplauze.

---

2 APRILIE

E o dimineaţă de primăvară cu soare; dar ce soare anemic! De două ore, de când se chinue să usuce asfaltul inundat de stro- pitorile comunei, n'a isbutit decât pe jumătatea stângă. Pe fâşia îngustă unde cade lumina din plin, forfoteşte lumea: femei care se întorc dela piaţă, slujbaşi întârziaţi la birou, avocaţi grăbiţi spre judecătorii, liceeni care au tras la fit şi se duc în Cişmigiu să fumeze ţigarete militare cu carton. Eu merg pe trotuoarul drept, la umbră şi la răcoare; m'am trezit cu durere de cap, şi răcoarea face mai bine decât toate leacurile doftoriceşti.

În piaţa Teatrului, o birjă îmi tae calea:

— Mo roc, Conaş! La şosea, Conaş!

— Bravo Mişca! Fiindcă de două ori m'ai dus la Lăptărie, cu amici ca să zicem aşa, trecuţi, nu-mi mai dai voie să circul pedestru pe Calea

Victoriei la ore matinale? Nu! imperfectă creatură, află că nu în fiecare zi e repaoz duminical, cu chef la Iordache, şvarţuri cu rom la Comşa şi ciorbă de burtă la hală!

Maladeţul nu vrea s’audă însă, pocăita mea predică.

— Este plimbar! Conaş! La şosea, mo roc Conaş!...

Nenorocită fire supusă tuturor capriţiilor; fărţi voinţă şi victimă a ispitelor... Diavol fără mustăţi al tentaţiei, fugi din calea mea, lasă-mă să trec dincolo, să sorb o halbă cu bere rece, cu guler, la Gambrinus.

Ce lustruită însă, ca o gheată de lac, acum scoasă din vi- trină, e astăzi trăsura maladeţului, ce cauciucuri noi neatinse la roate, ce rai trebue să fie la şosea!... Nu, nu mai pot rezista.

Iau un pachet de regale, aprind una, întind picior peste picior, **paidiom gaspadin!**

E o plăcere să luneci pe asfaltul ud, cu roate de cauciuc. O adiere rece îmi răcoreşte tâmplele. Durerea de cap se duce fără leacuri miraculoase. Şi ce aer curat, ce albastru cer, ce singură- tate pe aleele goale! Încă n’au plesnit mugurii castanilor. Nici o trăsură să ridice praf, numai căruţele lăptăreselor rămân în urmă, una câte una... Scot pălăria; las vântul să-mi răcească bine fruntea, dar o pun imediat îndărăt când îmi amintesc recoman- daţiile bihebdomadare ale lui don Mitică bărbierul, să între- buinţes neapărat o apă pentru refăcut

părul... În dreptul Hipo-dromului, Mişca dă să întoarcă...

Îi fac semn: — Mai departe!

Roţile sfârâe spre Băneasa, departe de stropitorile comunei, de praf şi de măturători... Dar ce văd? Cineva mi-a luat înainte. Pe cărarea dintre salcâmi, un cetăţean se plimbă a lene, cu capul în pământ, târând bastonul, păşind pe altă lume, ca somnambulul dela Raşca. Nici nu ridică ochii la răsunetul copitelor. Mă ’ntorc peste coşul trăsurii să privesc mai bine la acest solitar care a pornit-o de dimineaţă, şi nu-mi cred ochilor. E amicul meu Costică Pavugadi, cu gulerul pardesiului ridicat, cu pălăria trasă pe frunte.

— Costică! strig eu.

Birjarul opreşte. Aşteptăm. Costică se apropie prăfuit, sare şanţul, îmi întinde mâna moale, fără să arate nici mirare, nici bucurie la vederea scumpului său amic. Indiferenţa aceasta mă omoară.

— Bine Costică! zic. Ce înseamnă aceasta, să iai câmpii cu noaptea’n cap?... Uite’n ce hal eşti!

Costică nu răspunde. Priveşte în jos şi face cu bastonul circonferenţe în praful şoselei, apoi raze, apoi diametre, apoi tangente... Are ochii obosiţi. Pare nedormit şi e cu barba ne- rasă.

— Ce-e cu tine omule? întreb încă odată. Ai făcut chef? Te-au suprimat colectiviştii? Te-ai certat cu madam Pavugadi?

Roţile sfârâe spre Băneasa, ...

Costică face semn la fiecare întrebare că nu, dar nu scoate un cuvânt. Îl trag în trăsură; o să se spovedească pe drum. Mişca dă bici, pornim la pas.

Mă întorc spre amicul meu, cu glas de duhovnic...

— Pentru numele lui Dumnezeu Costică, ai să-mi lămureşti acest mister, pentrucă nu umblă pe drumuri, un tată de familie ca tine, care se respectă, funcţionar distins la R. M. S., fără motive ca să zicem aşa imperioase...

Costică pare mişcat de acest apel. Dă să vorbească, scoate un hnnnn! prelung ca un sughiţ eliberat de cleştele din gât, răcneşte:

— O să mă ’mpuşc, nene Iancule... Îmi vine să mă ’mpuşc!

— Ce-eş’ copil! zic. Nu face pentru tine, părinte a patru copii dintre cari unul în clasa I de gimnaziu, să te exprimi ca un poet disperat când n’are cu ce-şi plăti caputinerul la cafenea. Nu! Costică, revino’ţi în fire!

Costică nu’şi revine în fire.

— Uite la mine Nene Iancule! imploră.

Mă uit la Costică. Nare nimic; puţin obosit şi nebărbie- rit. Dau din umeri. Costică zâmbeşte ca un martir.

— Vezi că nu ’nţelegi Nene Iancule!... E teribel... Nimeni nu te ’nţelege! Ascultă Nene Iancule: măgarul din faţa dumi- tale, imbecilul pe care l-ai cules cu trăsura de pe câmpi, canalia care-ţi vorbeşte, a câştigat eri la loteria Eforiei cu lotul 42.522, zece mii de lei, Nene Iancule: ze-ce-mii de lei. Auzi, Nene Ian- cule?

— Ce-eş’ copil? întreb îngrijit de creerul amicului meu.

— Uite la mine, Nene Iancule!

Mă uit iar. „Măgarul din faţa mea”, n’are nimic; puţin obosit şi nebărbierit. După aceste semnalmente n’ai crede că e fericitul câştigător al lozului 42.522.

Dar Costică n’a terminat. După ce m’am întors la loc, ur- mează:

— Vezi că tot n'ai înţeles, Nene Iancule!... Canalia din faţa dumitale, a dat tot eri, aceste zece mii la Club, Nene Ian- cule!... Ca cea din urmă canalie, Nene Iancule! În cinci cea- suri, Nene Iancule!... Şi n'are azi în pungă decât un leu găurit şi o drahmă grecească, Nene Iancule!...

— Ce-eş' nebun! zic de astădată şi mă întorc să văd, dacă
nu trebue să mergem direct la amicul nostru comun, doctorul Şuţu.

— E mai teribil ca'n Şecspir, Nene Iancule! suspină „ca- nalia”.

Căci amicul meu Costică Pavugadi, şef de birou clasa I, la R. M. S., e un înfocat admirator al tragedianului englez; numai datorită acestei nobile pasiuni, cei patru moştenitori Pavugadi poartă nume din repertoriul Teatrului Naţional: Othelo în clasa I de gimnaziu, Ofelia în clasa IV primară, Desdemona, fina mea, şi micul Romeo de curând înţărcat cu biberonul. Familia Pavugadi a fost greu încercată iarna trecută, prin pierderea ju- nelui Polonius, răpit de pojar în frageda vârstă de patru ani. De atunci Costică s'a consolat, iar după cât pare, madam Pavu- gadi e pe cale să complecteze lunile acestea golul rămas în gale- ria şecspiriană.

— Ce mă fac Nene Iancule?

— ?!

Acum nu răspund eu. Îl las să se liniştească. Scot pachetul de regale, aprind una, întind şi amicului. Nu ia; dă din cap în semn de renunţare la deliciile terestre.

La Băneasa, birjarul opreşte să răsufle caii înaintea maga- zinului: „Smarandache Grosu: La trei Berbeci, local de beu- turi spirtoase şi debit de tutun”; reputat pentru fleicile în sânge, castraveţii acri şi ciorbele cu ardei roşu, care dreg ceva straşnic. Acum e pustiu. N’a început încă sezonul. D. Smarandache Grosu stă în uşă, numai în vestă, cu mânecile cămăşii sumese până la cot, salută şi surâde.

Am amorţit în trăsură, să facem câţiva paşi, lăsăm sângele să circule. Cobor, trag după mine pe amicul meu Costică Pavu- gadi, supus ca un miel dus la tăetoare. Dar ce aer tare! Un

coniac fin după o plimbare la şosea, dimineaţa, trebue să fie de- licios.

Mă apropii de patronul „localului de beuturi spirtoase şi debit de tutun, La trei Berbeci”; întreb cu timiditate.

— Vre’un coniac, fin, se găseşte, domnule Smarandache?

— Extra, cel mai prima! răspunde d. Smarandache, retră- gându-se la umbra localului de beuturi spirtoase. Îl urmăm; eu înainte, Costică după mine, tărând după el bastonul peste prag.

D. Smarandache a turnat două păhărele, le deşertăm. Cos- tică închide ochii parc’ar înghiţi otravă.

Într’adevăr — extra coniac! Să ne mai vină un rând.

Amicul protestează: „de coniac îi arde lui acum”! Dar fiindcă paharul e plin, închide ochii şi-l dă peste cap. D. Sma- randache stă cu coatele rezemate pe tejghea, ne contemplă pă- rinteste si surâde.

Mă uit pe terasa dinspre lac; nici o masă. Peste-o lună au să urle ţambalagii; ce mai mititei şi patricieni, ce mai sfârâit la grătar, ce mai forfotă, ce mai ţânţari malarici şi ce mai miasme de pe baltă! D. Smarandache îmi surprinde privirea; nu mai întreabă, face un semn băiatului care apare cu o masă şi scaune.

— Nu face domnule Smarandache, pentru ca să te deran- jezi, zic, n’avem timp. E şi prea răcoare afară...

D. Smarandache dă din umeri „da de unde”!

Întorc spatele ispitei; Costică însă e obosit, s’a aşezat pe scaun cu bastonul între picioare, cu o mână pe masă, bătând toba cu deştele. Pot eu oare să nu respect disperarea unui amic, care-a căzut doborît de loviturile soartei pe un scaun la d. Sma- randache Grosu, local de beuturi spirtoase şi debit de tutun, La Trei Berbeci!?...

Mă aşez lângă Costică, pun pălăria pe masă, bat cu deştele în masă şi ascult. D. Smarandache spune. Ce n’are? Icre proas-
pete de crap şi de ştiucă, salam de Sibiu, muşchiuleţ de purcel după voie, afumat sau fript la grătar şi la minut, somon de Rhin, Camambert şi Olanda, Drăgăşani şi Odobeşti, Cotnar înfun- dat, Curacao triple sec... Şi încă n’a început sezonul!

Deocamdată luăm ţuici şi măsline. Pentru rest, lăsăm la adânca pricepere a d'lui Smarandache; până atunci ciocnim.

— Noroc Costică!

Amicul închide ochii, dă peste cap paharul fără să răs- pundă, ciupeşte cu scobitoarea măsline şi aruncă sâmburii în lac. Mai luăm un rând, şi-al treilea: acum pot să sosească bunătăţile d-lui Smarandache.

Nimic nu deschide mai bine pofta ca ţuica de Văleni cu măsline Volo. Priviţi la amicul meu Pavugadi! Acum o oră păşea cu gânduri negre pe şoseaua Bănesei şi cine poate şti ce dramatică sinucidere aveau să ţipe ţigănuşii la ediţia de seară! Acum iată cu ce poftă înghite icrele, şi muşchiuleţul la minut, şi tămâiosul de Drăgăşani! Suntem la a treia sticlă. Băiatul aduce cafele. Costică s'a aprins la faţă; cere ţigări. Cred momentul venit.

— Dragă Costică, zic, nu face pentru ca să-mi ascunzi mis- terul pentru care ca să zicem aşa, n'ai rămas decât cu o drahmă în pungă, fiindcă dacă şi unui amic pe care Dumnezeu ţi l-a scos în cale ai să-i ascunzi, atunci nu meriţi prietenia, acest sentiment sfânt, de care mă înţelegi...

Costică mă 'nţelege. Scoate punga, răstoarnă leul găurit şi drahma grecească. Îi joacă în palmă şi dă din cap cu milă. Apoi îi aruncă în lac, după sâmburii de măsline, Volo.

Dar misterul îl aflu. De vină e numai mazeta de Sastache. Cu el a fost la bancă, el l-a dus la Club.

Ceasul rău nu altcineva, l-a scos în cale! Venea dela birou, se certase cu şeful. Altă mazetă.

— Eşti de cinste! face Sastache.
— Eu de cinste? se miră Costică...
Sastache face cu ochiul.
— Da pardesiul?
— Ei aş! E vechiu.... Ca să dovedească,

Suntem la a treia sticla.

Costică întoarce căptuşala să arate numerile dela Falk, cusute cu aţa albă, de astă toamnă, când îl dăduse la

spălat, de vărsase cafea pe el Nae, alt sec şi ăla... Când întoarce, o hârtie foşneşte în căptuşală. Caută: buzunarul e rupt. Are haz să găsească acolo petiţia de pensie dela tata socru, părintele Stavrofor Lache Popescu din Câmpu- lung. A căutat-o până să-i iasă sufletul toată iarna. De-o jumă-tate de an, părintele Stavrofor întreabă cum stau lucrurile. Cos- tică a pierdut petiţia, de ruşine, spune că lucrurile merg bine. Dacă e aia, în trei zile o dă gata. Dar nu e. Ti-ai găsit să fie! Sunt numai trei bilete de loterie, bani aruncaţi.

Dar Sastache:

— Or fi dela Eforie, s’a tras săptămâna trecută!

Chiar dela Eforie sunt biletele. Asta ar fi nostim! Să fi câştigat şi el să nu ştie, ba încă a mai împrumutat doi poli eri, dela Arhivar.

Cumpără o gazetă dela **„Independenţa”**, cu losurile câştigă- toare. Losul cel mare nu e, nici al doilea, nici al treilea, dar la cele patru câştiguri de câte zece mii, minune! — norocul n’a murit! — unul din biletele lui Costică.

Se uită încă odată la cifre, exact: 42.522. Rămân la mar- ginea trotuarului, privind prostiţi unul la altul.

— Nu se poate! zice Costică, n’am eu norocul ăla! O fi greşeală...

— Ce greşeală Costică, ce greşeală? strigă Sastache. Să mergem la bancă, luăm banii în cinci minute. Nu poate să fie greşală. Atunci e hoţie şi mă’nţelegi, nu merge...

Merg amândoi la bancă. E adevărat, 42.522 a câştigat. Casierul ia biletul, numără nouă hârtii de câte o mie, opt de o sută şi patru poli; o sută şi un pol pune deoparte, zice: — „Aţi avut mare noroc, face să daţi o sută de lei pentru Catedrala română din Constantinopol, ş’un pol pentru văduva veteranu- lui Ioniţă Cosma. Avem listele: numai semnaţi”.

Ce-i o sută şi un pol, când ridici zece mii? Costică e gene- ros, dă pentru văduva lui Ioniţă Cosma doi poli. Pune frumos hârtiile în buzunar, salută.

— E! face Sastache pe scări, ce-ţi spuneam? Eşti de cinste Costică, de-o cinste teribilă, monşer!

Lui Costică nu-i vine să creadă. Dacă nu l-ar strânge Sas- tache la braţ, ar zice că visează...

La „Cooperativă” e plin de lume şi nici un cunoscut. Ba da! La o masă din fund, un domn bătrân bea bere singur şi ronţăie un corn cu sare. E d. Alecu Popescu pensionar, fratele părintelui Stavrofor şi unchiul lui Madam Pavugadi. Trimit un chelner să-l cheme. D. Popescu vine cu halba şi farfuria de cor’ nuri.

— Ştii domnule Alecu? face Sastache... Secu de Costică a câştigat zece mii la Eforie, parol!

Unchiul lui madam Pavugadi scoate cornul din gură şi se supără.

— La mine nu merg domnule farse de ’ntâi April; astea-s pentru ramoliţi!...

D. Popescu pune din nou cornul în gură şi ronţăe. Costică face semn lui Sastache să-l lase în

plata Domnului — e ramolit! D. Popescu nu e ce căutau amicii; strică cheful omului. Fără prieteni n’are nici un haz. Toţi trebue să fie la Tripcovici, sau la Iordache, sau la Gambrinus. Plătesc să plece în căutarea lor. La plată, Costică scoate pachetul cu zece mii fără o sută şi doi poli, şi-i flutură sub nasul domnului Alecu Popescu, pensionar.

— Astea sunt tot întâi April, Nene Alecule?

D. Alecu scapă emoţionat cornul din mână, se pleacă să-l ia de jos; când se ridică, amicii sunt departe. Unde? La „Vic- toria” fireşte, la Club. E ideia lui Sastache; amicii trebue să fie acolo. De trei zile, un grec ciufut dela Galaţi are goană; toţi îl ciupesc... A intrat Sastache să-l caute. Costică stă la uşă, pe-o bancă. A jurat să nu mai pună mâna pe cărţi, de când a pierdut jumătate din ipoteca pe casele lui madam Pavugadi, acum cinci ani, la Lacul Sărat. Sastache întârzie înăuntru. Ce dracu, face acolo? Avea timp de zece ori să-i aducă pe sus... Crapă uşa... Se
înţelege; mazeta stă’n picioare la spatele jucătorilor, nici gând să grăbească... E pironit cu ochii în cărţi... Trebue să fie joc mare... Ce ar fi adică să se uite şi el? Nu-i copil. A jurat. Nu-l mai prinde nimeni cu mâna pe carte. Păşeşte în vârful picioa- relor, se împinge între ceilalţi, îi fac loc; unul se miră:

— Costică, tu aci?

Dar Costică n’a venit să joace. El îşi caută prietenii la o cinste, pentrucă nu câştigă omul în fiecare zi zece mii de lei...

Terebilă devenă pe grec! Toţi culeg dela un capăt al mesei şi dela celălalt. Grecul a asudat; când dă cărţile îi tremură mâna. Scoate alţi bani... Are el mărunţiş, restul dela berărie. Nu pierde lumea dacă-i aruncă, aşa, de curiozitate. Aha, s’a întors! Acum câştigă numai celalt capăt al mesei... De două ori Sastache l-a tras de umeri; Haide omule, dă-l dracului! Costică nu vrea s’audă. Cum s’audă, când omul pierde aproape o mie de lei?! A dat toate sutele. Acum schimbă o hârtie mare.

— Haide Costică, eu plec!

Costică nici nu vrea s’asculte, se încruntă. Sastache numai s’a făcut că pleacă. A plecat mai târziu, pe la trei... La cinci a plecat şi el; nu mai era nimeni, servitorii închideau luminile... Dar cum a plecat? Făr’un ban. A câştigat grecu...

— Acum ce mă fac cu pantofii, N’ne Iancule?

— Care pantofi, Costică?

— Dela Polac.

— Care Polac?

— Polac şi Bercovici, din Lipscani.

— Ei?

— Cum ei? Pantofii Silicăi.

— Care Silică, omule?

— Silica! Desdemona, fina dumitale!

— Ce’i cu Silica?

— Cum ce-i? N’a fost eri 1 Aprilie?

— Ba da.

— Şi azi nu-i două April?

— Bine Costică, mult ai să mă joci...

— Nu te joc, N’ne Iancule, nu te joc... Care va să zică re-cunoşti că e două April. Atunci nu ’nplineşte Silica, fina dumi- tale, cinci ani? Acum înţelegi?

— Nu ’nţeleg Costică.

— Fireşte că nu înţelegi! Numai un tată e capabil de sen- timente care...

— Costică, întrerup eu, să bem o cafea amară. Băete, două amare!

— N’am nevoe de cafea amară, N’ne Iancule! Îmi pare rău că-ţi baţi joc, fiindcă ’nţelegi...

Nu înţeleg, am renunţat să înţeleg. Tac şi fumez. Costică clatină sticla. E goală. Acum comandă el. Soarbe pe nerăsuflate un pahar, se întoarce şi mă măsoară cu milă.

— Care va să zică nu ’nţelegi?

— Să spunem că ’nţeleg.

— Nu să spunem! Înţelegi N’ne Iancule, ori nu ’nţelegi?

— Atunci nu ’nţeleg.

Costică râde cu compătimire. Bea alt pahar. Aruncă res- tul de ţigare în lac după sâmburii de măsline Volo şi drahma grecească.

— Nu ţi-am spus că Silica ’nplineşte cinci ani?

— Ba da.

— Atunci?

— De...

— De! Atunci trebue ori nu să-i fac un cadou? Pentru că un părinte nu poate să fie fără suflet şi trebue pentru ca să

facă o bucurie copilului, într'un moment care ca să zicem aşa, e o sărbătoare pentru el şi pentru familie. Este ori nu?

— Este, Costică.

— Păi dacă este, atunci de ce nu spui?

— Spun, Costică!

— Aşa te vreau, N'ne Iancule. Vezi că 'nţelegi că n'am un pol pentru ca să-i cumpăr pantofi Silicăi, pentru că dacă nu-mi eşea în cale mazeta de Sastache, aveam astăzi, fiindcă sunt un părinte, care nu 'nţeleg s'arunc bani şi să cumpăr flea- curi la copii, cumpăr cadouri practice, pentrucă numai aşa se poate educa serios copilul ca să n'ajungă nişte mazete şi ei, mă 'nţelegi, când se fac mari. Este, N'ne Iancule?

— Este Costică. Te 'nţelegem şi-o să-ţi împrumutăm un pol, pentru ca să cumperi pantofi Silicăi, fiindcă numai cu lu- cruri practice mă 'nţelegi, etc. etc. Până atunci să consumăm aceste cafele amare şi să mergem. Aşteaptă madam Pavugadi de eri, nu face s'aştepte. D. Smarandache ne'a adus socoteala. Plă- tim, trezim birjarul adormit la soare, punem picior peste picior şi paidiom.

— M'a topit, N'ne Iancule! face Costică pe care viteza îl ameţeşte.

— Nu'i nimic Costică, te duci la bărbier şi nu se cunoaşte.

— Ba se cunoaşte.

— Ei şi dacă se cunoaşte?

— Află Aglae.

— Şi dacă află? Nu'i prima dată...

— Vezi că nu 'nţelegi! Află de los.

— Cum să afle?

— Da ramolitu?

— Care ramolit Costică?

— Care ramolit! Nenea Alecu Popescu, unchiu Aglaei.

— Zici c'a fost glumă.

— Cum glumă?

— Farsă de 'ntâi April. N'a fost eri întâi April?

— Ba a fost.

— Atunci?

— Care va se zică farsă!... Ei bravo N'ne Iancule! Ştii că-mi placi! Farsă care va să zică?

Costică adoarme legănat. Căldura îl topeşte complect. Pra- ful udat de sudoare s'a transformat într'o pastă cenuşie. La capul Podului îl trezesc. Abia se ţine drept în trăsură. Zece minute de somn l-au dat gata. Face economie de silabe, în schimb s'a trezit remuşcarea, teribilă, ca'n Şecspir, N'ne Iancule!

— Zece mii. N'ne Iancule, 'ce mii!

— Lasă Costică, mai sunt loterii, mai câştigi tu.

— Ei aş! dă Costică din cap cu neîncredere.

— Cum ei aş! Da loteria Presei? Da Observatorul? Da Muzeul? Da loteria Otomană?

Costică tace.

A lăsat capu’n piept. Coborâm la Rigler; iau o cutie de bomboane pentru Silica fina mea, pentru că eu nu sunt dintr’aceia care ’nţeleg să cumpere la copii cadouri practice, eu cumpăr fleacuri, chiar dacă au să se facă mă’nţelegi, nişte mazete, când cresc mari. Trec dincolo, la Cooperativa, să mă dreg c’o cafea. Costică se duce la bărbier. De pe celălalt trotuoar îmi trimite o bezea unsuroasă.

— Ca ’e va să zică la ’ote ’ia p’esei, N’ne Iancule? Ei bravo!...

De pe celălal trotuar îmi trimite o bezea unsuroasă.

Pădurea de argint, din basm

Nu văd sărbătoarea Naşterii, altfel, decât într'o lumină albă, rece şi orbitoare.

Unde mergeam?

Copilăria a îngropat acest amănunt fără însemnătate pen- tru ea. Ce importă, unde plecasem? N'a rămas în amintire decât senzaţia de alb, de soare glacial şi de nefirească puritate, care prefăcuse pentru o zi urâţenia posomorâtă a planetei, într'o stea ninsă înălţându-se sclipitor spre ceruri.

Eram înfăşurat într'o blană de lup; în nări stăruia încălzit de răsuflare, mirosul de păr al sălbătăciunei. Sunetul de metal al clopoţeilor se risipea cristalin; răspundea de departe ca un glas al altei sănii, pierdută undeva şi nevăzută în alba nemărginire. Copitele cailor nu făceau sgomot; tălpile săniei lunecau cu un abia simţit fâşâit ca un sbor aerian, prin vis. Sârmele telegrafului

scuturau ghirlande de promoroacă şi căderea era uşoară şi mută tot ca într'un vis. Ca într'un vis alb.

Soarele vărsa lumina diamantină peste miliarde de cristali — iar de sus, din albastrul rece, câte o steluţă singuratică de fulg, plutea indecis, şi n'aş fi putut spune dacă venea pe pământ ori se înălţa absorbită de infinit. Totul era uşor, şi atingerea cu pământul, a treia oară o spun, părea ca acea din unele visuri di-vine, când scăpate de robia gravitaţiunei, trupurile se ridică la cer, fără aripi.

Am trecut printr'o pădure de brad.

De ce mintea-mi copilărească, plăsmui îndată închipuirea ca e o pădure minune? O pădure imensă, cu pomi de Crăciun...

Ninsoarea pusese pe cetina sumbră o podoabă imaterială,

Sunetul de metal al clopoţeilor se risipea cristalin ;

— sub care întunecarea acelor verzi, părea artificială, ca verdele unui fruct păstrat în zahăr. O creangă îşi destindea la trecerea noastră arcul încordat de zăpadă, pala de ninsoare cădea fără sgomot, şi eliberată, ramura se întorcea să şoptească vecinei ceva. Da! Atunci credeam că o ramură poate şopti altei ramuri şi că mutele vietăţi ale pământului, şi lucrurile cele mai familiare din casă, aveau un graiu al lor, tainic şi nepătruns de oamenii bles-temaţi şi răi — aşa cum sunt şi eu acum, ca să nu le mai pot auzi şi înţelege.

Atunci, eram sigur că odată cu noaptea, în pădurea de basm, zânele se vor apropia în hainele

lor albe, cu beteală şi mărgăritare, să aprindă în fiecare brad de pe marginea drumului, nenumărate lumânărele de ceară albastră şi trandafirie şi violetă, pentru copii săraci şi morţi, pentru acei care plecaţi pretimpuriu din viaţă, acolo sus, sunt îngeri cu aripi mătăsoase şi cu ochi care nu mai plâng.

Atunci, aş fi dorit să înoptăm în pădurea de brad, pentru a zări minunea steluţelor aprinse şi pentru a-i spune ceva la ureche, lui Moş'Crăciun, ca să nu uite surioara moartă. Ştiam că din a-ceastă pădure de argint, din basm, porneşte spre sate şi târguri, cu povara lui de daruri şi cu asinul care are o cruce sură pe spate, şi dă cuminte din urechi când îţi aude glasul, fiindcă înţelege, ar putea să-ţi răspundă şi tace. Tace, numai din pricină că tu nu eşti copilul ales şi vrăjit, căruia ursitoarele i-au pus în scăldă- toare trei fire de iarbă descântată.

Iar când pădurea ninsă, a rămas în urmă, cu cât neastâm- păr am căutat-o din ochi, răsucindu-mă în blană, până ce s'a topit albăstrie în albul fără de hotar!...

Da, acum îmi aduc bine aminte.

Ştiu acum, unde mergeam înfăşurat în blana cu miros de lup, cu sunetul sprinten de clopoţei în urechi. Aştepta acolo, la capătul drumului, un pom de Crăciun adevărat, şi cărţile cu chipuri, şi podoabele aurite, şi alţi copii cu nasurile trandafirii şi   cu mâinele îngheţate de bătaia cu bulgări...

Lumina era neasemănată, întinderile sclipeau de fulgi, cerul era foarte albastru, şi drumul, ce nesfârşit era drumul! — iar ochii cum mai căutau să desluşească pâcla albastră-viorie, a pă- durei vrăjite cu pomi de Crăciun!

Dar am trecut anul acesta prin pădurea din basm.

Nu mai e decât o simplă drumbravă, în care a intrat secu- rea. Drumul era şi de astădată fără sfârşit; dar era fără sfârşit, fiindcă acum vedeam surpăturile şanţurilor desfundate; fiindcă nici o frumuseţe intactă şi pură nu mai ştiau să descopere nicăeri ochii stinşi; fiindcă posomorît era cerul şi posomorît era sufle- tul meu; fiindcă nori negri se despleteau în crengi ca zăbranice de moarte şi crivăţul a moarte şi a pustiu, şuera neogoit.

Cei din sania de odinioară nu mai sunt. Putreziciune şi sfârşit, a potopit peste toate.

În ochii copiilor care întindeau pumnii vineţi de frig spre podoabele pomului cu stele de aur, nu văd decât duşmănie şi ghiaţă. Au ştiut oare într'adevăr, să râdă cândva? Ce crud unii, şi ce dureros alţii, au învăţat să râdă acum!

Copacii îmi tăiau drumul cu braţe negre. Un stol de corbi croncăni, trecând dintr'o parte în altă parte; s'ar fi spus dintr'un cimitir, în alt cimitir.

Iar ninsoarea, e acum atât de posomorâtă; ninsoare de cenuşă, peste pustiu!

Noapte de Crăciun

Mais où sont les neiges d'antan
VILLON.

Ce molatec se scuturau fulgii în astă seară, în jurul becuri- lor electrice.

Oraşul se înfăşurase imaterial şi candid, nou şi înfrăgezit, sub ninsoarea care scârţâie elastică sub paşi.

În strada capitonată cu alb, glasurile răsunau înviorate. Clinchetul zurgălăilor sbura sonor; în goana cailor se sfărmau în copite bulgării de zăpadă sub valtrapuri. Şi dincolo de vitri- nile luminoase, în barurile unde e cald, unde se

destramă pânze albastre de fum şi unde parfumurile ameţesc aţâţătoare, femeile desfăceau din desmierdarea blănurilor, mâini gingaşe şi piepturi delicate, de copile. Cald şi lumină, înăuntru. Alb şi albastru şi proaspătă răcoare, afară.

Îmi închipuiam planeta întreagă, ninsă şi albă, văzută de undeva, din altă stea, de pe alt tărâm, de un mag bătrân care-a îndreptat spre noi luneta.

În plăsmuirea mea, îl vedeam. Nu putea avea decât o barbă uriaşă şi mătăsoasă, ca sfinţii icoanelor. Şi nu se putea să nu aibă o nepoată, mai frumoasă ca toate câte sunt pe lume, şi de care, fireşte, ucenicul magului de mult s’a îndrăgostit.

A potrivit lentilele, răsucind şuruburi şi făcând să joace
oglinzi bombate. Priveşte şi nu-i vine să creadă. Se şterge la ochi şi încă priveşte.

— Copilo, vino şi tu. Mă tem că a început să mă înşele văzul. Priveşte: ce s’a întâmplat oare cu steaua aceasta neagră, cu pământul acesta urât dintotdeauna? E alb şi sclipitor, cum nu l-am văzut vreodată. Priveşte, şi-mi spune şi tu...

Copila a pus ochiul albastru, în capătul tubului negru şi a privit îndelung. S’a ridicat bătând din palme:

— E cea mai frumoasă stea pe care am văzut-o până acum. E scânteetoare ca diamantul şi limpede ca bobul de rouă. De ce spuneai bunicule, că pământul e o stea urâtă şi neagră şi tristă?

Magul cu barba de borangic alb, clatină din cap şi ridică mâinele spre cer:

— Ştiu eu, copila mea? Învăţătura nu are niciodată desle- gare pentru toate câte sunt pe lume... Câte odată şi pe atlasul cerului cu stele, se întâmplă minuni. Acestea nu intră în preve- derile noastre... Am să supraveghez mai de aproape, steaua a- ceastă veche şi ciudată, care a întinerit, când îi aşteptam moar- tea...

Copila mai priveşte în steaua noastră albă, prin vârful lu- netei.

Îmi vine să-i fac semn, cu batista albă, de aci:

— Nu! Spune bătrânului să nu mai privească şi mâine... Mâine totul are să fie negru şi scufundat în desnădejde ca întot- deauna. Minunea a fost numai pentru această noapte... Nici tu, nu mai privi mâine. Rămâi cu amintirea acestei stele, albe, pure şi scânteetoare.

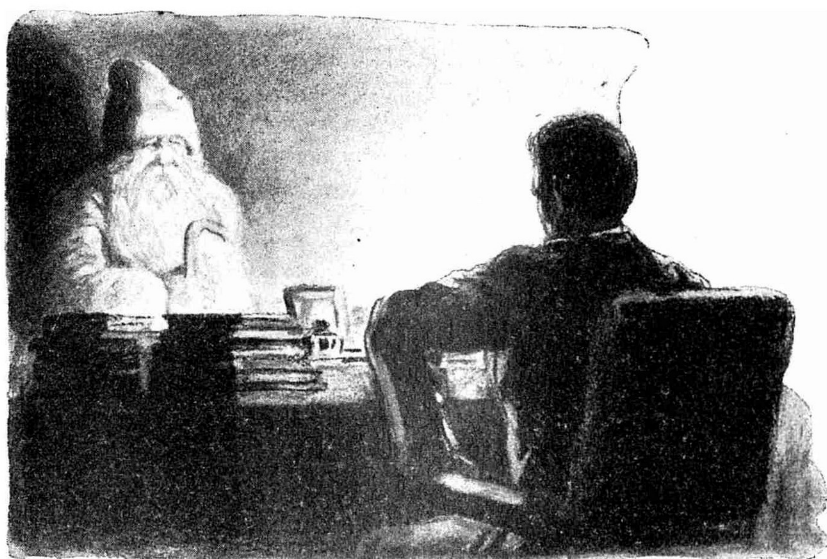
Aşa, am colindat străzile albe, cu acest gând şăgalnic, în scuturarea molatecă a fulgilor din jurul becurilor electrice.

Dar ce trist după mine, ca un zăvor de temniţă, s'a închis

mai târziu uşa cămării, unde nu mă aşteaptă nimeni şi unde fo- cul se stinge!

Două ceasuri, hârtia m'a chemat albă şi neatinsă. Iar în zori, tipograful nemilostiv ca destinul, va cere încăodată, manuscris, manuscris, manuscris...

În faţa focului muribund, cerşeam acum ultimilor scânteeri de cărbune, un gând neîntinat

Când am deschis ochii, pe scaunul din faţă, un moşneag...

şi generos pentru sărbători creş-

tine. Aşa mi-a cerut directorul gazetei. O cronică voioasă de sărbători. Staulul naşterii şi cei trei crai. Pomul de Crăciun şi bucuria copiilor. O cronică voioasă, de sărbători! Cerşeam focului un gând cald şi jarul se îmbrăca în cenuşă şi gura sobei se întuneca posomorită.

Pleoapele se închideau peste plăsmuiri nehotărîte, flacăra

lămpii fumega. Obiectele luau o înfăţişare ireală şi vaporoasă. Şi toate erau atât de departe. Şi toate-mi erau atât de streine.

Când am deschis ochii, pe scaunul din faţă, un moşneag cu obraz de porţelan trandafiriu şi cu ochi albaştri de păpuşă mi-rată, mă privea surâzând.

— Am deşertat la masă, se vede, un pahar de vin peste măsură! mi-am spus şi strângându-mi tâmplele între degete, clipind des, am încercat să alung vedenia.

Dar bătrânul râse înveselit, răturnându-şi capul cu pletele albe, pe speteaza scaunului.

— Ha-ha! Nu mă cunoşti? Altădată mă aşteptai nerăb-dător până la miezul nopţii, şi pentru mine, puneai vestminte albastre de catifea, guler alb de dantelă şi pantofi cu nasturi de sidef. Nu mă recunoşti? Cu toate acestea, eu ţi-am adus odinioară ursul de pâslă cafenie, căruia după două zile i-ai scrântit piciorul, şi trâmbiţa care două săptămâni n’a lăsat să doarmă senatorul de la setajul al doilea, şi cartea cu păţăniile lui Robin-son, şi soldaţii de plumb şi cuburile de piatră colorată din care clădeai palate dărâmate cu o singură mişcare de mână; palate tot atât de nestatornice, ca tot ce clădeşti tu acuma, din fum, pe nisip. Atunci eram prietini buni şi poate cea mai aşteptată bucurie a ta, de sărbătoare. M’ai uitat? Nu mă mai recunoşti?

— Domnule! i-am răspuns, nu-mi plac glumele proaste şi am de lucru. Pofta dumitale de farsă, ţi-

o puteai potoli aiurea. Mâine tipograful îmi cere manuscris şi lui nu-i pasă, nici de ursul de pâslă cafenie, nici de păţaniile lui Robinson şi nici de vestmin-tele mele de catifea, ce vor fi putrezit de mult. El, domnule, vrea manuscris şi eu trebue să-i dau manuscris. Alături de mine locueşte o actriţă. O aud toată noaptea cântând. E veselă, e frumoasă şi e fără astâmpăr ca un canar în colivie. Ea se veseleşte de oaspeţi cu barbă albă, porniţi pe giumbuşlucuri. Sunt sigur,
domnule, că şi-a pus condorii ei mici, ca pantofii cenuşăresei, la gura sobei şi nu va fi deloc mirată, dacă înlăuntru va găsi mâine dimineaţă, un colier de perle, un flacon de parfum sau oricare din acele daruri, cu care bătrâni cu barba colilie ca dumneata, ştiu să facă bucuria unei femeiuşte tinere şi cu neastâmpăr de pasăre. Eu domnule, caut un subiect şi am nevoe de linişte...

Bătrânul nu mai râse. Se ridică supărat de pe scaun şi din buzunarul mantălii se răspândiră deodată pe covor: paiaţe cu clopoţei nichelaţi, păpuşe cu ochi de cristal albastru, un cal de lemn, îngeri de porţelan cu aripile de mătase şi un pumn de nuci poleite, care se rostogoliră până sub picioarele mesei.

— Tinere, îmi spuse el, nu-mi eşti cea dintâi mâhnire în această seară. Eram ostenit. Voiam să mă odihnesc câteva clipe. Am străbătut trei continente şi mai am încă două, am trecut prin

pustiuri de nisip şi prin munţi întroeniţi, iar asinul de afară cu povara, e îngenunchiat de oboseală.

Am împărţit maimuţe şi câini de carton, zaharicale şi poc nitori, portocale şi cărţi cu scoarţele aurite. Pe geam am aruncat câte o ochire şi la prietinii de altădată, care îşi numără acum fire albe la tâmplă şi cărora, eu, nu le mai pot aduce daruri. Cre- deam că în această noapte, le'voi furişa totuşi în cămările lor singuratice, înduioşarea unor amintiri ce au fost voioase şi blânde. M'am înşelat. Unul plângea cu coatele pe masă, fiindcă l-a pă- răsit o femee, pe care şi aceia, am ştiut-o copilă cu ochii limpezi şi cu bucurii nevinovate, când i-am adus păpuşa cu păr de mă- tase bălană. Altul îşi număra argintii. Celălalt se plimba cu paşi de panteră, mistuit de-o înverzită invidie... Şi tu, tu „cauţi un subiect". În desaga mea, n'au încăput decât daruri nevinovate, de când cutreer cele cinci continente.

Moşneagul culese jucăriile risipite şi'mi întoarse spatele.

Am învârtit de două ori cheia în uşă. Nu mai deschid, nici dacă bate norocul.

Afară ninge. Se aud clinchenind clopoţeii săniilor. Paşi scârţâie sub fereastră: se duc şi se întorc. Şi glasuri vesele, de copii (aşa dar mai sunt copii pe lume?) da, glasuri vesele de copii, se depărtează în stradă.

Dar toate se petrec atât de departe...

În faţa mea, pe scaunul gol, nu mai poposeşte nici o vede- nie. Nici una...

Singur. Şi focul s'a stins. Hârtia albă mai aşteaptă încă.

— Ce-aş plăsmui luminos şi viu, din ceiace este stins?

Din ceiace este stins.

Flori de ghiaţă

Iaşi, 25 Decemvrie 1923

Când plecam din Bucureşti, în Ajun, stropea din văzduhul murdar o burniţă câinoasă, înstelată ici-colo cu fulgi topiţi înainte de a ajunge în noroiul vâscos.

Era o încâlceală de automobile şi trăsuri, care întrecea tot ce-mi văsuseră ochii până atunci. De la Crucea Bulevardului până la Ateneu, convoiul isbutise să se înţepenească într'o ne- mişcare ce rezolva însfârşit nerezolvata problemă a circulaţiei. Printre trăsurile imobilizate, pe sub botul cailor şi între carapa- cele de metal ale limuzinelor, pietoni încărcaţi cu pachete, se strecurau cu dibăcie de trapeuri canadieni. Admiram această de- săvârşită iscusinţă, la care n'a ajuns încă desigur, nici un citadin al planetei.

Şi în Gara de Nord, ce îmbulzeală, ce goană după hamalul care spintecă mulţimea cu valiza ta ridicată peste capete, ce băr- bătească luptă să străbaţi de pe treapta vagonului în culuoar — ce schimb de graţioase epitete, cu parlamentarul baricadat în compartiment şi tolănit comod pe divanul de pluş!

Când însfârşit trenul încărcat cu ciorchine omeneşti, căţă- rate pe scări şi tampoane, a început a se urni dincolo de barie- rele Capitalei, în câmpurile înoptate, a fost în întreg vagonul o răsuflare generală de uşurare. Uitam şi caloriferul defect şi lampa cu uleiul fumegos, şi geamandanul turtit, din care începea să curgă printre pachetele

de lenjuri, o şuviţă roşie, de apă de dinţi, din sticla plesnită.

Însfârşit scăpăm.

Eram în trenul slobozit în noapte, cel puţin o mie de eva- daţi, care întorceam spatele celor din urmă stele electrice, aprinse deasupra oraşului, la Băneasa, la staţia de telegrafie fără fir, la Aeroport, la Chitila... Cu bucurie de sălbateci redaţi sălbăteciei, sorbeam de la fereastră besna câmpurilor, în care nu mai stră- lucea nici un vestigiu de civilizaţie, nici măcar reclama lumi-

Nu lipsea nici doamna cu migrenă, nici elevul dela şcoala militară...

noasă a unui film ori a cravatelor de la Old Scotland.

Pe urmă — ce noapte fără sfârşit!

Popasuri în gări întunecoase, de unde alte cete se îmbul-zeau în noapte, pe tampoane, se acăţau pe ferestre, luptau cu soldaţii de pe acoperiş să-şi găsească un loc pentru valize, boccele, damigene, legături cu daruri. Şi ce ucigaşe conservaţii, după tot tipicul ce-ar trebui interzis prin ordonanţele severe ale direcţiei C. F. R., odată cu interzicerea scuipatului pe jos, a fumatului fără învoirea celorlalţi pasageri şi a urcatului cu picioarele pe banchetă! Nu lipsea nici maiorul mutat de la Caransebeş la Hotin, care uitând doleanţele acestei existenţe de vagabond, părea mult mai îndârjit că nu se schimbă uniformele: „S'avem şi noi ca polonezii, monşer, o ţinută mai marţială!". Nu lipsea nici deputatul opoziţiei, care făgăduia o interpelare fulgurantă, pe „chestia scandalului, cum călătoreşte lumea'n tren dom'le, că parcă suntem în Africa şi încă mai rău!" Nu lipsea nici doamna cu migrenă, nici elevul de şcoala militară cu ochii ţintă la superior, nici fetiţa de internat, cu uniforma fumurie, căznin- du-se să citească, pe geamandanul ei, sgribulită, paginile unei cărţulii cu tartaşele roze...

Un comis-voiajor îşi descheiase mai întâi nasturii dela vestă, pe urmă şireturile de la ghete, mai apoi dădu drumul gulerului din buton, desnodându-şi cravata. Însfârşit, comod, aruncă o privire satisfăcută tovarăşilor de drum, scoase din buzunar o cutie de piele respectabilă în dimensiuni, alese un trabuc şi începu să ne afume ca un coş de locomotivă cu fum de catran. Doamna cu migrenă

tuşi, ducând mâna la piept, ca „Dama cu Camelii” în ultimul act. Maiorul interveni energic, invocând inscripţia: „Fumatul interzis”. Commis-voiajorul răspunde tot atât de ener- gic. Un timp am asistat astfel, într’o prudentă neutralitate, la un început de conflict militaro-civil.

Şi iar popasuri, şi iar ţăcănit de roţi, şi scârţâit greu pe nes- fârşite poduri în eternă reparaţie, şi din nou consultarea din ce în ce mai nervoasă a ceasornicelor, oftaturi şi gemete, calcularea desnădăjduită a orelor de întârziere şi încercarea fără izbândă, să descifrezi numele unei halte pustii şi întunecate în câmp, unde trenul a poposit parecă pentru veşnicie.

În zori, în gara urbei natale, hâdă şi cu ziduri roase de lepra
umezelei, am coborît ca după o noapte de cazne, cu ochii sticloşi şi cu mâini tremurătoare.

Fireşte nici o birjă.

Pelerinaj pe străzi înecate de noroiu, peste hârtoape iluzo- riu nivelate cu un strat de glod păstos, prin pieţi unde în lumina nehotărîtă a dimineţii, vagabondau câini ademeniţi de răsufla- rea caldă a canalelor.

A doua zi a început să ningă subţire. Fulgi rari. O ninsoare seacă şi fără putere. Cel puţin s’au făcut sloiu noroaiele. Şi fe- reastra întreagă, a prins feerice flori de ghiaţă, flori de feregă argintie.

M'am repezit să privesc afară. A fost numai o amăgire. Fulgii erau puţini şi rari — n'aveau putere să aştearnă giulgiu pur, peste tot ce era urît şi trist.

M'am strecurat totuşi afară, pe străzi care de atâta vreme mă chemau.

Dar ce tristeţe să te întorci în oraşul celei dintâi tinereţi şi să-l revezi învestmântat stângaci, în haine de sărbătoare, ca o bă-trânică împodobită cu demodate haine de odinioară, mirosind a naftalină şi a levănţică!

Nu era o iluzie. Pe negrul îngheţat şi pustiu, fulgii rari mi-au părut într'adevăr cristali de camfor, presăraţi ca să păs- treze mai îndelung, tot ce-a ros şi a crămpoţit moliile anilor.

Anii au desfundat străzile mai adânc.

Aci, muşchii au ros cu gingiile lor ruginii, grezia zidurilor sub tencuială. Casele îţi par micşorate şi „edificiile" ale căror fotografii în manualul de geografie din şcoala primară, te în-gâmfau de trufie urbană, astăzi — după scheletul firav al salcâ- milor şi după plopi înalţi ca sistemul nervos din planşa neagră de anatomie — îţi răsar biete cuburi de ziduri mucede, pe ale căror acoperişuri cu tabla ruginită, poposesc stoluri tânguitoare de corbi.

Oamenii îi regăseşti încovoiaţi şi cu părul verde de alb. Şi atât de vechi!

Atât de vechi.

Iar copilele pe care le-ai cunoscut cu ghiozdane de şcoală şi cu pulpele goale în ciorapi

de-o palmă, îţi răsar astăzi pe străzi cu umbra lor alăturată, purtând de mână, copii în ai căror ochi doar, mai regăseşti ceva din seninul privirilor celorlalte, ce te-au făcut să îngăimi stihuri odinioară.

Mai crezi că ai scris vreodată stihuri?

Mai recunoşti fantoma celor, pentru care le închinai?

Te întorci pe uliţe, cu inima pustiită. Totul e mort. Totul deşert.

Şi întâia oară te apropri de oglindă, să-ţi cercetezi cută cu cută, chipul devastat şi tâmplele, unde fiecare durere a înfipt o sârmă de păr albit.

Oraş lăturalnic al României-Mari, ce trist şi sărac te-am regăsit, ca pe-o dragoste veche, care e bine să n'o mai întâlneşti în cale.

Bărbaţii tăi sunt toti bătrâni: chiar cei mai tineri decât erai tu când ai plecat, merg gârbov şi fără de vlagă. Bărbaţii tăi sunt toţi bătrâni, şi râsul femeilor tale, e fără hohotire, sfios ca râsul copiilor care-au plâns.

Străzile tale par uliţi de obor toate, iar la fiecare colţ aşteptam să văd un car dejugat, cu boi roncăind domol dintr'o mână de paie, ca în faţa hanurilor de cale domnească. Edificiile tale sunt ruini de muzeu. Livezile tale vestite, îşi arată prin zăplazuri sparte meri uscaţi, şi mai plin de spaimă şi de întristare — în casele bătrâneşti, unde-au fost subţiri domniţe şi blânzi oameni din alt veac, şi-au

instalat obrăznicia şi ţâfna, oameni noui cu bogăţia sgomotoasă şi durată într’o singură noapte.

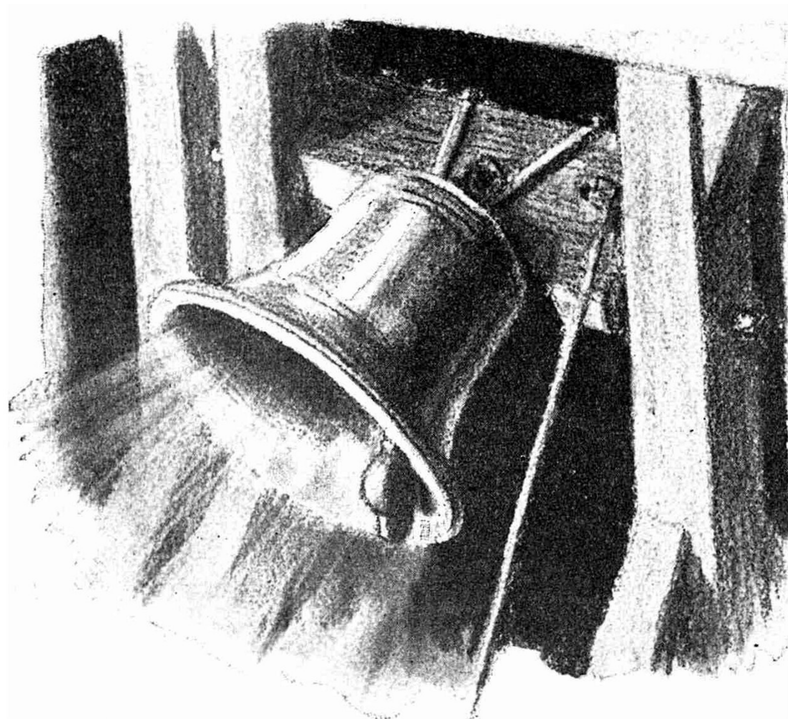
Ce dulce se cernea umbra viorie a asfinţitului peste dealurile tale cu podgorii, peste culmile Cetăţuiei şi ale Galatei, peste viile Copoului — ce domoală tristeţe veneam să-ţi cerşesc ca odi-nioară pe uliţile Tătăraşului, în fundul Socolei, pe dealul rotund şi gol al Ciricului, de unde împungeau întâia oară sub nori de purpură, razele soarelui, în zori, ca să bată ţintă de aur pe Cru-cea Mitropoliei.

Am închis uşa. Am zăvorit-o. Acum, de lumea cea de a- fară, mă desparte geamul cu flori de ghiaţă. Flori reci. Flori care n’au trăit.

Pe urmă, când clopotele au început să se tânguie în noapte, a fost pentru o liturgie a umbrelor.

Unde mai eşti?

Unde mai sunteţi?

CUPRINSUL

PREŢUL LEI 120